

MADE IN
WEST-
VLAANDEREN

IN DE MAZEN VAN HET VISNET

**Welke alternatieven bestaan er voor de problematische gevolgen
van de aanlandplicht op de Vlaamse bodemvisserij?**

OPLEIDING

BACHELOR IN DE JOURNALISTIEK

ACADEMIEJAAR

2015 - 2016

MODULE

BACHELORPROEF

PROMOTOR

ILSE MESTDAGH

STUDENT

DYLAN VYNCK

**MADE IN
WEST-
VLAANDEREN**

IN DE MAZEN VAN HET VISNET

**Welke alternatieven bestaan er voor de problematische gevolgen
van de aanlandplicht op de Vlaamse bodemvisserij?**

OPLEIDING

BACHELOR IN DE JOURNALISTIEK

ACADEMIEJAAR

2015 - 2016

MODULE

BACHELORPROEF

PROMOTOR

ILSE MESTDAGH

STUDENT

DYLAN VYNCK

WOORD VOORAF

Toen ik aan de richting Journalistiek begon, leek de bachelorproef iets onwezenlijks. Ik stelde mij nog de vraag of ik in de toekomst zo ver zou raken. En plots brak de dag aan, op het einde van het vierde semester, waarop de docenten onze klas hierover aanspraken. De bachelorproef, een belofte van veel, veel, heel veel werk vol frustratie, bood zich eindelijk aan.

Ik had echt geen idee wat ik zou nemen als onderwerp. Uiteindelijk koos ik op aanraden van de docenten een onderwerp uit de visserij. Aangezien ik uit een vissersfamilie kom, naar een school ging waar de visserijstiel leren een optie was en ik noodzakelijkerwijs zelf enkele maanden in de visserij werkte, lag dit onderwerp naar mijn mening te veel in mijn *comfort-zone*. Ik heb er altijd doorheen mijn richting een uitdaging van gemaakt om onderwerpen over de zeevaart te mijden. Daar hamerden de docenten ook altijd op, met slogans als “*step out of your comfort-zone*”. Enfin, de bachelorproef was te belangrijk om te falen. Dan ging ik er dus maar voor. En ondertussen heb ik nog veel meer over de visserijsector bijgeleerd.

Als ik dacht dat dit onderwerp het mij makkelijk zou maken, was ik goed mis. Als ik er nu op terugkijk kan ik het goed vergelijken met volgend voorbeeld: Beeld je in dat je een groot rotsblok van 200 kg vooruit wilt duwen. Hoe meer je duwt, hoe minder energie je hebt. Ondertussen verschuift de rotsblok maar weinig vooruit. Dat was ook zo met de aanlandplicht. En toch kan ik trots zijn dat ik volhield en er volledig voor ging. Ik heb het rotsblok tot de streep kunnen duwen.

Ik wil graag alle instanties bedanken die mij hielpen. Mijn interviewees, mijn pa (vroeger een visser) die ik vaak om informatie kon vragen, en mijn promotor Ilse Mestdagh. Ik had het gevoel dat de relatie docent-student wat losgelaten werd en kon met mijn problemen en zorgen bij haar terecht. Op een of andere manier kon ze goed op mij inpraten, maar toch ook professioneel blijven. Ook vrienden die mij hielpen ben ik zeer dankbaar. Tot slot wil ik ook mijn ma, mijn vriendin en haar ouders voor hun steun bedanken.

Dylan Vynck, 21 mei 2016

ABSTRACT

De aanlandplicht werd door de Europese Unie in 2014 ingevoerd. Ze houdt in dat vissers alle gevangen vis aan land moeten brengen. Gewoonlijk gooien de vissers ongewenste, niet-marktwaardige of wettelijk vastgestelde te kleine vis weer overboord in zee. De Europese Unie en een deel van de maatschappij beschouwde dat echter als visverspilling. De aanlandplicht had dus als doel om die verspilling tegen te gaan. Vis die dan aan land komt, mag niet gebruikt worden voor menselijke consumptie. Op dit deel van de wet klinkt veel protest. Kleine vis die normaal overleeft wanneer ze weer overboord gegooid wordt, sterft dus net zo goed.

Daar sluit het tweede doel van de aanlandplicht op aan, namelijk de visserijsector stimuleren tot onderzoek en het gebruik van duurzame en selectievere visserij. Eens de sector dat realiseert, en geen te kleine vis meer vangt, is er geen visverspilling meer. De Europese Unie volgt dit van dichtbij op, maar veel vissers beweren dat de wet praktisch onhaalbaar is. Daaruit ontstond de onderzoeksvraag: **“Welke alternatieven zijn er voor de problematische gevolgen van de aanlandplicht op de Vlaamse bodemvisserij?”** Het doel van deze bachelorproef is dan ook om de standpunten van alle belanghebbenden uiteen te zetten en op zoek te gaan naar oplossingen of alternatieven.

Die zoektocht bestond uit researchwerk in diverse bronnen en uit meerdere interviews. Daaruit bleek dat er heel wat chaos rond de aanlandplicht heerst. Ze blijft omstreden, want de wet is ook vooral een ethische kwestie van maatschappelijk belang. Doorgedreven impactstudies, zoals naar de financiële kosten om deze wetgeving uit te voeren, ontbreken.

Doorslaggevende alternatieven of oplossingen zijn er niet. Wel bestaan er al selectievere visserijtechnieken die op het punt staan om door te breken na voldoende onderzoek, zoals de pulskor waarbij er met elektriciteit gevisd wordt. Een mogelijk alternatief voor de aanlandplicht met succesvolle experimenten in het verleden is restocking, waarbij gekweekte vis in zee wordt uitgezet. Hier is echter nog meer onderzoek naar nodig.

ABSTRACT (ENGLISH)

The landing obligation was introduced by the European Union in 2014. It states that all fishermen have to bring all the caught fish to land. Normally the fishers throw the unwanted, not-marketable or legally too small fish back overboard into the sea. The European Union and a part of the society thought of this as fish waste. Thus the landing obligation has set a goal to discourage this fish waste. Fish that gets landed, can't be used for human consumption. A lot of protest has arisen against this part of the law. The small fish which would normally survive after being thrown overboard, now dies.

This is where the second goal of the landing obligation connects, namely stimulating the fishing industry to the research and use of sustainable and more selective fishing techniques. Once the industry has made this happen and the small fish aren't any longer caught, there won't be a waste of fish anymore. The European Union monitors this from up close, but a lot of fishermen argue that the law is practically unachievable. From there arose the research question: **"Which alternatives exist for the problematic effects of the landing obligation on the Flemish ground fishing?"** The purpose of this thesis is to demonstrate the opinions of all the stakeholders and to search for solutions or alternatives.

This search consisted out of research through multiple sources and out of multiple interviews. It turned out that there is chaos surrounding the landing obligation. It's contentious, because the law is particularly an ethical issue of social interest as well. Advanced impact studies, such as for the financial costs to implement this law, are missing.

Decisive alternatives or solutions don't exist. There are however some more selective fishing techniques on point, ready to break through after sufficient research, like electric pulse fishing. A possible alternative for the landing obligation which has known successful experiments, is restocking. This means that fish grows on the land and is later placed in the sea. Restocking however does need more research.

WOORDENLIJST

Aanlandplicht: Europese wetgeving die van kracht is sinds 2015 in de visserijsector.

Visvangsten waarvoor vangstbeperkingen gelden, de bijvangst, mogen niet meer overboord verdwijnen, maar moeten aan boord worden opgeslagen en aan land worden gebracht.

Bijvangst: Vangst die bestaat uit opgeviste ondermaatse vis en vissoorten waarvan de quota al werd behaald. Ook niet-gequoteerde vangsten behoren tot de bijvangst.

Bodemvis: Soorten vis die op de zeebodem leven, zoals pladijs, tong en schar.

Bodemvisserij: Visserij die zich toespitst op het vissen van bodem- of platvissen, zoals schol, schar, tong en tarbot. Zie *demersale visserij*.

Boomkor: Vissers maken hiervan gebruik in de boomkorvisserij. Het net wordt opgehouden door een lange stalen buis. Dit was vroeger een boomstam, waar de naam boomkor van komt.

Boomkorvisserij: Meest voorkomende vorm van bodemvisserij. Vissersschepen maken hierbij gebruik van een boomkor.

Communautair: Communautair betekent gemeenschappelijk. Wat verschillende gemeenschappen, gewesten, deelstaten,... en hun verhoudingen met elkaar betreft. Alle zaken die op het niveau van de Europese Unie worden besloten.

De minimis-vrijstelling: Dit is een uitzonderlijke vrijstelling op de aanlandplicht. Ze bepaalt dat elk wetenschappelijk bewezen vissoort met hoge overlevingskansen terug in zee gegooid mag worden.

Demersale visserij: Visserij die zich toespitst op het vissen van bodem- of platvissen, zoals schol, schar, tong en tarbot. Zie bodemvisserij.

Discards: Vis van de bijvangst die weer overboord gegooid wordt. Zie *teruggooi*.

DiscardLess: DiscardLess is een Europees onderzoeksprogramma en heeft als doel om de Europese visserij te voorzien van kennis, materiaal en methodes die nodig zijn om een succesvolle reductie van de bijvangst te bewerkstelligen.

DLO: De Dienst Landbouwkundig Onderzoek is een Nederlands koepel van meerdere instituten voor agrarisch onderzoek.

Duurzame visserij: Duurzame visserij houdt in dat er op een lange tijd gevestigd kan blijven worden, zonder dat de volgende generatie daar schade aan ondervindt. De instandhouding van de zeefauna en -flora en overbevissing krijgt aandacht.

EFMVZ: Het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij bestaat sinds 2016 en steunt de visserijsector met subsidies gericht op de ontwikkeling en het gebruik van duurzamere visserij.

EVF: Het Europees Visserijfonds had tot 2015 het doel om de visserijsector met subsidies te steunen voor de ontwikkeling en het gebruik van duurzamere visserij.

Europese Commissie: De Europese Commissie is een van de drie organen in de Europese Unie. Zij is de uitvoerende macht die wetteksten ontwerpt. Dit orgaan is de feitelijke regering van de Europese Unie.

Europese Unie: (EU) De Europese Unie, ontstaan in 1958 als de Europese Gemeenschap voor Kolen Staal, is een internationale intergouvernementele en supranationale organisatie, bestaande uit 28 Europese staten. Ze wordt bestuurd door drie organen, namelijk de Europese Commissie, het Europees Parlement en de Europese Raad. De lidstaten hebben enkele nationale bevoegdheden aan de EU afgestaan en werken samen omtrent economie, justitie, landbouw en visserij, energie, infrastructuur, regionaal beleid, onderwijs, onderzoek en buitenlandse betrekkingen.

GVB: Het Gemeenschappelijk Visserijbeleid is een intergouvernementele Europese wetgeving en bestaat al sinds de jaren 70. Sindsdien werd ze al meerdere malen aangepast, waarvan de laatste keer dateert uit 2014. Hierin staan ook de wetten van de aanlandplicht en TAC vermeld Zie *Visserijbeleid*.

Greenpeace: Een internationale niet-gouvernementele milieuorganisatie die globale of regionale milieuproblemen onder de aandacht van de politiek en maatschappij wil brengen. Ze probeer door geweldloze acties en lobbyen iets aan deze problemen te doen.

Gutten: Vis van ingewanden ontdoen. Zie *strippen*.

Hugh's Fish Fight: Een campagne tegen visverspilling, opgezet door de Britse celebrity-chef Hugh Fearnley Whittingstall. Dit trok de aandacht van honderdduizenden Europese burgers en spoorde de Europese Commissie aan tot strengere en snellere uitvoering van viswetten.

ICES: De International Council for the Exploration of the Sea is een intergouvernementele wetenschapsorganisatie. Ze voert mariene onderzoeken uit in Noord-Atlantische Oceaan. Het ICES schenkt ook advies en kennis aan de EU, zoals informatie over de visbestanden in diverse zeeën.

ILVO: Het Instituut voor Landbouw en Visserijonderzoek is een wetenschappelijke instelling van het Vlaams Ministerie van Landbouw. Zij voert ook onderzoek naar nieuwe vistechnieken, de aquacultuur en de zee fauna en zee flora.

Kittelaar: Eén van de twee soorten kettingen die aan de kor bevestigd zijn met als doel om vissen op de zeebodem wakker te schrikken en in het net te doen belanden.

Klaverbank: Zandbank op 160 km van de Nederlandse stad Den Helder in de Noordzee.

Kor: Synoniem voor sleepnet.

Kuil: Het uiteinde van een visnet. De gevangen vis verzamelt zich hier.

Maaswijdte: De grootte van de gaten, de mazen, in een visnet.

Marelec: Instrument in de brug van het schip waarop te zien is hoe groot de trekkracht van de sleepnetten bedraagt.

Marien: Alles wat te maken heeft met de zee.

Natura 2000-project: Een Europees project bestaande uit een netwerk van beschermde natuurgebieden. Het doel hiervan is om deze gebieden te behouden en te ontwikkelen.

Overbevissing: Wanneer de vispopulatie te lage cijfers bereikt doordat er te veel gevist wordt op bepaalde vissoorten.

Ondermaatse vis: Wanneer een vis volgens de wetten van de Europese Unie als te klein beschouwd wordt om legaal opgevist te mogen worden.

Pangasius: Vietnamese vis die sinds 2013 in België wordt geïmporteerd.

Pelagische visserij: Visserij die zich toespitst op het vissen van scholen vis en dus niet bodemvisserij. De netten van de pelagische visserij bevinden zich niet op de bodem. Deze vorm van visserij wordt vanop de achterzijde uitgevoerd.

Platvis: Vissen die op de zeebodem leven, zoals tong, pladijs en schar.

Pooklijn: Een touw dat de kuil van het visnet toebindt, opdat de vis niet zou kunnen ontsnappen.

Pulskorvisserij: Visserij waarbij er gebruikt gemaakt wordt van elektriciteit. Deze vorm van visserij wordt nog steeds verboden door de Europese Unie, maar er is wel veel onderzoek naar door Nederland.

RAC: Regionale Adviesraden waar vissers, wetenschappers en andere geïnteresseerden kennis kunnen uitwisselen ten goede van de duurzame visserij.

Reder: Eigenaar van een vissersschip.

Restocking: De handeling waarbij vis op het land onder toezicht wordt gekweekt en daarna in zee wordt uitgezet. Dit zou een positief effect op de vispopulatie kunnen hebben.

Schipper: De kapitein van een vissersschip.

Scholbox: De scholbox was een zone ten noorden van Nederland waar het verboden om er te vissen. Deze box had als doelstelling om de schol een gebied te geven waar ze beschermd was en zou kunnen voortplanten, zodat het visbestand zou groeien.

Sleepweerstand: De weerstand die ontstaat wanneer een sleepnet over de zeebodem sleept. Het brandstofverbruik van een vissersschip is hiervan afhankelijk.

Stortbak: Bakken die op het dek staan van het schip. De inhoud van de sleepnetten wordt hierin gelost. Daarna wordt de vis in de bakken gesorteerd.

Strippen: Vis van ingewanden ontdoen. Zie *gutten*.

Sumwing: Een vleugelachtig tuig dat de boomkor vervangt. Dit is een nieuwe vistechniek. Ze zorgt voor minder sleepweerstand en bodemberoering.

TAC: De Total Allowable Catch wordt door de Europese Unie opgelegd aan elke lidstaat en elk vissersschip in de Europese Unie om overbevissing tegen te gaan. Op elke vissoort ligt een TAC. Zie *visquota*.

Teruggooi: Vis van de bijvangst die weer overboord gegoooid wordt. Zie *bijvangst*.

Tracks: Sporen die te zien zijn op de elektronische zeekaart waar in het verleden al eerder gevist werd.

Treiler: Andere benaming voor een vissersschip.

Visbestand: Het visbestand bestaat uit de vispopulatie van een vissoort.

Vispopulatie: De vispopulatie wordt bepaald door de hoeveelheid aan vis die in de zeeën leeft.

Visquota: Opgelegd door de Europese Unie aan elk lidstaat, en elk vissersschip in de EU, om overbevissing tegen te gaan. Op elke vissoort ligt een quotum. Zie *TAC*.

Visserijbeleid: Het visserijbeleid is een intergouvernementele Europese wetgeving en bestaat al sinds de jaren 70. Sindsdien werd ze al meerdere malen aangepast, waarvan de laatste keer dateert uit 2014. Hierin staan ook de wetten van de aanlandplicht en TAC vermeld. Zie *GVB*.

WageningenUR: Een samenwerkingsverband tussen de universiteit van Wageningen en de Dienst Landbouwkundig Onderzoek. Zij onderzochten het effect van bodemsleepnetten op de zeebodem.

Wekker: Eén van de twee soorten kettingen die aan de kor bevestigd zijn. Deze ketens slepen over de zeebodem en schrikken de vis op, zodat ze in het net belanden.

WTECV: Het Wetenschappelijk, Technisch en Economisch Comité voor de Visserij werd in 1993 opgericht. Zij adviseert de Europese Commissie voor Visserij over visserijbeheer.

WWF: Het World Wide Fund is een internationale organisatie die zich inzet voor de bescherming van de natuur. Door middel van geweldloze acties en lobbyen probeert ze bepaalde natuurproblemen onder de aandacht van de politiek en maatschappij te brengen.

Zeefauna: Alle dieren die voorkomen en leven in de zee.

Zeeflora: Alle planten die voorkomen en leven in de zee.

Zeereservaten: Gebieden in de zeeën van Europa die kunnen instaan voor voortplanting van vis of bijzonder onderwaterleven. In deze gebieden zouden geen schadelijke activiteiten, zoals visserij, olieboringen en zandwinning mogen plaatsvinden.

INHOUDSOPGAVE

WOORDENLIJST

RESEARCHDOSSIER

INLEIDING	15
1. SITUERING VAN DE VISSERIJ	17
1.1. Vlaamse visserij	17
1.2. Visserijbeleid	19
1.3. Visserij in de praktijk	21
1.4. De visserij van de Europese Unie in een globaal kader	23
2. DUIDING OVER DE AANLANDPLICHT	25
2.1. Wat is de aanlandplicht?	25
2.2. Ontstaan van de aanlandplicht	26
2.3. De verwachte effecten van de aanlandplicht	31
2.4. De aanlandplicht in de praktijk	34
2.5. Voorstanders en tegenstanders van de aanlandplicht	36
2.5.1. Voorstanders: Groene Organisaties	36
2.5.2. Voorstanders: Beleidsmakers	37
2.5.3. Tegenstanders: Zeevissers	38
2.5.4. Tegenstanders: Beleidsmakers	39
3. OPLOSSINGEN OF ALTERNATIEVEN	41
3.1. Mariene reservaten	41
3.2. Selectievere innovatieve visserijtechnieken	42
3.3. Restocking	45
4. Conclusie	47
5. Literatuurlijst	50
1. SITUERING VAN HET ONDERWERP IN DE MEDIA	56
1.1. RADIO	56
1.2. PRINT	58
1.3. TELEVISIE	61
2. FORMATANALYSE MET HET OOG OP HET TE MAKEN JOURNALISTIEKE EINDPRODUCT	64
2.1. De Standaard	64
2.1.1. Concept en missie	64

2.1.2.	Beknopte historiek en evolutie	64
2.1.3.	Doelpubliek.....	65
2.1.4.	Opbouw van het blad	65
2.1.5.	De reportage (Zie bijlage IV)	66
2.1.5.1.	Analyse van de reportage uit De Standaard uitgave 26 maart	66
2.2.	Knack	68
2.2.1.	Concept en missie.....	68
2.2.2.	Beknopte historiek en evolutie	69
2.2.3.	Doelpubliek.....	69
2.2.4.	Opbouw van het blad	70
2.2.5.	Het nieuwsartikel (Zie bijlage V)	70
2.2.5.1.	Analyse van het nieuwsartikel uit Knack Nr. 12, 23-29 maart 2016	70
2.2.6.	Het interview (Zie bijlage VI)	72
2.2.6.1.	Analyse van het interview uit Knack Nr. 10, 9-15 maart 2016	72
2.2.7.	Het gemengd interview (Zie bijlage VII)	73
2.2.7.1.	Analyse van het gemengd interview uit Knack Nr. 11, 16-22 maart 2016	73
3.	Werkplan en scenario artikelstructuur.....	76
3.1.	Artikel 1 (De Standaard)	76
3.2.	Artikel 2 (Knack)	76
3.3.	Artikel 3 (Knack)	77
3.4.	Artikel 4 (Knack)	77
3.5.	BIOGRAFIE VAN DE INTERVIEWEES	78
3.5.1.	Interviewee Peter Van Dalen.....	78
3.5.2.	Interviewee Jochen Depestele	78
3.5.3.	Interviewee Johan Hennaert	78
3.5.4.	Interviewee Danny Vlietinck.....	79
3.5.5.	Interviewee Krien Hansen	79
3.5.6.	Interviewee Stéphane Buyens.....	79
3.5.7.	Interviewee Filip Claeys.....	80
3.5.8.	Interview met bemanning van O.190.....	80
3.6.	LOGBOEK	81
4.	Persoonlijke Conclusie.....	86
5.	Persbericht	89
I.	Transcriptie interview Peter Van Dalen	92
II.	Transcriptie interview Johan Hennaert	101
III.	Transcriptie interview Danny Vlietinck	105

IV.	Artikel formatanalyse van de reportage	112
	Steenkooltijdperk definitief voorbij	112
V.	Artikel formatanalyse van de nieuwsartikel.....	116
	DOOR SIMON DEMEULEMEESTER EN PETER CASTEELS.....	119
VI.	Artikel formatanalyse van het interview	120
	DOOR MATTHIJS DE RIDDER	124
VII.	Artikel formatanalyse van het gemengd interview	125
	DOOR MARIJKE LIBERT	129
1.	REPORTAGE	132
2.	NIEUWSARTIKEL	136
3.	INTERVIEW.....	140
4.	GEMENGD INTERVIEW	144

RESEARCHDOSSIER

INLEIDING

Wie het station van Oostende buiten wandelt, kan meteen de Amandine zien liggen. In een dok bij het centrum van Oostende ligt dit oud vissersvaartuig dat vroeger naar IJsland voer. Toeristen kunnen dit stukje geschiedenis en cultuur van de Belgische Kust bezoeken. Tegenwoordig zijn er al lang geen ijslandvaarders meer, maar er is wel nog een visserijhaven. Dertig jaar geleden lagen de vissersschepen soms naast elkaar aangemeerd, omdat er geen plaats meer was aan een kaai. Vandaag zie je dat niet meer. Net zoals de ijsvaarders in de tijd, neemt ook het huidige aantal vissersschepen af.

De visserijsector, met name zeeschepen die de Noordwest-Europese wateren bevissen, heeft een invloedrijke en centrale rol in de geschiedenis van de Belgische kust gespeeld. Oostende groeide op het economisch succes en de tewerkstelling van deze sector. De laatste dertig jaar is dat succes sterk afgenomen. In de jaren negentig was er sprake van overbevissing, waardoor vissoorten dreigden uit te sterven als er niet iets gedaan werd aan de visserijsector. De Europese Unie en groene organisaties, zoals Greenpeace, maakten er werk van om wetgevingen op te stellen.

Twintig jaar later is de vispopulatie, zoals weerlegd wordt in dit researchdossier, weer toegenomen. Toch kleeft er vandaag nog een etiket op de visserijsector alsof de vissers onachtzaam voort gaan met overbevissing. Biologen en groene organisaties lijken serieuzer genomen te worden en vinden gehoor bij overheden om nog steeds de vispopulatie te helpen. Daardoor kwam er in 2014 een nieuw visserijbeleid met de aanlandplicht. Per jaar wordt een nieuw onderdeel van de aanlandplicht ingevoerd. Dat maakt het onderwerp van dit researchdossier zeer actueel (Polet, 2014) (Commissie, Visserij in Europa Nr. 12-13, 2003) (Domínguez, 2015).

Wat de aanlandplicht precies inhoudt, zal breed uitgelegd worden in dit researchdossier. Samengevat houdt ze het volgende in: Een visvangst op zee moet gehoor geven aan bepaalde regels. Zo mag elk vissersschip jaarlijks per vissoort een quotum hoeveelheid vis van een bepaalde soort vangen. Wanneer de vissersschepen die grens bereiken, gooien ze de vis weer in zee. Ook vis die te klein is, volgens een wettelijk vastgelegd minimumlengte,

wordt teruggegooid. De aanlandplicht gaat tegen deze gewoonte in en verplicht vissers nu om die teruggooi van vis ook aan land te brengen.

Enkele biologen en instituten, zoals het Vlaams Instituut voor de Zee, lieten daarop van zich horen. De aanlandplicht was volgens hen helemaal geen effectieve wetgeving, maar zelfs nadelig voor de vispopulatie. Vis die normaal gezien kon overleven, had nu helemaal geen kans meer daarop. Alle gevangen vis zou aan boord moeten blijven en aangeland worden, waardoor alle vis ook sterft. Daarom luidt de onderzoeksvraag ook: **Welke alternatieven bestaan er voor de problematische gevolgen van de aanlandplicht op de Vlaamse bodemvisserij?**

Hoofdstuk één verklaart hoe de visserijsector werkt. Waaruit bestaat deze sector? Welke soort van visserij komt er aan bod? Hoe functioneert de visserijsector? Dit dient om de lezer inzicht te verschaffen in de technieken en het jargon van visserijsector.

Het tweede deel verdiept zich in de aanlandplicht. Hoe ontstond ze? Welke voorstanders en tegenstanders zijn er? Welke gevolgen heeft deze wetgeving? Hoe wordt ze geïmplementeerd? Dit is een zeer recente wetgeving waar nog een heleboel vraagtekens omheen hangen. Die zullen zo goed mogelijk verklaard worden met cijfermateriaal. Voornamelijk Nederland heeft veel schriftelijke, journalistieke bronnen over deze nieuwe wet. Daarnaast zijn er wetenschappelijk gepubliceerde studies van biologen uit diverse Noord-West-Europese landen. Tot slot biedt ook Vlaanderen meerdere verslagen en rapporten aan.

In hoofdstuk drie wordt dan nagegaan wat mogelijke alternatieven voor de problematische gevolgen van de aanlandplicht kunnen zijn. Dat onderdeel bestaat naast research uit verslagen en publicaties ook voornamelijk uit getuigenissen. Het hoofdstuk zal naast de uitdagingen en moeilijkheden voor de visserijsector door de aanlandplicht ook andere problemen aankaarten en daar proberen een oplossing te bieden.

1. SITUERING VAN DE VISSERIJ

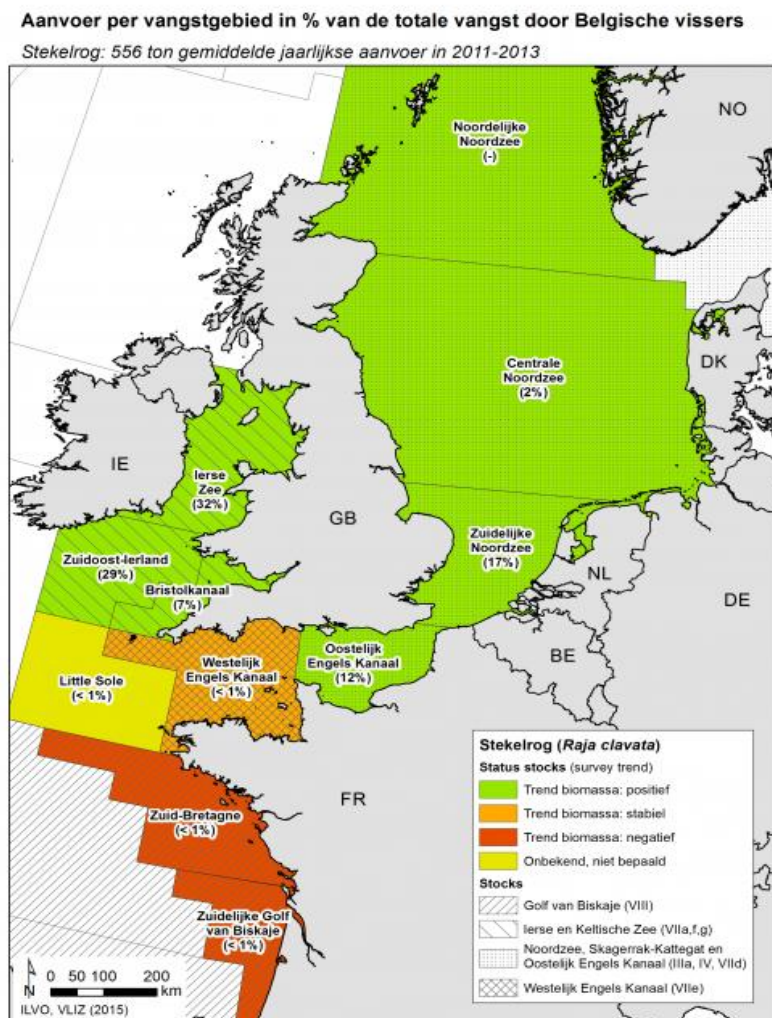
Dit hoofdstuk verduidelijkt vooral hoe de Vlaamse visserij functioneert, wat bodemvisserij precies inhoudt, hoe er in de praktijk gevist wordt, welke wetten er bestaan en dergelijke. Die achtergrondkennis is noodzakelijk om de problematiek van de aanlandplicht en de problematische gevolgen ervan goed te begrijpen.

1.1. Vlaamse visserij

Om het onderwerp voldoende te duiden, behandelt dit deel het beleid en cijfermateriaal in buurlanden en wordt er vanuit een Europees standpunt gekeken naar deze thematiek. De vorm van visserij die

voornamelijk aan bod komt, is die van de zeevisserij in Vlaanderen. Riviervisserij en sportvisserij (kleine bootjes die tot twaalf mijl voor de kust vissen) komen dus niet aan bod. De Belgische zeevisserijsschepen, ook wel treilers genoemd, hebben als thuishaven Blankenberge, Nieuwpoort, Oostende en - de grootste - Zeebrugge.

Maar zij varen zodanig vaak uit, dat ze zelden in hun thuishaven te vinden zijn en doorheen het jaar andere havens aandoen. De treilers zijn voornamelijk actief in de Noordzee, Het Kanaal, de

Figuur 1. Indeling van de zeegebieden (Aanvoer per vangstgebied in % van de totale vangst van Belgische vissers)

lerse Zee en de Golf van Biskaje. Die zeeën worden ook nog eens onderverdeeld in zones of visgebieden. Sommige van deze visgebieden, zoals de Golf van Biskaje of de Baai van Liverpool, zijn slechts enkele maanden 'open' verklaard om er te mogen vissen.

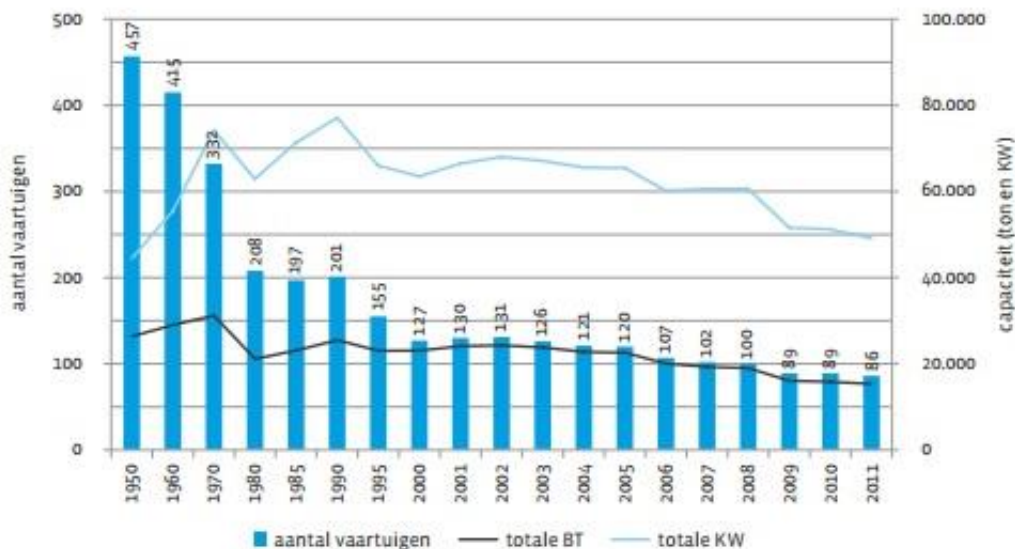
De Vlaamse zeevisserij kent diverse soorten visserij. De behandelde visserijtak in dit researchdossier is vooral de demersale of bodemvisserij. Zowel in Nederland als in België is dat de grootste visserijsector. De bodemvisserij spitst zich vooral toe op bodem- of platvissen, zoals schol, schor, tong en tarbot, maar ook krab, wijting, kabeljauw en zeeduivel worden door deze schepen gevangen. Een ander vaak voorkomende vorm van visserij is de pelagische visserij waarbij vooral scholen vis worden gevangen.

Bodemvisserij gebeurt enkel langs- en is op te delen in verschillende takken, zoals pulskorvisserij (waarbij er gebruik gemaakt wordt van elektriciteit), schelpdiervisserij, bordervisserij en, tevens de meest voorkomende vorm, boomkorvisserij. In 2006 viste 94% van de treilers met een boomkor. Het net, de kor genoemd, wordt opgehouden door een lange stalen buis vooraan het net. Deze lange stalen buis was vroeger een boomstam, vandaar de naam boomkor. Aan de uiteinden hiervan is het sleepnet bevestigd, met daaraan stukken touw en kettingen. De kettingen slepen over de zeebodem en ploegen zo de bodem om. Op die manier worden de bodemvissen opgeschrikt en belanden ze in het sleepnet. De meeste vissersschepen vissen met een boomkor aan elke zijde van het schip; wat deze visserijvorm zeer brandstof- en materiaalintensief maakt. Per kilo vis werd in 2007 drie liter brandstof verbruikt (Polet, 2014).

Begin 2014 waren er in België 80 zeevissersschepen en 439 erkende vissers actief. De laatste jaren is de Belgische visserijvloot sterk in aantal gedaald (Jaaroverzicht zeevisserijsector 2013, 2014). In 1950 waren er nog 457 vaartuigen. België zou graag zijn visserijvloot behouden, maar is er zich ook van bewust dat, zoals ze al aan Europa liet weten, dit het kritische minimum is dat de vloot heeft bereikt om economisch leefbaar als sector te blijven. Daarnaast kampt de sector met een vergrijzing: 64% van de erkende vissers zijn ouder dan veertig jaar. Het Fonds voor Scheepjongeren heeft alle moeite om een nieuwe generatie warm te maken om in de zeevisserij te gaan. Visserijscholen zijn verdwenen en gebundeld in één school: het Maritiem Instituut Oostende (MIGO). In 2009 werd de richting Technisch

Secundair Onderwijs voor Visserij afgeschaft. Jongeren die nu nog visserij willen leren, kunnen daarvoor enkel naar het Beroepssecundair Onderwijs in het MIGO (Polet, 2014).

Figuur 10. Evolutie van de Belgische vissersvloot, aantal vaartuigen en capaciteit (ton) op 31 december van het jaar, 1950-2011

Bron: Departement Landbouw en Visserij

Figuur 2 Afname aantal Belgische treilers (Discardplannen voor demersale visserijen in 2016, 2015)

1.2. Visserijbeleid

In de visserijsector wordt aan “duurzame visserij” gedaan. Daar wordt ook het visserijbeleid volledig op afgestemd. Duurzame visserij houdt in dat er op een lange tijd gevist kan blijven worden, zonder dat de volgende generatie daar schade aan ondervindt. Dan wordt er bijvoorbeeld gedacht aan de instandhouding van de zeefauna en –flora, maar vooral aan overbevissing. Dit komt voor wanneer er te veel op dezelfde vissoorten wordt gevist tot er te weinig vissen van die soort over zijn. Voordat de overgebleven vissen eitjes kunnen leggen, worden ze al weer opgevisst, waardoor een soort uitsterft.

Om overbevissing tegen te gaan werd en wordt nog steeds een hele rits aan regels en wetten opgesteld. Voor vissersschepen geldt bijvoorbeeld dat er slechts een bepaald

motorvermogen mag zijn of dat zij in bezit zijn van de correcte vergunningen. Ook zijn er voorwaarden gesteld aan de maaswijdtes van de netten, de gaten in het net, die gemiddeld zeven tot tien centimeter groot mogen zijn, en aan de lengtes van de netten. Een strengere maatregel is die van te kleine vis, ook wel ondermaatse vis genoemd. Elke vissoort heeft zijn eigen wettelijke minimumlengte om gevangen te mogen worden. Dit is ook van toepassing op schaal- en schelpdieren.

De belangrijkste maatregel om overbevissing tegen te gaan, is het visquotum. Elke vissoort krijgt jaarlijks een quotum aangewezen. De internationale benaming hiervoor is ook wel Total Allowable Catch (TAC). Ieder jaar komen de bevoegde ministers voor visserij van de lidstaten van de Europese Unie bijeen in Brussel om deze quota te bepalen. Elk land krijgt dan zijn eigen TAC aangewezen. Dit om ervoor te zorgen dat bij een te grote vangst zeeën, zoals de Ierse Zee, niet binnen afzienbare tijd leeggevist zouden worden.

De visquota zijn economisch zeer belangrijk en hun invloed reikt verder dan als maatregel tegen overbevissing. Het inkomen van rederijen en gezinnen hangt hiervan af. Aan de quota hangen ook historische rechten vast. Zo is België al sinds de jaren '60 gekend als aanvoerder van tong, waardoor zij een hogere TAC krijgt in de Ierse Zee en Noordzee voor die vissoort.

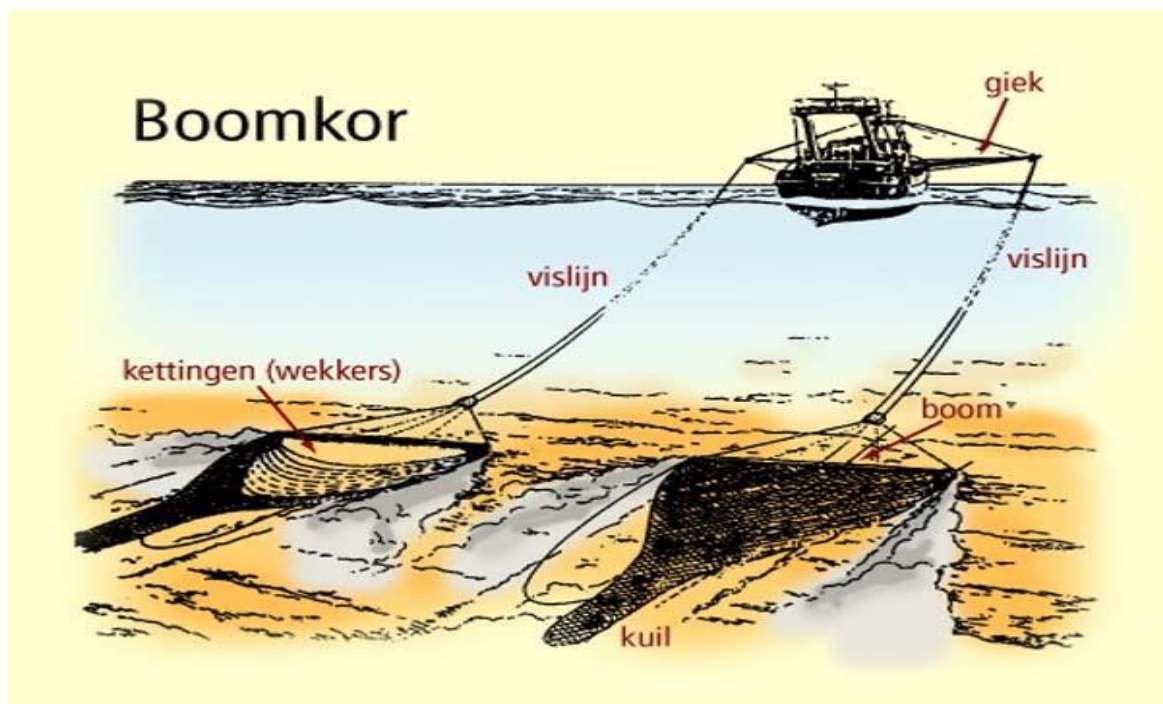
Als een vissersschip op een zeereis of in een visgebied zijn quotum voor een vissoort heeft bereikt, is het verboden om over die limiet te gaan. Hier hangen ook controles aan vast die worden uitgevoerd door de inspectiedienst van elke lidstaat. Die inspectiediensten hebben het recht om aan boord te komen van alle vissersschepen, hun logboeken en andere gegevens na te zien en de vriesruimte met alle opgeslagen vis te controleren. Wanneer er ondermaatse vis aangetroffen wordt, de mazen niet aan de wettelijke normen voldoen of quotum overschreden werd, kunnen hier zware boetes op volgen.

Een belangrijke term die nog vaak zal volgen in dit researchdossier is de bijvangst. De bijvangst bestaat uit ondermaatse vis en vissoorten waarvan de quota al werd behaald. Ook niet-gequoteerde vangsten, zoals de Noorse garnaal, behoren tot de bijvangst, alsook zeesterren of andere ongewenste vangsten.

1.3. Visserij in de praktijk

Elk vissersschip heeft een eigenaar. Die persoon heet de reder. Het gebeurt ook wel dat een reder, of zijn familie, verscheidene schepen bezit. Wanneer de reder met het schip een zeereis maakt, is hij de leidinggevende aan boord. Dat maakt hem de 'schipper', een functie die gelijk staat aan de kapitein. Ook iemand anders, met de juiste wettelijke papieren, kan de rol van schipper op zich nemen wanneer de reder thuis blijft. De schipper heeft de verantwoordelijkheid over alles wat tijdens een zeereis gebeurt en houdt ook de levens van de bemanningsleden in handen. Deze bemanningsleden bestaan uit een machinist en enkele (2 à 3) matrozen. Er kan ook een scheepsjongen mee varen. Elk visserschip heeft daarbij jaarlijks een vast aantal dagen om legaal visserij uit te oefenen. Als deze dagen opgebruikt zijn, mag het schip niet meer vissen.

Zoals eerder vermeld bestaan er diverse soorten visserij. Elke vorm van visserij heeft dan ook zijn eigen technieken, praktijken en handelingen. Bodemvisserij bestaat, zoals vermeld, vooral uit boomkorvisserij. Twee visnetten, opgehouden door een lange stalen buis, bevinden zich aan elke zijde van het schip. Deze hangen aan een lange stalen vislijn aan de gieken, twee balken die zich kunnen uitstrekken tot boven de zeeoppervlakte. Aan het einde

Figuur 3. Illustratie van de sleepnetten (viskids, 2010)

van deze netten zit een opening, toegebonden met een pooklijn. Het is op deze plek dat de vis zich verzamelt, in de *kuil*. Bovenaan het net hangen er verschillende rijen van twee soorten kettingen. De grotere kettingen hangen het hoogst en heten wekkers, omdat zij de vissen opschrikken en wakker maken. De andere kettingen heten kittelaars.

In de brug, waar alle navigatie-instrumenten zich bevinden, worden de visnetten gemonitord. Op de elektronische zeekaart zijn sporen (*tracks*) uit het verleden te zien die aantonen waar al eerder gevist werd. De man van wacht, dit kan zowel een matroos als de schipper zijn, moet het schip besturen om in het visgebied te blijven en steeds heen en weer te varen. Zijn belangrijkste taak is om in de gaten te houden hoeveel trekkracht er aan de visnetten hangt. Dit is te zien op de Marelec, waarbij er maximum bij een groot vaartuig 4,5 ton trekkracht mag zijn. Wanneer de netten volgens het instrument in gewicht zijn toegenomen, als er al een geruime tijd (maximum drie uur) is verstreken of als het verschil in trekkracht tussen beide sleepnetten te veel verschilt, worden de netten opgewonden met een lier.

Tegen de tijd dat de visnetten boven water komen, staan de matrozen klaar op het dek. Vanuit de brug haalt de schipper machinaal de netten binnen tot ze boven dek hangen, waarna ze gedropt worden in grote bakken op het dek. Het is het uiteinde van de visnetten, de toegeknoopte kuil, dat dan boven deze bakken hangt. De pooklijn dat de kuil gesloten houdt, wordt losgeknoopt en opent het visnet. De volledige inhoud van de netten leegt zich, waarna de netten al weer worden klaargemaakt, zoals de pooklijn weer bevestigen of gaten in het net herstellen, om overboord te gaan.

Tussen de stortbakken, waar de kuil in gelost wordt, bevindt zich een vergaarput waar de inhoud van deze stortbakken samenkomt op een lopende band. Aan het einde van deze lopende band staan de matrozen. Hier wordt de vis gesorteerd en van hun ingewanden ontdaan (dit noemt ook wel *gutten* of *strippen*). Vissoorten waarvan het quotum al behaald werd, te kleine vis en andere zaken zoals afval, zeesterren en stenen, belanden aan het einde van de lopende band langs een grote afvoerpijp weer in zee. Ondertussen wordt de gestripte vis per vissoort gewogen en gewassen. Vandaar gaan de vissen rechtstreeks naar

de koelruimte onder het dek. Hier worden ze opnieuw per vissoort in kisten met ijs gesorteerd en weggeborgen, zodat ze goed bewaard en vers blijft.

De volgens gewicht gemeten vis wordt bijgehouden en genoteerd in het elektronisch Europees logboek. Elke vierentwintig uur is het schip verplicht om de vangst van die dag door te sturen. Het elektronisch logboek kan vanop het land gecontroleerd worden. Aan boord wordt ook ingevuld in welke kisten in de koelruimte welke vissoort zit en hoe hoog de kisten gestapeld worden – gemiddeld tot vijf à zeven hoog. Daarna is de bemanning vrij en heeft een ander bemanningslid de wacht, tot de visnetten weer opgewonden moeten worden en het hele proces weer van start gaat. Zo gaat het er een hele zeereis, vijf à tien dagen, aan toe.

1.4. De visserij van de Europese Unie in een globaal kader

De Europese Unie doet er alles aan om visverspilling tegen te gaan terwijl de visserijsectoren worstelen om overeind te blijven. De EU is verantwoordelijk voor 5,3% van de visvangst in de wereld. Wereldwijd blijft de visvangst toenemen, terwijl het productieniveau van de EU geleidelijk is afgenomen. In 2010 bedroeg de wereldwijde visvangst 88,6 miljoen ton, waarvan 4,9 miljoen ton uit de EU kwam. Begin de jaren negentig stond de EU nog garant voor 7% productie, waarna dit in 2010 gedaald was tot 4,2%. In 2009 zorgde de visserijsector voor 139.023 banen. Daarnaast waren er ook nog eens 120.388 mensen actief in de verwerkende sector, zoals op de visveiling of viswinkels (Popescu, 2015).

De afgelopen twee decennia is de visserijvloot van de Unie gestaag kleiner geworden. Tussen 2007 en 2011 daalde het aantal vaartuigen in de EU-vloot met 7,6% van 90.043 tot 83.014. Met uitzondering van België en Nederland, waar de grote vaartuigen overheersen, hebben in alle vloten van de lidstaten vaartuigen van minder dan 12 meter lang de overhand. Dit geeft aan welk belang de kustvisserij voor de Europese Unie heeft.

De Europese Unie importeert en exporteert veel visproducten. Zo wordt bijvoorbeeld in België sinds 2013 Vietnamese pangasius geïmporteerd. In 2010 importeerde de Europese

Unie 5.336.189 ton niet-Europese vis, met een waarde van 16,56 miljard euro. In datzelfde jaar exporteerde de Europese Unie 1.739.074 ton Europese vis, met een waarde van 2,77 miljard euro. Met 40% van de totale mondiale invoer in 2010 is de EU wereldwijd de grootste interne markt voor ingevoerde visserij- en aquacultuurproducten. Onder aquacultuurproducten verstaan we voornamelijk zalm, forel, oesters en mosselen (Popescu, 2015).

2. DUIDING OVER DE AANLANDPLICHT

Dit hoofdstuk gaat dieper in op het onderwerp van de onderzoeksvraag: namelijk de aanlandplicht. Hier komt aan bod wat de aanlandplicht inhoudt, hoe ze ontstond, wat de effecten van deze wet zijn en hoe hij wordt uitgevoerd. Verder worden ook de standpunten en beweegredenen van de voornaamste voorstanders en tegenstanders toegelicht.

2.1. Wat is de aanlandplicht?

De aanlandplicht is een Europese wetgeving die sinds 2015 in voege trad in de visserijsector. Enkele takken van de visserijsector, zoals de bodemvisserij waarop meer wordt ingezoomd in dit researchdossier, kregen uitstel tot 1 januari 2016.

In het vorige hoofdstuk wordt het visserijbeleid met ondermaatse vis en de quota van vissoorten al uitgelegd. Er werd duidelijk gemaakt dat deze vis, de bijvangst of teruggooi, weer in zee terechtkwam. Met de nieuwe aanlandplicht wordt dit visserijbeleid aangepast. De recent ingevoerde wet bepaalt dat alle visvangsten waarvoor vangstbeperkingen gelden, de bijvangst dus, niet meer terug in zee mag. In de plaats daarvan moet ze aan boord worden opgeslagen en aan land worden gebracht.

Niet-gequoteerde vangsten, zoals de Noorse garnaal, en andere bijvangst, zoals zeesterren, hoeven niet aangeland te worden. Ook vis die al aangetast werd door roofdieren, zoals zalm uit de Baltische zee die bij het opvissen al beschadigd werd door zeehonden, mag weer terug in zee. Wat illegaal terug in zee belandt, zal vanaf 1 januari 2017 als een ernstige misbreuk worden beschouwd. Tot die tijd bestaan er ook controles en boetes (Commission, 1 januari 2015: the landing obligation, sd). Inspecties aan boord of aan wal worden door de ministeries voor Visserij van de lidstaten uitgevoerd. Daarnaast moeten kapiteins van vissersvaartuigen groter dan tien meter verplicht een elektronisch visserijlogboek bijhouden. Daarin moeten alle vangsten en aangiften van aanlanding worden geplaatst en dagelijks elektronisch worden ingediend (Unie R. E., 2009).

De Europese Unie verwacht dat door de bijvangst van gequoteerde commerciële vissoorten aan banden te leggen, de visserij zal investeren in innovatieve selectievere visserijtechnieken. Dat betekent dat de aanlandplicht een stimulans moet zijn om de visserijsector aan te zetten nieuwe vistechnieken te ontwikkelen waarbij er veel minder bijvangst in de netten terechtkomt. Dit ten gunste van de visbestanden en een minder ecologische impact. Dit zou op de langere termijn moeten zorgen voor een rendabele en gezonde visserij (Discards - Ongewenste bijvangst, sd). Daartoe stelde de Europese Unie een Europees Vissersfonds (EVF) op dat tot 2015 liep (Visserij D. L., EVF: Europees Visserijfonds, sd). In 2016 richtte de Europese Unie het nieuwe Europees Fonds voor Europese Zaken en Visserij (EFMZV) op (Visserij D. L., EFMZV: Europees Fonds voor Europese Zaken en Visserij, 2016). Deze fondsen steunen de visserijsector met subsidies gericht op duurzaamheid. Ook ondersteunende projecten, zoals onderzoeksprogramma's, komen in aanmerking.

2.2. Ontstaan van de aanlandplicht

De Europese Unie heeft sinds haar ontstaan in 1957, toen nog de Europese Economische Gemeenschap, voor alle visserijsectoren een hele reeks verdragen opgemaakt. Ze stelde gemeenschappelijke regels voor de visserijsectoren op. Vanaf 1970 traden de eerste maatregelen in werking. In 1983 ontstond het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB). De wetgevingen over quota voor elk land werden in dit beleid voor de eerste maal beschreven. Een decennium later bleek het GVB onvoldoende te zijn. De Europese Unie concludeerde dat er te veel schepen waren in vergelijking met de beschikbare visvoorraden. Daarom volgden nieuwe communautaire maatregelen ten gunste van de instandhouding van de vispopulatie. Een nieuw GVB trad in werking vanaf januari 2003. In april 2009 overlegden de Europese Commissie en belangengroepen om het GVB nogmaals aan te passen en te verbeteren, wat in 2013 tot een nieuw, hervormd beleid leidde. De voortdurende aanpassingen aan het Gemeenschappelijk Visserijbeleid waren nodig aangezien er steeds nieuwe lidstaten met grote visgronden, zoals Denemarken en het Verenigd Koninkrijk, toetraden tot de Europese Unie (D'Hulster, 2010).

Het GVB is een van de meest geïntegreerde beleidsvormen in de EU en geeft haar uitgebreide bevoegdheid om mariene natuurlijke rijkdommen te beheren. De reden daarvoor blijft dat vispopulaties een puur internationale bron zijn, aangezien ze zich bewegen over nationale grenzen heen en afhankelijk zijn van gedeelde mariene ecosystemen. De activiteiten van één vissersvloot beïnvloeden de mogelijkheden voor anderen. Het is daarom van essentieel belang dat het GVB een communautair beleid blijft.

In 1993 richtte de Europese Commissie het Wetenschappelijk, Technisch en Economisch Comité voor de Visserij (WTECV) op. Dit Comité adviseert de Commissie sindsdien over visserijbeheer. De leden ervan worden door de Commissie benoemd. Voortaan dient het jaarverslag van dit comité als uitgangspunt voor de voorstellen van de Commissie over TAC's en quota. De verzameling van gegevens over visbestanden door het WTECV dienen ertoe dat de Commissie de juiste en nodige maatregelen kan opstellen (Wetenschappelijk advies over visserijbeheer, sd).

Eind jaren negentig werd duidelijk dat overbevissing een heus probleem zou worden. Door de intensieve bevissing en de overcapaciteit van de communautaire vissersvloot was er al te veel vis uit de zee gehaald, zodat er te weinig volwassen vis over was om zich voort te planten en de bestanden opnieuw op te bouwen. Veel van de meest waardevolle visbestanden in de wateren van de Europese Unie, zoals kabeljauw, heek en wijting, stonden daardoor volledig op instorten. De hoeveelheid volwassen bodemvis in de EU-wateren was in het begin van de jaren zeventig 90 % groter dan aan het einde van de jaren negentig. Het Gemeenschappelijk Visserijbeleid was niet effectief genoeg om iets aan deze problemen te doen (Commissie, Visserij in Europa Nr. 9, 2001).

Nu bepaalde visbestanden dringend herstelmaatregelen nodig hadden, werd er ook een nieuw Gemeenschappelijk Visserijbeleid opgemaakt. Het voormalige beleid zorgde er enkel voor dat de visserijsector en de visbestanden het hard te verduren kregen. Het inkomen van de vissers, de werkgelegenheid, het evenwicht van het mariene ecosysteem en de aanvoer van vis op de EU-markt werden negatief beïnvloed. Omdat het economische rendement daalde, hadden de vissers de neiging om nog meer te vissen, vaak door meer te investeren in betere visserijtechnologie, waardoor de kwetsbaarheid van de visbestanden en van de

mariene ecosystemen nog groter werd, wat opnieuw de economische situatie van de sector verder ondermijnde (D'Hulster, 2010).

In 2003 kwam het nieuw Gemeenschappelijk Visserijbeleid. Ze bevatte als fundamentele doelstellingen een beter beheer van de visvoorraden en bescherming van de mariene ecosystemen. Ook was er betere controle nodig. Daarom kwam er een nieuw kader van regelgevingen en volgden er doeltreffendere sancties. Daarnaast ontstond er een actieplan voor samenwerking op het gebied van de controle om een gezamenlijke inspectie tot stand te brengen. Tot slot kwamen er ook technische maatregelen voor controle, zoals de uitbreiding van het satellietvolgsysteem (VMS) en de invoering van het elektronisch logboek.

Andere doelstellingen van het GVB uit 2003 was dat alle betrokkenen een grotere rol kregen. Zo kregen vissers nu ook via regionale adviesraden inspraak. Verder verzekerde het GVB een economisch haalbare en zelfvoorzienende visserij. Ze bevorderde ook duurzame visserij in en buiten de communautaire EU-wateren (Commissie, Visserij in Europa Nr. 12-13, 2003).

Dit nieuwe GVB bevatte enkele grote innovaties. Als eerste was er een lange termijn aanpak. Tot 2002 werden maatregelen op jaarbasis genomen. Dat zou vanaf nu gebeuren op meerjarenplannen. Dankzij meerdere jaren beslaande maatregelen, kunnen de visbestanden zich herstellen en veilige aantallen volwassen vis behouden. Zo kunnen de vissers hun activiteiten beter plannen. Er kwam ook een nieuw vlootbeleid. Tegen de overcapaciteit van de EU-vloot kwamen twee soorten maatregelen:

- Een simpeler vlootbeleid, waarbij de lidstaten de verantwoordelijkheden kregen voor het afstemmen van vangstcapaciteit en vangstmogelijkheden
- Een heroriëntatie van de overheidssubsidies ten gunste van de vloot. Vanaf 2005 concentreren deze subsidies zich op het verbeteren van de veiligheid en arbeidsomstandigheden aan boord van de schepen. Naar vernieuwing, modernisering en uitbreiding van de vissersschepen werd afgestapt (D'Hulster, 2010).

De regels zouden ook beter toegepast worden. De verscheidenheid aan nationale sancties en systemen stond een doeltreffende rechtshandhaving in de weg. Controles dienden

doeltreffender, doorzichtiger en eerlijker te worden. De controles moesten zich ontwikkelen om eenzelfde strategie inzake controle, sancties en toezicht voor de hele Europese Unie te implementeren. Het Communautair Bureau voor visserijcontrole, dat door de EU in 2005 werd opgericht, verhuisde van Brussel naar Europa's belangrijkste vishaven Vigo in Spanje. Deze instelling tracht met een uniforme aanpak te zorgen voor de handhaving van de regels tegen overbevissing en om ander marien leven te beschermen. Ze leidt bovendien inspecteurs op en organiseert inspecties met inspecteurs uit verschillende lidstaten. Deze inspecteurs kregen van nu af aan ook meer bevoegdheden (Commissie, EUROPESE COMMISSIE "Herziening van het GVB: koers naar een duurzame visserij", Visserij in Europa nr. 16, april 2003, 9-10, 2003).

Een vierde grote innovatie handelde over de betrokkenheid van de belanghebbenden. Vissers en andere betrokkenen bij de besluitvorming kregen meer zeggenschap. Regionale Adviesraden (RAC's) werden opgezet waar vissers, wetenschappers en andere geïnteresseerden kennis kunnen uitwisselen om een goede duurzame visserij te bekomen in de gebieden waarop de RAC gericht is. Nauwere banden tussen vissers en wetenschappers verbeteren de transparantie van de wetenschappelijke adviezen en geeft de vissers meer vertrouwen in dit advies (D'Hulster, 2010) (Commissie, EUROPESE COMMISSIE "Herziening van het GVB: koers naar een duurzame visserij", Visserij in Europa nr. 16, april 2003, 9-10, 2003).

Het nieuwe Gemeenschappelijk Visserijbeleid hield enkele jaren stand, tot er in 2009 weer geopperd werd om tot overleg over te gaan om hervormingen door te voeren. De hervorming van 2002 voldeed niet aan de verwachtingen voor de korte termijn aangezien bepaalde visbestanden, zoals pladijs, verder verslechterden. Tegelijkertijd kwamen hierdoor een aantal problemen aan het licht die tot dan toe onopgemerkt waren gebleven, zoals teruggooi. Vanaf dit punt werd de aanlandplicht voor de eerste maal opgeworpen aan onderhandelingstafels. Toen in 2013 een nieuw Gemeenschappelijk Visserijbeleid gepubliceerd werd, bevatte die een teruggooiverbod (Domínguez, 2015).

Deze onderhandelingen werden door een deel van de Europese bevolking van nabij gevolgd. De aanlandplicht zat er al aan te komen, maar werd versneld doorgevoerd en ontworpen

vanwege de vele stemmen uit de bevolking van diverse Europese lidstaten. Zo bestaat er de twijfel of er ooit wel naar de feitelijke en effectieve impact van teruggooi onderzocht werd, voordat de Europese Commissie de aanlandplicht opstelde. Uit de opvolging van die wet wordt blijkbaar aangenomen dat alle bijvangst bestaat uit dode vis. Dat is nochtans niet het geval (zie 2.3 de verwachte effecten van de aanlandplicht).

De verontwaardiging bij de Europese bevolking begon in 2010 met de Britse celebrity chef-kok Hugh Fearnley Whittingstall die claimde dat hij niet meer kon aanzien hoe de visserij hun bijvangsten steeds overboord de zee in kieperde. Volgens hem was al die vis nog steeds bruikbaar als voedsel en was dit pure visverspilling. In de Noordzee werd de voorbije jaren veertig procent van de visvangsten als bijvangst overboord gegoooid (MRH, sd). Daarom zette hij een campagne op om dit tegen te gaan. Met *Hugh's Fish Fight* wilde hij gehoor vinden bij de Europese Unie en daarom riep hij op tot strengere viswetten. Met een petitie, website, tv-spotjes en een documentaire ving hij de aandacht van honderdduizenden Europese burgers. Andere beroemdheden, zoals Frans actrice Mélanie Laurent, Spaans tv-presentator Maria Picazo en Pools tv-kok Robert Makłowicz, sloten zich aan bij de campagne. Ook groene organisaties, zoals WWF en Greenpeace, plaatsten zich achter dit initiatief. Consumenten tweetten over het onderwerp en schreven kwade mails naar ministers. Een petitie van Hugh Fearnley Whittingstall werd getekend door 870.000 burgers. Groene organisaties en ngo's begonnen te lobbyen bij de Europese Unie. Daardoor werd de invoering van de wet ook een ethische kwestie. Vanwege Hugh Fearnley Whittingstall's campagne kreeg de vraag naar een nieuwe, strengere wetgeving een maatschappelijk draagvlak (Veldboom, 2015).

Het Europees Directoraat-Generaal voor Maritieme Zaken en Visserij voerde onderzoek naar de discards in de Noordzee. Zij publiceerde daar in 2011 een impactstudie over. Daarin blijkt dat 40% van alle gevangen platvissen, zoals tong en pladijs, door de boomkorvisserij wordt teruggegooid. In het onderzoek werd er ook gekeken naar andere landen waar al een aanlandplicht geldt. IJsland berekende in 1997 dat van alle gevangen schelvis, 20% overboord werd gegoooid. Na de invoering van de aanlandplicht, bleek in 2006 dat percentage tot minder dan 5% te zijn gevallen (Commission, Impact Assessment Studies related to the CFP, 2011).

Verder werd ook de impact van de aanlandplicht ingeschat. Zo zou de gemiddelde lengte en het gewicht van alle aangelande vissen verkleinen. Terugdringen van gevangen ondermaatse vis zou ertoe leiden dat er een grotere hoeveelheid aan kleinere vis aanwezig zou zijn in de visbestanden. Dat zou een positief effect hebben, want het visbestand wordt zo groter. De gemiddelde visgrootte zou dan wel verkleinen, maar dit wordt dus gecompenseerd met een groter visbestand. De aanlandplicht in Noorwegen had ook als effect dat de visserijsector nu grotere hoeveelheden kleinere, maatse vis opvist (Commission, Impact Assessment Studies related to the CFP, 2011).

De aanlandplicht zou volgens dezelfde studie een kleine economische impact kunnen hebben op de vismarkten, maar daar zouden de vissersvlooten geen hinder van kunnen ondervinden. Grotere vis wordt verkocht voor een hogere prijs en kleinere vis voor veel minder. Mocht de aanlandplicht resulteren in een groter visbestand met kleinere vissen, zullen vissersschepen meer kleine vis verkopen. Dat zou moeten compenseren voor de verloren inkomsten aan grotere vissen. Daardoor zou de omzet relatief stabiel blijven. Verder zou de aangepaste visverwerking aan boord door de aanlandplicht geen negatief effect op de bemanning van vissersschepen mogen hebben (Commission, Impact Assessment Studies related to the CFP, 2011).

2.3. De verwachte effecten van de aanlandplicht

De aanlandplicht werd ingevoerd voor zowel economische als ecologische doelen. In de werkelijke wet staat het volgende te lezen:

Niet alleen leiden ongewenste vangsten en teruggooi tot aanzienlijke verspilling, zij hebben ook een negatieve invloed op de duurzame exploitatie van de biologische rijkdommen van de zee en de mariene ecosystemen en op de rentabiliteit van de visserij. (Commissie, VERORDENING (EU) Nr. 1380/2013 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD, 2013).

De Europese Unie is van mening dat teruggooi en ongewenste bijvangst gelijk staat aan visverspilling. Daardoor heeft dit volgens de EU een negatieve invloed op het duurzaam visserijbeleid. Dit beleid zorgt ervoor dat er voldoende visvoorraden (de exploitatie) voor

toekomstige generaties behouden blijven. De visverspilling zou niet alleen deze duurzame exploitatie tenietdoen, maar ook de zeefauna en –flora vernietigen. Als laatste vermeldt de EU ook dat de rentabiliteit, de mate waarin de sector winstgevend blijft, negatief aangetast zou worden door visverspilling. De aanlandplicht moet deze verspilling wegwerken en zorgen voor een herstel van de visbestanden. Zoals de impactstudie (zie 2.2. Het ontstaan van de aanlandplicht) weergeeft, zouden deze grotere visbestanden gevormd worden door grotere hoeveelheden kleine vis.

Dat er elke tien jaar een nieuw en strenger Gemeenschappelijk Visserijbeleid werd opgemaakt, zorgde er ook voor dat de visserijsector het steeds lastiger kreeg om aan alle eisen tegemoet te komen. Een positief punt hieraan was dat er steeds nieuwe visserijtechnieken ontworpen werden, maar vooral de hoge brandstofprijzen droegen hierbij toe (Belga, 2005). Een voorbeeld daarvan bij de bodemvisserij is de pulskorvisserij. Deze vorm van visserij kwam er om minder brandstof te verbruiken en de zeebodem minder te verstoren. De boomkorvisserij verbruikt veel brandstof vanwege de nodige trekkracht. Zo werd bijvoorbeeld in 2007 per kilo vis drie liter brandstof verbrand (Polet, 2014).

De pulskorvisserij lijkt in feite volledig op de boomkorvisserij, met het verschil dat de twee soorten kettingen – de eerder genoemde ‘wekkers’ en ‘kittelaars’ – vervangen worden door elektrische draden. De sleepweerstand vermindert drastisch, wat resulteert in minder brandstofverbruik. De elektrische draden vormen samen een elektrische mat. Door kleine stroomstootjes schrikken de vissen op en belanden zo alsnog in het net. Echter stelde de Europese Unie een verbod in voor de Zuidelijke Noordzee voor pulskorvisserij. In 2007 verleende ze aan 5% van de vloot van elke lidstaat een ontheffing op dit verbod. Momenteel zet enkel Nederland in op deze manier van visserij (Kraan M., 2015).

Figuur5. Illustratie van een sumwing (sumwing, sd).

Een andere nieuwe vistechniek is die van de sumwing. Dit vleugelachtig tuig vervangt de stalen buis van de boomkor. Ze zweeft over de bodem heen en wordt gestuurd door de naar beneden gerichte neus. De trekpunten op het vleugelprofiel zorgen ervoor dat deze wordt gedwongen naar de bodem te sturen. Wanneer de sumwing de bodem bereikt, raakt de neus de grond en verdraait de vleugel zodat hij niet langer naar beneden stuurt maar in evenwicht raakt vlak boven de bodem. Dit zorgt voor minder weerstand, minder bodemberoering en vijftien tot twintig procent minder brandstofverbruik (sumwing, sd) (Vilt, 2010).

Ook al zijn er dus enkele vernieuwende technieken, ze zijn nog lang niet voldoende om bijvangst uit de netten te houden. Anders dan de pelagische visserij, is dit in de bodemvisserij zeker niet zo evident. Bij de pelagische visserij worden scholen vis beter getraceerd door sonar en bestaan er al sterkere visserijtechnieken tegen verspilling. In de demersale visserij kunnen bodemvissen, die op hun eentje zwemmen, niet via een schermpje gedetecteerd worden. De Nederlandse regering heeft berekend dat om nieuwe selectievere visserijtechnieken te ontwikkelen en de schepen daartoe aan te passen dit bijvoorbeeld in Nederland jaarlijks dertien miljoen euro zou kosten. Dit in een industrie die jaarlijks een winst van vijf miljoen maakt.

Een ander streefdoel van de aanlandplicht was om te zorgen voor een vereenvoudiging van de regelgeving. Deze regelgeving is in de laatste jaren zodanig vaak aangepast geweest en uitgebreid, dat ze zeer complex werd. De Europese Unie streeft dan ook vooral naar het wegwerken van regelgeving die bijvangst in de hand werken en innovaties belemmeren, zoals het verbod op pulskorvisserij. Ook overbodige regelgeving zou onder voorwaarden geschrapt kunnen worden, zoals het systeem van de zeedagen (CVO, 2014).

Veel vissers en mariene biologen gaan niet akkoord met de aanlandplicht. De Europese Unie en hun raadgevers gaan ervan uit dat teruggooi enkel uit dode vis bestaat. Dat klopt niet. Vissers claimen dat ongeveer 40% van de gevangen vis weer levend in zee gezet wordt. Onderzoek door het Instituut voor Landbouw en Visserijonderzoek (ILVO) toont inderdaad aan dat bepaalde vissoorten een hoog overlevingspercentage hebben. Bij schol bedraagt dat 48%, bij kabeljauw 66% en bij tong, iets minder, 14%. Volgens ILVO is de aanlandplicht

onlogisch. Van de bijvoorbeeld veertien procent ondermaatse tongvis die nog volwassen moet worden, zal die door de aanlandplicht nooit voor verdere voortplanting zorgen. Op deze wijze zou dit de vispopulatie niet herstellen, maar nog verder uitputten (economie, 2015).

De dode vis die voordat de aanlandplicht van kracht was weer overboord ging, had ook nog zijn nut als voedsel voor andere dieren. Volgens het onderzoek van ILVO werd ruim een vierde van de dode vis opgepikt door zeevogels. Tussen 1992 en 2009 leefde 38% van de zeevogels vooral van de visserijsector. Vijftien zeevogelsoorten werden geklasseerd als 'schip-volger' (Depestele, "An integrated impact assessment of trammel net and beam trawl fisheries, 2015). De aanlandplicht zal dus ook nadelig zijn voor de zeevogels. Het dode deel van de vis dat niet wordt opgegeten door zeevogels, zinkt naar de zeebodem, waar het dient als voedsel voor aasetende zeedieren zoals kreeften, krabben, schelpdieren, zeesterren en andere zee flora. Ook op deze dieren zal de aanlandplicht een nog ongekend effect hebben wanneer deze voedselbronnen van bijvangst verdwijnt.

2.4. De aanlandplicht in de praktijk

De aanlandplicht trad in voege voor de pelagische visserij op 1 januari 2015. Alle vangsten van gequoteerde vissoorten moesten sindsdien aangeland worden. Bij de bodemvisserij trad de wet pas een jaar later in werking op 1 januari 2016. Zij zal stapsgewijs tot 2019 ingevoerd worden. De lidstaten kunnen zelf bepalen hoe ze de wet willen infaseren. Wat al volgens de Verordening (de wettekst) vastligt, is het volgende:

- Vanaf 1 januari 2016 schol, tong, kabeljauw, heek, Noorse kreeft, Noorse garnaal, schelvis, wijting en zwarte koolvis.
- Vanaf 1 januari 2017 alle gequoteerde soorten en een deel bijvangstsoorten.
- Vanaf 1 januari 2019 alle bijvangstsoorten (Commissie, VERORDENING (EU) Nr. 1380/2013 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD, 2013).

Er gelden wel nog vier uitzonderingen op de aanlandplicht. Ten eerste mogen vissen waarvoor al een vangstverbod geldt, zoals bedreigende haaien- of roggensoorten, worden

teruggegooid. Daarnaast mogen ook bepaalde vissoorten met een wetenschappelijk vastgelegde hoge overlevingskans terug de zee in. Wat te verstaan is onder een 'hoge overlevingskans' is nog onduidelijk. Hierbij wordt rekening gehouden met de kenmerken van het vistuig, de visserijpraktijk en het ecosysteem (Marine Management Organisation, 2015). Een derde uitzondering oordeelt dat vis die al beschadigd werd door predatoren of parasieten, alsook vis die aangetast werd (door vb. olie) en daardoor niet meer bruikbaar is voor menselijke consumptie, terug overboord mag (Discardplannen voor demersale visserijen in 2016, 2015).

Tot slot geldt er ook nog een 'de minimis'-vrijstelling die in de Europese teruggooiplannen werd opgenomen. Deze vrijstelling is van toepassing op bepaalde visserijen waarvan uit wetenschappelijke gegevens bleek dat het moeilijk is een grotere vangstselectiviteit te bereiken of dat er onevenredige hoge kosten gemoeid zijn met de aanlanding van ongewenste vangsten. Deze 'de minimis'-vrijstelling is een bijzondere uitzondering op de aanlandplicht. Alle vangsten die onder deze vrijstelling vallen, mogen tot een bepaald maximum worden teruggegooid. Zodra alle vrijstelling is uitgeput, moeten alle vangsten aan boord worden gehouden en aangeland. De voorwaarden voor de 'de minimis'-vrijstellingen verschillen in elk visgebied. Hierbij wordt rekening gehouden met het soort netten dat gevisst wordt, de grootte van de mazen en een bepaald percentage op basis van de jaarlijkse totale vangst (Zaken M. v., 2015).

Wanneer de ondermaatse vis gevangen wordt, moet deze in het koelruim apart van de maatse vis worden opgeslagen. De vis hoeft niet per vissoort worden gesorteerd, zoals wel moet bij de andere vissoorten. Bij aanlanding moet de ondermaatse vis worden gewogen en apart gehouden van de vis dat bestemd is voor menselijke consumptie. Deze vis kan daarna bestemd zijn voor andere doeleinden, zoals visolie, voedseladditieven en cosmetica. De ondermaatse vis kan ook eindigen als vismeelpoeder of in destructiefabrieken (Muller, 2015) (Zaken M. v., 2015). Vissers mogen hier niets aan verdienen.

2.5. Voorstanders en tegenstanders van de aanlandplicht

De aanlandplicht kent al sinds ze voor de eerste keer ter sprake kwam voorstanders en tegenstanders. Voorstanders van de aanlandplicht zijn diegenen die deze nieuwe wetgeving als een redmiddel zien voor het herstel van de visbestanden. De aanlandplicht gaat de bodemberoering tegen en moet selectievere vistechnieken realiseren. Tegenstanders zijn de personen die deze wet onnodig vinden of liever alternatieven in de plaats zien. Volgens hen is de aanlandplicht praktisch onhaalbaar en zorgt ze net voor meer vissterfte.

2.5.1. Voorstanders: Groene Organisaties

Groene organisaties, zoals Greenpeace en WWF, voeren al jarenlang acties tegen de bodemvisserij die de zeebodem van de zee zou vernietigen. Volgens hen doodden de zware sleepnetten van de vissers elke kilo gevangen schol of tong vijftig kilo bodemdieren en te kleine vis. Vanuit de landen rond de Noordzee werkte Greenpeace in 2004 aan een grote campagne op de Noordzee om zeven beschermende zeereservaten te creëren. Deze gebieden zouden dan kunnen instaan voor de voortplanting van vis of bijzonder onderwaterleven zoals kwetsbare schelpen, dolfinen en koudwaterkoraal herbergen. Schadelijke activiteiten zoals visserij, boren naar olie- of gas en zandwinning zou in deze zeereservaten dan worden verboden.

Een berekening van een dodelijke bijvangst van twee uur boomkorvissen besloeg:

- 1860 krabben
- 2537 ondermaatse platvis, zoals schol en schar
- 5945 zeesterren
- 215 ondermaatse schelvis, zoals poon en wijting

(Greenpeace, 2004).

In 2011 wierpen Greenpeace-actievoerders uit Nederland grote keien langs de Klaverbank, 160 km van de Nederlandse stad Den Helder. Dit als protest tegen het gebrek aan daadkracht van de Nederlandse regering om de Noordzeenatuur te beschermen. (Nieuws, 2015). Deze stenen zouden een praktische functie hebben als habitat voor lokaal onderwaterleven en zo de zeenatuur herstellen na decennia van verwoesting door

bodemsleepnetten. In mei 2015 herhaalde Greenpeace deze actie nadat de vissers de stenen hadden verwijderd (Greenpeace zinkt weer keien af in Noordzee, 2015).

WageningenUR, een samenwerkingsverband tussen Universiteit Wageningen en Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO), onderzocht het effect van bodemsleepnetten op de zeebodem. Daaruit bleek dat de visserij het ecosysteem beïnvloedt doordat zij biomassa verwijdt en extra sterfte aanricht onder alle gevangen vissoorten. De sleepnetten hebben invloed op de fysieke structuur van de zeebodem. De boomkor, met de wekkerkettingen, die over de bodem sleept om de platvis uit de bodem op te jagen, heeft het meeste bodemcontact. De gevoeligheid van organismen voor deze extra visserijsterfte is afhankelijk van de voortplantingskenmerken van de soort. Kortlevende soorten die zich sneller voortplanten zijn minder gevoelig dan langlevende soorten die zich trager voortplanten. De sterfte veroorzaakt door de sleepnetten wordt verder veroorzaakt door de kwetsbaarheid van het organisme. Zo loopt een dunne schelp sneller schade op dan een stevigere schelp (Lindeboom, 2010).

Niet alleen de boomkorvisserij zorgt voor verstoring van de leefgebieden. Er is ook een natuurlijke verstoring door getijstromen, golfwerking, klimaat, vervuiling en stormen. De effecten van golfwerking neemt af met de diepte. Verder moet er ook onderscheid gemaakt worden tussen verschillende vormen van bodemvisserij in de Noordzee en de verschillende sleepnetten (met of zonder kettingmat). Daarnaast is er ook een verschil van effecten tussen kustschepen met een motorcapaciteit kleiner dan 221kW die binnen een 12-mijlszone voor de kust blijven vissen met sleepnetten van maximaal 4,5 meter en grotere vissersschepen die veel verder in zee varen met boomkorren van maximaal 12 meter (Lindeboom, 2010).

2.5.2. Voorstanders: Beleidsmakers

De beleidsmakers zijn de makers van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid dat in 2014 goedgekeurd werd. Dit zijn dus de leden van de Europese Commissie voor Visserij en het Europees Parlement, alsook de adviserende personen die hieraan meewerkten. Zij ontwierpen de aanlandplicht omdat ze ervan uitgingen dat de meeste vissen de teruggooi

niet overleven. Daarnaast kwam er ook een maatschappelijke druk om iets te doen tegen visverspilling (Zie 2.2 ontstaan van de aanlandplicht).

Daarom besloten de beleidsmakers dat er een verandering moest komen die inhield dat vissers selectiever gingen vissen en minder bijvangst aan boord halen. Dat zou dan moeten resulteren in een lagere sterfte van ondermaatse vis. Minder bijvangst betekende dan ook een lagere visserijdruk. Zo zou er minder visverspilling zijn en zouden er betere visbestanden ontstaan, wat goed is voor het ecosysteem. Dat zou volgens de beleidsmakers ook leiden tot meer verdiensten voor de vissers (Kraan, 2015).

2.5.3. Tegenstanders: Zeevissers

De vissers en reders van de bodemvisserijsector vinden de aanlandplicht een zoveelste obstructie van hun werk. De nieuwe wetgeving zorgt immers voor veel meer werk en tijd aan boord. Tijd die er niet altijd is. In sommige visgebieden raken de netten zodanig snel vol, dat die elke driekwartier gelost moeten worden. Er zit dan vooral veel vuiligheid in die visnetten, zoals menselijk afval, zand en stenen. In het vorige hoofdstuk werd in grote lijnen uitgelegd wat er allemaal gedaan wordt wanneer de vangst aan boord binnengehaald wordt. Zoals vermeld, ondergaat alle vis een heel sorteringsproces. Ondermaatse vis en vissoorten waarvan het quotum al werd behaald, of de bijvangst, komen heelhuids via een afvoer op het einde van de lopende band terug terecht in zee.

De aanlandplicht verplicht vissersschepen ertoe om tijdens het sorteringsproces alle vis, ook de bijvangst, aan boord te houden en op te slaan in de vriesruimte. Stel dat vissers in een gebied vissen waar de netten elke driekwartier opgewonden worden en net op tijd alle vis in de vriesruimte wordt weggeborgen, kan dit zeer problematische gevolgen hebben. Om toch maar mee te kunnen met de zwaardere werklust, zullen vissers sneller moeten werken. Deze haast bij de (vermoeide) matrozen kan leiden tot onvoorzichtigheid en (dodelijke) fouten. De netten langer onder water houden is evenmin een optie. Dan raken ze sneller beschadigd en meer gevuld, wat resulteert in meer werk. De visnetten kunnen niet wachten op de

werksnelheid van de vissers. Gebeurt dit wel, wordt er minder vis gevangen, wat gelijk staat aan verlies en minder vis, en dus minder inkomen voor elke visser.

Wat vooral opvalt, is dat het aantal vis in de zee geen last ondervindt van overbevissing. Zoals eerder vermeld, was er wel sprake van overbevissing rond de millenniumwissel. In het jaar 2000 bevond zich 400.000 ton schol, waarvan 300.000 ton gevangen of als ondermaatse vis overboord gegooid werd. Met andere woorden, driekwart van de visvoorraad voor schol werd opgevist. Maar recentere berekeningen en strengere visserijregels die de laatste vijftien jaar al werden geïmplementeerd zorgden al voor een herstel. Momenteel bevindt er zich 900.000 ton schol in de Noordzee. Volgens het onafhankelijke wetenschappelijke organisatie International Council for the Exploration of the Sea (ICES) bevond er zich sinds de metingen in 1957 nog nooit zoveel schol in de Noordzee als vandaag (Roozendaal, 2015) (Bothe, 2014).

Daarnaast heeft de visserijsector ook nog steeds groene organisaties, zoals Greenpeace, tegen zich. Deze organisaties durven soms grote keien of blokken in zee te droppen waar vaak gevist wordt om de netten van vissers kapot te maken. Volgens hen maken de netten de zeebodem kapot, wat zeer nadelig werkt voor de zeefauna en –flora. Wetenschappers berekenden echter al dat dit helemaal niet zo is. Een zware storm brengt meer schade aan de zeebodem dan een vissersschip. Deze grote keien of blokken kunnen echter voor veel meer schade zorgen dan kapotte visnetten. Een vissersschip dat blijft vasthaken zou zelfs kunnen kapseizen. Zoiets vormt een gevaar voor de levens van de bemanningsleden.

2.5.4. Tegenstanders: Beleidsmakers

Bij de beleidsmakers zijn er naast voorstanders, ook heel wat tegenstanders. Zo beweert Europees Parlementslid Peter Van Dalen dat bij een stemming in mei 2015 50% voor en 50% tegen zou stemmen (Zie bijlage I. Transcriptie interview Peter Van Dalen) (Van Dalen, 2016). De beleidsmakers die tegen de aanlandplicht zijn, staan aan de kant van de vissers en redeneren op dezelfde wijze. In tegenstelling tot de voorstanders, geloven de tegenstanders dat er net wél veel teruggegooid vissen overleven. Daarbij zijn discards volgens hen

essentieel voor het ecosysteem. Met de aanlandplicht zou er dus in dat ecosysteem minder voedsel zijn, wat voor sommige zeediersoorten een hogere mortaliteit zou betekenen.

Selectiever vissen is volgens de tegenstanders moeilijk te realiseren. De aanlandplicht leidt voor hen niet tot minder visverspilling, maar net tot hogere sterfte van ondermaatse vis. Er zou evenveel bijvangst blijven bestaan waarvan alle vis sterft, dat zou leiden tot een hogere visserijdruk. Dit zou als gevolg meer visverspilling en verslechterde visbestanden betekenen. Dat zou dus resulteren in meer kosten voor de visser (Kraan, 2015).

3. OPLOSSINGEN OF ALTERNATIEVEN

Dit hoofdstuk zoomt in op wat mogelijke oplossingen of alternatieven zijn voor de problematische gevolgen van de aanlandplicht. De onderwerpen mariene reservaten, onderzoek naar innovatieve vistechnieken en restocking komen hier aan bod en zijn alle drie opties die op Europees vlak uitgevoerd kunnen worden.

3.1. Mariene reservaten

Uitgebreid onderzoek toont aan dat het dierenleven van de zeebodem verandert als er regelmatig boomkorren met wekkerkettingen passeren. Soorten die kort leven en zich snel voortplanten, zoals wormen, zeesterren en kleine schelpdieren, raken door de boomkorvisserij in de meerderheid. Aan de andere kant verdwijnen dan weer soorten die lang leven en zich pas op hogere leeftijd voortplanten, zoals roggen, haaien, kreeften, pietermannen en zeemuizen. Omdat wormen het hoofdvoedsel vormen voor veel beviste soorten als schaar, tong en schol, beweren natuurbeschermers dat vissers visakkers creëren. Het instellen van mariene reservaten zou volgens hen moeten vermijden dat heel de Noordzee een visakker wordt (Ecomare, sd).

Mariene reservaten zijn gebieden waar een beschermende stempel op rust. Ze zijn het equivalent van nationale parken, maar dan in zee. De zeefauna en zee flora vertoeven hier onverstoorde. Visvangst, olieproductie of andere tussenkomst van mensen wordt dan in deze gebieden verboden. Het idee om deze mariene reservaten op te richten bestaat al enkele jaren. Zowel op nationaal als op Europees niveau bestaat de belofte om hier werk van te maken, maar ze komt niet van de grond (mariene reservaten, sd).

Sinds er windmolens in zee worden geplaatst, bestaan er wel al vergelijkbare vormen van mariene reservaten. De gebieden waar windmolens in zee staan, zijn ook off-limit voor schepen, waardoor er dus niet kan gevist worden. Eens deze windmolens geplaatst zijn, heeft het onderwaterleven een heel gebied om deze constructies heen om vrij in te gedijen. Windmolens zijn niet het enige voorbeeld van deze zones in zee. Ook boorplatforms of

afgebakende vaarroutes behoren daartoe (Zie bijlage II. Transcriptie interview Johan Hennaert) (Hennaert, 2016).

Of mariene reservaten succesvol zijn, is niet met zekerheid te zeggen. Zo werd er rond 1990 al eens een 'scholbox' opgesteld toen het slecht ging met de schol. De box bestond uit een stuk Noordzee van ongeveer 40.000 kilometer ten noorden van de Nederlandse en Duitse Waddeneilanden en ten westen van de Deense Waddeneilanden. Dit gebied was bekend als een plaats waar veel jonge platvis opgroeide. Toen de box werd ingesteld en dit gebied werd gesloten voor bodemvissersvaartuigen met een vermogen van meer dan 300 pk, namen de oprichters van deze scholbox aan dat dit de jonge schol ten goede zou komen. Het hele concept flopte, want er zwom steeds minder jonge schol in de scholbox. Onderzoek van IMARES wees uit dat natuurlijke veranderingen, zoals een warmere zeewatertemperatuur in de scholbox, de boosdoener was (De scholbox, sd). Sindsdien blijft het omstreden of zo een box een slechte of goede maatregel is.

Ook zijn er enkele zeegebieden toegekend in het Natura 2000 project. Dit Europees project is een netwerk van beschermde natuurgebieden met als doel die gebieden te behouden en te ontwikkelen. Ze bevat 18% van het totale grondgebied van de Europese Unie en 6% van het totale mariene gebied (Natura 2000, sd). Lidstaten konden zelf kiezen welke gebieden ze op hun grondgebied daarbij wilden indelen. Nederland voegde daar bijvoorbeeld ook drie zeegebieden aan toe: de Klaverbank, Doggerbank en het Friese Front (Voortgang Natura 2000, sd).

3.2. Selectievere innovatieve visserijtechnieken

Een optie is om onder de druk van de aanlandplicht ook daadwerkelijk nieuwe selectievere vistechieken te ontwikkelen waarbij minder bijvangst in de netten belandt. Er bestaan al enkele onderzoeken, steunende fondsen en prototypes van innovaties waarmee momenteel tests worden uitgevoerd. Zo onderzochten de Belgische reders samen met ILVO de mogelijkheid om hun netten aan te passen en kwamen zo bij het Vlaams paneel. Dat is een

stuk in het visnet van drie meter dat zich net voor de kuil bevindt en waar de mazen groter zijn, tot minimum 120 mm. Hiermee konden treilers een uitzondering krijgen op de aanlandplicht voor tong kleiner dan 24 centimeter. Ook Nederlandse treilers maken al gebruik van dit Vlaams paneel (Visserijnieuws, 2015) (Depestele J.).

Een voorbeeld van een innovatief prototype is de nieuwe Urkse kotter MDV 1 Immanuel die ook gebruik maakt van de pulskor. Dit schip werd volledig ontworpen door het

innovatieproject Masterplan Duurzame Visserij (MDV) dat baanbrekende ecologische innovaties wil onderzoeken en realiseren in de Nederlandse visserijsector. MDV gaat ervan uit dat een herstructurering van de visserijvloot noodzakelijk is, want de huidige vissersschepen hebben een ontoereikend of risicovol

Figuur 4. Urkse MDV 1 Immanuel (Kotterfoto).

verdienmodel. Daarom bedachten ze een

nieuw model voor een bodemvissersvaartuig. Het schip zou tot 70% minder brandstof verbruiken. Ook vist het schip niet meer zijwaarts, maar langs achteren, wat ook voor minder bodemberoering zou zorgen. De grootste verandering is de boeg van het schip. Daarbij werd gemikt op een boeg die zo weinig mogelijk weerstand ondervond en een minimum aan brandstof verbruikte, maar ook nog steeds snel door het water beweegt. Het schip bezit naast een nieuwe dieselaandrijving ook nog eens een nieuw sorteringsmechanisme. Vis wordt meteen gesorteerd naar grootte voor die wordt opgeslagen in een kist. Bij een transitie naar 50 van deze milieuvriendelijke schepen in de Nederlandse visserijvloot, zou dit een besparing van ongeveer 150 kiloton CO₂ opleveren (Visserij S. M., 18 februari 2016) (M., 2016).

Een voorbeeld van een onderzoek is het project DiscardLess. Dit project heeft een budget van 5.551.000 euro (What is discardless?, 2014) en valt onder het Europees onderzoeks- en innovatieprogramma Horizon 2020 van de Europese Commissie (What is Horizon 2020?, sd). DiscardLess wil de Europese visserij voorzien van kennis, materiaal en methodes die nodig

zijn om een succesvolle reductie van de bijvangst te bewerkstelligen. Daarvoor wordt er ook samengewerkt tussen wetenschappers, het beleid en belanghebbenden zoals vissers.

Naast al dit onderzoek naar nieuwe technieken, bestaat er natuurlijk al een nieuwe vorm van visserij die momenteel nog verboden is, namelijk de pulskor. Momenteel heeft de Europese Unie vissers verboden om deze elektrische vorm van visserij te gebruiken. Pas bij voldoende wetenschappelijk onderzoek kan dit verbod herzien worden. Er gelden wel al een paar

Figuur 5. Voorbeeld van een pulskor (Fishing).

uitzonderingen in het kader naar onderzoek waarbij de pulskor gebruikt mag worden in de Noordzee (Unie R. v., 2016). Het nadeel daarvan is dat de Vlaamse bodemvisserij niet enkel in de Noordzee vist, maar ook tot in de Ierse Zee en de Golf van Biskaje. Mocht de pulskor in de toekomst als visserijtechniek worden gebruikt, is het evident dat ook deze zeegebieden worden opengesteld. Anders zal een investering van ongeveer 400.000 euro (Studie toont voordelen van pulsvisserij aan, 2016) voor een pulskor niet rendabel zijn wanneer de pulskor maar beperkt gebruikt mag worden. In de Vlaamse bodemvisserij leeft er bij de reders al een interesse om over te stappen naar de pulskor mocht het ooit zo ver komen (Zie bijlage III. Transcriptie interview Danny Vlietinck) (Vlietinck, 2016).

Recente studies tonen al aan dat de pulskor veel voordelen oplevert. Maarten Soetaert voerde voor zijn doctoraatstudie veldonderzoek uit naar het elektrisch vissen en beweert dat het gebruik van elektrische pulsen in de visserij veelbelovend is (Doctoraalstudie Maarten Soetaert brengt geruststelling over pulsvisserij, 2016). Deze vorm van visserij kan de selectiviteit drastisch verhogen en dus de bijvangst verminderen. De diverse vormen van

pulskorvisserij zorgen ook voor geen tot zeer weinig lichamelijk letsel bij de vissen. Verder bewijs dat een boomkortuig vervangen door een pulstuig meer letsels en sterfte oplevert bij ongewervelde en platsvis, was tijdens het onderzoek niet te vinden. Ook de bodemberoering en het brandstofverbruik nemen af. Er bestaan diverse soorten puls. De meest voorkomende daarvan is gericht op platvissen, de krampspuls, die gebruik maakt van 60-80 Hertz (Soetaert, 2015).

3.3. Restocking

Een ander alternatief voor de aanlandplicht kan 'restocking' zijn. Restock of 'stocking enhancement' betekent dat vis aan land en onder toezicht gekweekt wordt tot die oud genoeg is om in zee uitgezet te worden. In de natuur groeien de dieren dan verder op, tot zij bevestigd kunnen worden. Dit heeft als doel om vispopulaties aan te sterken. Een succesvol experiment hiervan was te zien bij de restocking van de tarbot in 1997. Deze vis wordt gezien als een vis met een hoge marktwaarde, maar wordt relatief zelden opgevisst. Het Departement Zeevisserij kocht daarom 3000 kleine tarbotjes aan en liet deze een half jaar groeien. Twee maanden voor het uitzetten van de jonge tarbotjes werden de levensomstandigheden in gevangenschap zoveel mogelijk aangepast aan deze in de natuur, zoals een lagere watertemperatuur. In juni 1998 werden er 1962 tarbotjes uitgezet. Het eerste anderhalf jaar werden er daar 313 van terug gevangen. Verdere opvolging van het experiment concludeerde dat de gekweekte tarbot zich goed had aangepast aan de omstandigheden in het wild (Daan, 2000) (Zeevisserij, 1999). In 2000 werd ook gekweekte tong door het Departement Zeevisserij uitgezet. Zowel de uitzettingsprogramma's voor tong en tarbot bleken succesvol, maar werden stopgezet omdat het grootste deel van de uitgezette dieren door andere nationaliteiten werden opgevisst. Daaruit valt te zien dat dergelijke uitzettingsprogramma's op Europees niveau behandeld moeten worden (Delbare Daan, 2014).

Ook andere landen aan de Noordzee, zoals Ierland en Nederland, hebben al onderzoek gedaan naar visteelt. Ierland en Schotland kweken bijvoorbeeld al succesvol zalm, terwijl

Nederland ook tarbot kweekt. Toch blijken verdere inspanningen omtrent 'restocking' niet meer uitgevoerd te worden. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat visteelt nood heeft aan vismeel en visolie. Dat zou volgens Greenpeace de reden zijn waarom visteelt niet de oplossing is. Volgens de groene ngo is voor de hoeveelheid vismeel en visolie voor 1 ton gekweekte zalm 3 ton gevangen wilde vis nodig (To farm or not to farm?, 2007). Onderzoek naar de mogelijkheden en uitkomsten van 'restocking' is dus wenselijk. Momenteel is de Europese Unie niet van plan om hier aandacht op te vestigen of onderzoek naar uit te voeren. Wel heeft de Commissie voor Visserij een verzoek van een meerjarenplan voor restock aangenomen. Dit verzoek is enkel op toepassing op het beheer van visserij in de Baltisch zee en is het eerste verzoek voor een plan dat onderdeel kan uitmaken van een nieuw GVB na 2021 (Commission, Multi-annual plans , sd).

4. Conclusie

De onderzoeksvraag van deze bachelorproef luidt “Welke alternatieven bestaan er voor de problematische gevolgen van de aanlandplicht op de Vlaamse bodemvisserij?” Deze wet bewees zichzelf echter als een groot kluwen aan informatie waarbij veel belanghebbenden een rol spelen.

De aanlandplicht is een Europese wetgeving die in werking trad vanaf 2015. Ze bepaalt dat alle visvangsten waarvoor vangstbeperkingen gelden, de bijvangst dus, niet meer terug in zee mag. In de plaats daarvan moet vis aan boord worden opgeslagen en aan land worden gebracht. Daartoe behoren echter nog enkele uitzonderingen. Het doel van deze maatregel zou moeten leiden tot een ander doel van de aanlandplicht, namelijk om vissers aan te zetten tot onderzoek en het gebruik van innovatieve, duurzamere vistechnieken. De nieuwe vistechnieken moeten selectiever zijn, zodat er van bijvangst geen sprake meer is.

Het ontstaan van de aanlandplicht kwam er doordat een Britse chef-kok (Hugh Fearnley Whittingstall) niet meer kon aanzien hoe vissersvaartuigen alle gevangen vis weer overboord gooiden. Volgens hem was dat visverspilling. Daarop begon hij dus zijn campagne (Hugh's Fish Fight) om die visverspilling onder de aandacht van de maatschappij te brengen. En met succes, want 870.000 burgers tekenden zijn petitie. Dit maatschappelijk draagvlak, samen met lobbyende groene ngo's, spoorde de Europese Unie aan om maatregelen te nemen, waaruit de aanlandplicht voortkwam.

De campagne was niet de enige reden dat deze wet er kwam. De beleidsmakers waren al van plan om iets tegen die bijvangst te doen, maar door de campagne kwamen die plannen in een stroomversnelling. Dat maakte van de aanlandplicht dus ook een ethische kwestie. Toen het Europees Parlement het nieuw Gemeenschappelijk Visserijbeleid in 2014 goedkeurde, bevatte deze de aanlandplicht. Naar aanleiding van de aanlandplicht voerde de Europese Unie een impactstudie uit. Daarin is te zien dat de Europese Unie de visbestanden wil zien toenemen, door een grotere populatie van kleinere vis. Vissersschepen zouden op die

manier geen verlies boeken, want dan ze kunnen meer kleine vis verkopen. Dat zou dus moeten compenseren voor de verloren inkomsten van grotere vissen.

De verwachte effecten van de aanlandplicht zijn dus: zorgen voor een herstel van de visbestanden en creëren van nieuwe selectievere vistechnieken. Daar bestaan er al enkele van. Zoals de sumwing, een vleugelprofiel waaraan het net bevestigd wordt, dat voor minder bodemberoering zorgt en minder brandstof verbruikt. Of de pulskor, een nieuwe methode van visserij waarbij gebruik gemaakt wordt van kleine stroomstootjes om zo de vis in het net te krijgen. Ook deze nieuwe wijze van vissen zorgt voor minder bodemberoering en verbruikt minder brandstof. Alleen is ze wel nog verboden en mogen vissersschepen de pulskor enkel gebruiken voor wetenschappelijke doeleinden. Van het overlevend percentage ondermaatse tongvis dat nog volwassen moet worden, zal die door de aanlandplicht nooit voor verdere voortplanting zorgen. Op deze wijze zou dit de vispopulatie niet herstellen, maar nog verder uitputten. Daarbij neemt de voedselketen alle dode teruggegoide vis terug op. Dode vis is dus niet zozeer visverspilling, want ze bezit nog haar nut.

De aanlandplicht wordt gefaseerd ingevoerd. De bodemvisserijsector zou de effecten van die wetten pas in 2016 voelen, maar ontsnapt daar nog aan door het Vlaams paneel. Daarnaast gelden er nog vier uitzonderingen op de aanlandplicht. Vissen waarvoor al een vangstverbod geldt, zoals haaien en roggen, mogen terug in zee. Ook aangetaste vis, zoals door predatoren, parasieten of olie, mogen terug overboord. Als derde mogen vissen waarvan bepaald werd dat zij een hoge overlevingskans bezitten, ook teruggegooid worden, maar het is nog onduidelijk hoe dit bepaald wordt. Als laatste geldt er nog een 'de minimis'-vrijstelling. Deze vrijstelling is van toepassing op bepaalde visserijen waarvan uit wetenschappelijke gegevens bleek dat het moeilijk is een grotere selectiviteit te bereiken of dat er onevenredige hoge kosten gemoeid zijn met de aanlanding van ongewenste vangsten.

Al sinds de aanlandplicht voor de eerste keer ter sprake kwam, kende ze voorstanders en tegenstanders. Voorstanders van de aanlandplicht, zoals groene ngo's en beleidsmakers, zijn diegenen die deze nieuwe wetgeving als een redmiddel zien voor het herstel van de

visbestanden. De aanlandplicht gaat de bodemberoering tegen en moet selectievere vistechnieken realiseren. Tegenstanders zijn de personen die deze wet onnodig vinden of liever alternatieven in de plaats zien. Naast de vissers zijn dat ook de beleidsmakers. Volgens hen is de aanlandplicht praktisch onhaalbaar en zorgt ze net voor meer vissterfte.

Het derde hoofdstuk verdiept zich op alternatieven en oplossingen voor de aanlandplicht. Een eerste alternatief zouden mariene reservaten kunnen zijn. Zoals reservaten op het land, zouden dit gebieden in zee zijn waar de mens geen activiteiten mag uitvoeren. In het verleden werd er al eens een experiment uitgevoerd met de scholbox. Dat was geen succes, maar wordt nog steeds weerlegd doordat er onverwachte, natuurlijke veranderingen aan de gang waren, zoals de opwarming van het watertemperatuur. Daarbij bestaat er veel scepticisme tegenover mariene reservaten. Dit onderwerp vereist meer onderzoek.

Een andere oplossing is om inderdaad de aanlandplicht op te volgen en innovaties te ontwikkelen. Alleen kosten die geld en tijd. De EU voert de aanlandplicht al in. Het verwachte onderzoek naar duurzame en selectievere vistechnieken loopt daardoor niet gelijktijdig met de eis van de aanlandplicht. Vissersschepen kunnen niet op tijd voldoende selectief vissen om zo de pijn van de aanlandplicht te ontlopen. Nieuwe vistechnieken die vissers wel al in gebruik nemen, werden al onderzocht voor er sprake was van de aanlandplicht. De meeste schepen deden al investeringen naar duurzaamheid, zoals zuinigere motoren of sumwings. Wat een veelbelovende innovatie lijkt te zijn, is de pulskor. Hiernaar voert Nederland al enkele jaren onderzoek en de resultaten daarvan zijn best positief. Mogelijk bestaat de oplossing voor de aanlandplicht dus zelfs al en heeft de Europese Unie die al in handen.

Een derde alternatief is 'restocking', waarbij vis aan land gekweekt wordt en daarna wordt uitgezet in zee. Na wat research bleken hierover al in Vlaanderen succesverhalen te bestaan. Het is eigenaardig dat deze piste nooit op Europees niveau werd onderzocht. Dit zou wel eens het perfecte alternatief kunnen zijn voor de aanlandplicht. Ook hier is verder onderzoek noodzakelijk. Alle belanghebbenden zouden deze piste eens serieus moeten bestuderen, want restocking bezit veelbelovende potentie.

5. Literatuurlijst

- (sd). Opgehaald van sumwing: <http://www.sumwing.nl/>
- (2004, september 2). Opgehaald van Greenpeace: <http://www.greenpeace.nl/news/luguber-zeebanket-toont-gevolg/>
- (2010). Opgehaald van viskids: <http://www.viskids.nl/wp-content/uploads/2010/02/boomkorvisserij1.jpg>
- (2015, september 17). Opgehaald van Marine Management Organisation: <https://www.gov.uk/government/publications/demersal-landing-obligation-guidance/demersal-landing-obligation-guidance#enforcement>
- (sd). *Aanvoer per vangstgebied in % van de totale vangst van Belgische vissers*. ILVO, <http://www.lekkervanbijons.be/vis/aanvoer-vangstgebieden-en-seizoen>.
- Belga. (2005, 05 16). *Vissers krijgen steun tegen hoge brandstofprijzen*. Opgehaald van VILT: http://www.vilt.be/index.php/nl_BE/news/show/id/83814
- Bothe. (2014, juni 30). *Platvissen en haring in de Noordzee doen het goed*. Opgehaald van WageningenUR: <http://www.wageningenur.nl/nl/nieuws/Platvissen-en-haring-in-de-Noordzee-doen-het-goed.htm>
- Commissie, E. (2001). *Visserij in Europa Nr. 9*.
- Commissie, E. (2003). *EUROPESE COMMISSIE "Herziening van het GVB: koers naar een duurzame visserij", Visserij in Europa nr. 16, april 2003, 9-10*.
- Commissie, E. (2003). *EUROPESE COMMISSIE, "Herziening van het GVB: koers naar een duurzame visserij", Visserij in Europa*.
- Commissie, E. (2003). *Visserij in Europa Nr. 12-13*.
- Commissie, E. (2013, december 11). *VERORDENING (EU) Nr. 1380/2013 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD*. Opgehaald van <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1380&from=NL>
- Commission, E. (sd). *1 januari 2015: the landing obligation*. Opgehaald van http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/landing-obligation/index_en.htm
- Commission, E. (2011). *Impact Assessment Studies related to the CFP*. http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/studies/discards/report_en.pdf.
- Commission, E. (sd). *Multi-annual plans*. Opgehaald van Fisheries : http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/multi_annual_plans/index_en.htm
- CVO, E. P. (2014). *UITVOERINGSAGENDA INVOERING AANLANDPLICHT*. CVO, EZ, PFA.
- Daan, D. (2000). Uitzetten van gekweekte tarbot in de. *nieuwsbrief Vis-à-Vis Departement Zeevisserij*, p. 2.
- Dalen, P. V. (2016, mei 3). Interview Europees Parlementslid Peter Van Dalen. (D. Vynck, Interviewer)
- De scholbox*. (sd). Opgehaald van Ecomare.nl: <http://www.ecomare.nl/nl/ecomare-encyclopedie/mens-en-milieu/visserij/visserijbeleid/beschermde-gebieden/scholbox/>

- Delbare Daan, N. N. (2014, mei 21). *Hoofdstuk 2 - aquacultuur*. Opgehaald van Compendiumkustenzee.be:
<http://www.compendiumkustenzee.be/sites/compendiumkustenzee.be/files/public/Hoofdstuk%20%20-%20Aquacultuur%201052014.pdf>
- Depestele J., P. H. (sd). *Het Vlaams paneel als antwoord*. Opgehaald van ILVO:
http://pure.ilvo.vlaanderen.be/portal/files/4238903/2016_Depestele_Vlaams_paneel_als_antwoord_op_aanlandplicht.pdf
- Depestele, J. (2015). "An integrated impact assessment of trammel net and beam trawl fisheries. België.
- Depestele, J. (2016, mei 4). Interview met marien bioloog Jochen Depestele. (D. Vynck, Interviewer)
- D'Hulster, F. (2010). Opgehaald van ugent: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/458/300/RUG01-001458300_2011_0001_AC.pdf
- Discardplannen voor demersale visserijen in 2016*. (2015). Opgehaald van Departement landbouw en visserij: <http://lv.vlaanderen.be/nl/nieuws/discardplannen-voor-demersale-visserijen-2016>
- Discards - Ongewenste bijvangst*. (sd). Opgehaald van WageningUr:
<http://www.wageningenur.nl/nl/Dossiers/dossier/Discards-Ongewenste-bijvangst.htm>
- Doctoraalstudie Maarten Soetaert brengt geruststelling over pulsvisserij*. (2016, januari 9). Opgehaald van Agripress: <http://www.agripress.be/start/artikel/561766/nl>
- Domínguez, C.-P. M. (2015). *Het gemeenschappelijk visserijbeleid: ontstaan en ontwikkeling*. Opgehaald van
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/nl/displayFtu.html?ftuid=FTU_5.3.1.html
- Ecomare. (sd). *Beschermde gebieden*. Opgehaald van Ecomare.nl:
<http://www.ecomare.nl/nl/ecomare-encyclopedie/mens-en-milieu/visserij/visserijbeleid/beschermde-gebieden/>
- economie, R. (2015, september 18). *Vlaamse onderzoeker wijst op negatieve effecten aanlandplicht visserij*. Opgehaald van Reformatorisch Dagblad:
http://www.refdag.nl/nieuws/economie/vlaamse_onderzoeker_wijst_op_negatieve_effecten_aanlandplicht_visserij_1_939989
- Fishing, P. (sd). *Platvis pulsvisserij: Resultaten onderzoek en kennisleemtes*. EU,
http://www.pulsefishing.eu/sites/pulsefishing.eu/files/styles/pf_image_content_full/public/pf_image/research/Pulswing.JPG?itok=gHB27Ez3.
- Greenpeace zinkt weer keien af in Noordzee*. (2015, mei 5). Opgehaald van NOS:
<http://nos.nl/artikel/2035277-greenpeace-zinkt-weer-keien-af-in-noordzee.html>
- Hansen, K. (2016, mei 9). Interview met Krien Hansen van Natuurpunt. (D. Vynck, Interviewer)
- Hennaert, J. (2016, mei 9). Interview met reder Johan Hennaert. (D. Vynck, Interviewer)
- Jaaroverzicht zeevisserijsector 2013*. (2014). Opgehaald van Departement Landbouw en Visserij:
<http://lv.vlaanderen.be/nl/visserij/cijfers-marktoverzichten/jaaroverzichten/jaaroverzicht-zeevisserijsector-2013>
- Kotterfoto. (sd). *MDV1 Immanuel*. <http://kotterfoto.nl/?p=35168>.

- Kraan M., T. B. (2015). *Perceptions of European stakeholders of pulse fishing*. IMARES Wageningen UR.
- Kraan, M. (2015, november 5). Samenwerken over de kloof. *Waarom percepties ertoe doen*. Imares WageningenUR.
- Lindeboom, A. D. (2010). *De ecologische effecten van de boomkorvisserij in de Noordzee: een beoordeling van een literatuurstudie uitgevoerd door Bureau Waardenburg*. <http://edepot.wur.nl/170249>.
- M., B. J. (2016, februari 12). *Maakt 'Tesla van de zee' belofte waar?* Opgehaald van Masterplan Duurzame Visserij: <http://www.masterplanduurzamevisserij.nl/nl/nieuws/item/24180-maakt-tesla-van-de-zee-belofte-waar>
- mariene reservaten*. (sd). Opgehaald van Greenpeace: <http://www.greenpeace.org/belgium/nl/wat-doen-wij/oceanen/de-oplossingen/mariene-reservaten/>
- MRH. (sd). *Hind-Casting the Quantity and Composition of Discards by Mixed Demersal Fisheries in the North Sea*. Opgehaald van plos: <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0117078>
- Muller, R. v. (2015, november 4). Door scholletjes naar haaïen. *De Telegraaf*, pp. 2-3. Opgehaald van De Telegraaf: http://pure.ilvo.vlaanderen.be/portal/files/3823930/20151104_Telegraaf.PDF
- Natura 2000*. (sd). Opgehaald van European Commission: <http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/>
- Nieuws, H. L. (2015). *"Actie Greenpeace brengt vissers in gevaar"*. Opgehaald van Het Laatste Nieuws: <http://www.hln.be/hln/nl/2764/milieu/article/detail/2318109/2015/05/12/Actie-Greenpeace-brengt-vissers-is-gevaar.dhtml>
- Polet, T. P. (2014). Opgehaald van compendiumkustenzee: <http://www.compendiumkustenzee.be/sites/compendiumkustenzee.be/files/public/Hoofdstuk%202%20-%20Visserij%2021052014.pdf>
- Popescu, I. (2015). *De Europese visserij in cijfers*. Opgehaald van europarl: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/nl/displayFtu.html?ftuid=FTU_5.3.9.html
- Roozendaal, S. (2015, augustus 13). *De zee zit weer vol vis en toch moet de visser het ontgelden*. Opgehaald van Elsevier: <http://www.elsevier.nl/Kennis/achtergrond/2015/8/De-zee-zit-weer-vol-vis-en-toch-moet-de-visser-het-ontgelden-2669377W/>
- Soetaert, M. (2015). Elektrisch vissen: het verkennen van de veilige grenzen. België.
- Studie toont voordelen van pulsvisserij aan*. (2016, april 28). Opgehaald van visserijnieuws.nl: <http://visserijnieuws.punt.nl/content/2016/04/Studie-toont-voordelen-van-pulsvisserij-aan>
- To farm or not to farm?* (2007, mei 16). Opgehaald van Greenpeace: http://www.greenpeace.org.uk/blog/oceans/north_sea
- Unie, R. E. (2009, november 20). *VERORDENING (EG) Nr. 1224/2009 VAN DE RAAD*. Opgehaald van <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:343:0001:0050:NL:PDF>

- Unie, R. v. (2016). *Voorstel voor een VERORDENING VAN HET EUROPEES PARLEMENT betreffende de instandhouding van visbestanden en de bescherming van mariene ecosystemen door middel van technische maatregelen*. Brussel: Raad van de Europese Unie.
- Veldboom, M. e. (2015, juli 10). *Hoe een felbevochten EU-wet onze visserij en ecologie in het nauw drijft*. Opgehaald van De Correspondent: <https://decorrespondent.nl/3061/Hoe-een-felbevochten-EU-wet-onze-visserij-en-ecologie-in-het-nauw-drijft/352177447270-9a1be102>
- Vilt. (2010). *Twaalf Vlaamse vaartuigen vissen met duurzame sumwing*. Opgehaald van Vlaams infocentrum tuin- en landbouw: http://www.vilt.be/Twaalf_Vlaamse_vaartuigen_vissen_met_duurzame_sumwing
- Visserij, D. L. (2016). *EVMZV: Europees Fonds voor Europese Zaken en Visserij*. Opgehaald van Departement Landbouw en Visserij: <http://lv.vlaanderen.be/nl/visserij/subsidies-visserij/efmzv-europees-fonds-voor-europese-zaken-en-visserij-vanaf-2016>
- Visserij, D. L. (sd). *EVF: Europees Visserijfonds*. Opgehaald van Departement Landbouw en Visserij: <http://lv.vlaanderen.be/nl/visserij/subsidies-visserij/evf-europees-visserijfonds-tot-2015>
- Visserij, S. M. (Regisseur). (18 februari 2016). *Pilotschip MDV 1 Immanuel - MDV documentaire 'The Horn of Hope'* [Film].
- Visserijnieuws. (2015, december 30). *Delta Zuid kiest massaal voor Vlaams paneel*. Opgehaald van Visserijnieuws.nl: <http://visserijnieuws.punt.nl/content/2015/12/Delta-Zuid-kiest-massaal-voor-Vlaams-paneel>
- Vlietinck, D. (2016, mei 4). Interview met reder Danny Vlietinck. (D. Vynck, Interviewer)
- Voortgang Natura 2000*. (sd). Opgehaald van Regiegroep Natura 2000: <http://www.natura2000.nl/pages/kaartpagina.aspx>
- Wetenschappelijk advies over visserijbeheer*. (sd). Opgehaald van europa: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/scientific_advice/index_nl.htm
- What is discardless?* (2014). Opgehaald van Discardless.eu: http://www.discardless.eu/what_is_discardless
- What is Horizon 2020?* (sd). Opgehaald van Horizon 2020 The EU Framework Programme for Research and Innovation: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>
- Zaken, M. v. (2015, december 24). *Vragen en antwoorden aanlandplicht (2)*. Opgehaald van Visserijnieuws.nl: <http://www.visserijnieuws.nl/nieuws/achtergronden/9304-vragen-en-antwoorden-aanlandplicht-kottersector-2.html>
- Zaken, M. v. (2015, december 24). *Vragen en antwoorden aanlandplicht kottersector (1)*. Opgehaald van Visserijnieuws.nl: <http://www.visserijnieuws.nl/nieuws/achtergronden/9303-vragen-en-antwoorden-aanlandplicht-kottersector-1.html>
- Zeevisserij, H. D. (1999). *Het uitzetten van gekweekte tarbot met het oog op restocking*. Oostende.

PERSOONLIJKE VERWERKING

1. SITUERING VAN HET ONDERWERP IN DE MEDIA

De situering van het onderwerp in de media geeft weer op welke wijze het onderwerp van deze bachelorproef al eerder in de media, zijnde radio, televisie of print, verscheen. Daarbij komt ook een analyse aan te pas.

1.1. RADIO

Programma: Nieuwsshow

Profiel programma: De Nieuwsshow is een wekelijks radioprogramma dat met gasten spreekt over binnenlands en buitenlands nieuws. Het programma heeft de laatste jaren een verandering doorstaan, zodat het nu wat 'journalistieker' is geworden. De Nieuwsshow bevat vaste rubrieken, zoals kunst en cultuur.

Land: Nederland

Taal: Nederlands

Zender: Radio 1

Profiel zender: Dit medium zet in op nieuws en sport. Het richt zich op een breed publiek, maar probeert toch een zekere vorm van kwaliteit te behouden. Luistercurves duiden aan dat vooral personen uit de zakenwereld naar deze zender luisteren. Actualiteit vormt de ruggengraat en drijfveer voor heel wat programma's. Radio 1 somt zelf op dat het leunt op de pijlers actualiteit, cultuur, sport, wetenschap, menselijke verhalen en muziek.

Datum: 19 december 2015

Duur: 09:48 minuten

Titel: “Alle vis is geen bakvis”

Link: <http://www.radio1.nl/item/334084-Alle-vis-is-geen-bakvis.html>

Radiopresentatrice Mieke van der Weij legt meteen uit wat de aanlandplicht is en waarvoor ze dient. Ze legt ook de nadruk op het woordje ‘plicht’. Daarna introduceert ze interviewee Louwe de Boer, ecologisch visser in Urk en directeur van de Ekofish Group. De twee zorgen meteen voor nog meer duiding door uit te leggen wat de ongewenste bijvangst precies is en wat er met de bijvangst gebeurt. Louwe de Boer beweert dat 70 procent van gevangen vis die overboord verdwijnt het overleeft. De andere aanwezige radiopresentator, Peter de Bie, pikt daar meteen op in door te zeggen dat andere bronnen eerder over 30 procent spreken.

Peter de Bie benadrukt wat veel mensen als eerste gedachte krijgen wanneer ze over het onderwerp horen aan de hand van een NOS journaal. *“Een visser toonde dat de bijvangst gewoon werd teruggegooid in zee. Hij vertelde dat al die vis nu aangeland wordt en vermalen wordt tot kattenvoer. Dan denk je als buitenstaander, maar dat is toch heel erg raar? Wat is er nou eigenlijk aan de hand?”* Louwe de Boer vertelt dat hij het zelf ook niet weet. Volgens hem werd er hard gelobbyd vanuit het standpunt dat de vis die sterft tijdens het overboord gooien simpelweg voedselverspilling is.

Mieke van der Weij vertelt dat Europa met deze wet vissers vooral wil stimuleren om selectiever te gaan vissen. Gastspreker Louwe de Boer reageert: *“Ik vis al heel lang. Bij elke keer dat er gevist wordt, wordt het vistuig efficiënter gemaakt. Maar dat houdt uiteindelijk een keer op.”*

Het programma legt zeer mooi de vinger op de zere plek wanneer halverwege Peter de Bie doorvraagt wat de logica van de wet is. Daarop antwoordt Louwe de Boer dat hij het ook niet snapt. *“Maar daar moet u toch een antwoord op hebben gekregen?”* reageert Peter de Bie ongelovig. *“Nee. Dat is het nou. Dat antwoord krijgen wij niet. Europa legt het ons gewoon op”*, klinkt het bij Louwe de Boer ietsje verontwaardigd.

Verder herhaalt Mieke van der Weij dat de wet er ook is om alle vis uit ongewenste bijvangst te kunnen monitoren. Louwe de Boer legt daarop uiteen dat de visbestanden perfect in orde zijn en zelfs toenemen. Hij haalt het systeem van quota en wettelijke vaardagen aan en beweert dat *“het zelfs heel goed gaat met de visbestanden in de Noordzee”*. Hij gaat zelfs nog verder en voorziet dat de visserij in een slecht daglicht zal komen, omdat ze de aanlandplicht steeds zal overtreden en een uitweg zal zoeken voor deze *“dwaze maatregel”*.

Tijdens zijn uiteenzetting, begint Louwe de Boer steeds bozer te klinken. Dat ontgaat ook de radiopresentatoren niet wanneer Mieke van der Weij aanhaalt dat ze opgebouwde frustratie bij visser Louwe de Boer voelt. *“Die frustratie is er zeker!”* reageert hij. De laatste tien jaar zijn er al veel hervormingen geweest en werd de visserijvloot voor meer dan de helft gesaneerd. *“Er werd al zoveel gedaan, en nog komt er een maatregel. Wanneer stopt het een keer?”*

Het gespreksonderwerp verschuift naar wat er al tegen de aanlandplicht gedaan werd. Zo werd er in het Nederlands parlement een motie ingediend ten voordele van de vissers, dat simpelweg werd weggestemd. Daarna vragen de presentatoren of protesteren een optie is. *“Wat bereik je daarmee? Wat houdt het in”*, vindt Louwe de Boer. Hij brengt aan dat de verantwoordelijkheid van de sector, bij de sector zelf zou moeten liggen. Er waren inderdaad tien jaar geleden problemen, maar de visserijsector beloofde dat ze die zouden oplossen en hebben dat ook gedaan. Volgens Louwe de Boer moet de sector eigenlijk beloond worden. Hij ziet de toekomst grimmig. *“De visserij komt uit een héél diep dal. Volgend jaar (2016) zou een mooi jaar moeten worden, maar wat er nu boven onze hoofd hangt, zal opnieuw boten kosten.”*

1.2. PRINT

Bron artikel: De Correspondent - <https://decorrespondent.nl/home>

Profiel platform: De Correspondent is een online kwaliteitsvol journalistiek mediaplatform. Het platform ontstond in 2013 na een crowdfundingscampagne en is volledig digitaal. Ze is

gevestigd in Amsterdam en bestaat uit journalisten, schrijvers, filosofen en economen. Allen nemen deel aan dit platform als ‘correspondenten’ die elk hun expertisegebied hebben. Dit zorgt ervoor dat er scherpe achtergrondstukken zonder een politiek kantje gepubliceerd worden. Niet alleen belichten ze *hot topics* vanuit een andere hoek; ze brengen ook onderwerpen die onder de radar blijven.

Land: Nederland

Taal: Nederlands

Titel: Hoe een felbevochten EU-wet onze visserij en ecologie in het nauw drijft

Datum: 10 juli 2015

Auteur: Jesse Frederik, Evelien Veldboom en Marieke Meesters

Link: <https://decorrespondent.nl/3061/Hoe-een-felbevochten-EU-wet-onze-visserij-en-ecologie-in-het-nauw-drijft/352177447270-9a1be102>

Het artikel is kritisch en stelt aan het begin de vraag “*Wat merken onze vissers hier nu van?*”. Uit de titel en inleiding lijkt het alsof de auteurs van dit stuk eerder van mening zijn dat de aanlandplicht behoorlijk een zware domper voor de vissers zijn.

Het artikel wordt chronologisch ingeleid. De hele voorgeschiedenis van de aanlandplicht komt uitgebreid aan bod en vormt de invalshoek. Zo halen de auteurs aan dat deze wet er kwam na de campagne van de Britse celebrity chef-kok Hugh Fearnley-Whittingstall en dat dit onderwerp al bij de Europese Unie sinds de jaren negentig op de agenda staat.

De auteurs hebben alvast wel hun huiswerk gemaakt. Ze zijn op de hoogte van jargon en technieken uit de visserij en schrijven zaken neer tot in detail. Ze duiken na een eerste tussentitel al meteen dieper in het onderwerp over de visserij, waarna de bodemvisserij aan bod komt. Op een soepele, vlotte manier wordt er steeds meer en meer toegespitst naar de

kern van de zaak. Verder staan er ook, op een interactieve wijze, in de kantlijn van het artikel steeds hyperlinks naar bronnen, cijfermateriaal en andere sites, zoals de campagnesite van de Britse chef-kok Hugh Fearnley-Whittingstall. Lezers die meteen vragen hebben over vaststellingen die beschreven staan in het artikel, kunnen zo meteen zien waarop die stellingen gebaseerd zijn. Dat zorgt er ook voor dat de geloofwaardigheid van het artikel stijgt.

Wanneer er over de vispopulatie van bodemvissen gesproken wordt, komt Nathalie Steins van het wetenschapsinstituut voor mariene ecologie aan bod. Haar eerste citaat maakt meteen duidelijk welk standpunt ze inneemt: *“Afgelopen jaren is gebleken dat het binnen deze sector van bodemvisserij heel lastig is selectiever te vissen.”* Ook haar tweede citaat zegt duidelijk: *“In Nederland hebben we geen aanlandplicht nodig om de bodemvisstanden op een goede manier te beheren.”* Het is interessant om een geïnterviewde zo in het artikel te laten treden, want zo weet de lezer meteen met wie ze te maken hebben.

Het artikel neemt de lezer mee tot waar de feiten zich afspelen. Namelijk naar visser Cor Vonk die een vissersschip heeft in de visserijhaven van het Nederlandse Waddeneiland Texel. De man deelt zijn ervaring van zijn beroep, en verklaart waarom de aanlandplicht voor de bodemvisserij een groot struikelblok vormt. De lezer krijgt in feite een tweede argument tegen de aanlandplicht wanneer Cor Vonk geciteerd wordt: *“De eerste ongewenste vis is na een minuut alweer overboord. Als ik naar buiten kijk zie ik allemaal vissen naar beneden zwemmen. Die vis gaat hier zowat springlevend overboord.”* Mocht de lezer ondertussen denken dat het artikel éézijdig is en enkel de aanlandplicht wilt afbreken, stelt de alinea na Cor Vonks citaat duidelijk dat dit niet het geval is. De auteurs halen er meteen wat cijfermateriaal bij dat Cor Vonk tegenspreekt. *Verschillende onderzoeken laten een minder positief beeld zien. De gevonden overlevingskansen in de studies variëren van 10 tot 40 procent.*

Het artikel grijpt terug naar de tijdlijn van de aanlandplicht, het jaar 2011, wanneer de Europese Commissie de aanlandplicht versneld uitwerkt na de campagne van de Britse chef-kok Hugh Fearnley-Whittingstall. Een reactie van een programmaleider uit Greenpeace maakt duidelijk dat ook de groene organisatie verwonderd is over het maatschappelijk effect

van de campagne. *Femke Nagel, programmaleider Oceanen bij Greenpeace verwondert zich over de steun die Fearnley-Whittingstall kreeg: 'Hij werd heel groots gesteund door de maatschappij. Hij is de grote aanjager van de aanlandplicht geweest.'* In 2013 wordt de EU-wet goedgekeurd.

Halverwege zet het artikel de toon nogal noodlottig en onheilspellend neer. *De Nederlandse bodemvisserij reageert onthutst. Deze plicht kan tot de ondergang van de vloot leiden. 'De gehele Nederlandse visserij is faliekant tegen,' zegt Pim Visser van belangenorganisatie VisNed.* Er komen ook nog allerlei reacties uit diverse kanten, als om de lezer nog eens duidelijk te maken welke kampen en meningen er bestaan rond de aanlandplicht. Biologen reageren twijfelachtig over het succes van de aanlandplicht. *Het is binnen deze sector mogelijk verstandiger de vis niet aan te landen, blijkt ook uit onderzoek van Schotse visserijbiologen.* Ook Greenpeace krijgt nog het laatste woord. Er is dus voldoende aan woord-wederwoord gedaan in het artikel.

Tot slot wordt er nog eens naar de toekomst gegrepen en uiteengezet hoe de wet nog verder zal verlopen, zoals de invoering ervan op 1 januari 2016. Uit de laatste zinnen kan misschien geconstateerd worden dat de auteurs, toen ze gaandeweg dit artikel maakten, ook hun eigen conclusie hebben gevormd. *Aan land staan nu vrieshuizen vol met kilo's aan vis waar nog altijd geen markt voor is. Een slechte voorbode voor komend jaar.*

1.3. TELEVISIE

Programma: Nieuws

Profiel programma: Het Nieuws dat speelt op Focus-WTV is een uitzending die dagelijks info geeft over wat er zich in de provincie West-Vlaanderen afspeelde. Daarmee focust ze dus op een regionale berichtgeving. Aan bod komen onderwerpen met een algemeen belang voor de inwoners van West-Vlaanderen.

Land: België

Taal: Nederlands

Zender: Focus-WTV

Profiel zender: Deze zender spitst zich vooral toe op de provincie West-Vlaanderen of op de inwoners ervan. Als dus bijvoorbeeld een West-Vlaming in het buitenland iets noemenswaardig doet, zal dat ook bericht worden. De televisiezender zorgt voor snelle en correcte berichtgeving. De laatste jaren probeert de zender zich meer toe te spitsen op jongeren.

Datum: 15 september 2015

Duur: 02:01 minuten

Titel: Straks meer meeuwen op land door aanlandplicht?

Link: <http://www.focus-wtv.be/video/straks-meer-meeuwen-op-land-door-aanlandingsplicht#>

Voor de reportage aan bod komt, volgt er eerst een intro door de nieuwslezer waarin al veel informatie zit verpakt. Zo duidt de nieuwslezer al een beetje wat de aanlandplicht inhoudt en introduceert onderzoeker Jochen Depestele van het ILVO.

De reportage opent meteen met een beeld van een visnet dat uit zee wordt gewonden en boven dek komt te hangen. Daarna zien we nog enkele andere sfeerbeelden, zoals vis die in de sorteerbak terechtkomt en vissers die bezig zijn op het dek. Ondertussen vertelt een man dat Europa vissers verplicht om alle ondermaatse en onverkoopbare vis ook aan wal moet brengen. In de tweede zin noemt hij die verplichting de aanlandplicht en verduidelijkt het doel ervan. Zo krijgt de kijker al meteen de kans om zelf een mening te vormen.

Twee zinnen later pikt de spreker in op het feit of overboord gegooide vis wel of geen verspilling is door te zeggen “toch gaat het niet om verspilling”, waarna onderzoeker Jochen Depestele aan het woord komt. In zijn quote spreekt hij over de zeevogels waar de focus op ligt van dit stuk. Het gaat in deze reportage dus niet zozeer over de aanlandplicht zelf, maar het gevolg ervan op zeevogels. We zien Jochen Depestele spreken, terwijl er af en toe een beeld ingevoegd wordt van een vissersschip en zeemeeuwen.

Daarna haakt de spreker in op een ander vlak van de aanlandplicht, namelijk het aanpassen van de visserijtechnieken. Hij geeft verdere duiding hierover en eindigt bij het punt over mogelijke camera's aan boord. Daarop komt opnieuw Jochen Depestele aan boord, die weerlegt dat zoiets moeilijk is.

Op het einde vertelt de spreker nog dat de gevolgen van de aanlandplicht aan bod komen in een doctoraatsonderzoek van Jochen Depestele dat hij vrijdag 18 september zal verdedigen. Op die manier wordt het stuk actueel gemaakt, want het gaat over een West-Vlaming die een lezing over een West-Vlaams onderwerp aan de Universiteit Gent zal geven.

Erg kritisch kun je deze reportage niet noemen. Focus-WTV zet enkel in op duiding en speelt vooral de kaart van de zeemeeuwen, die in het algemeen als een last worden beschouwd die voor veel afval en geluidsoverlast zorgen. Doorheen de reportage was er zo ook een beeld te zien van meeuwen die een wandelende man met frietjes in de hand overvielen en zich op die frietjes storten. Ook de titel neigt naar een waarschuwing voor West-Vlamingen dat meeuwen mogelijk meer landinwaarts zullen vertoeven door de aanlandplicht. Het is wel een mooi voorbeeld van hoe deze Europese wetgeving tot op lokaal niveau iedereen indirect treft, waarbij Focus-WTV dus de 'lastige' meeuwen als invalshoek gebruikte.

2. FORMATANALYSE MET HET OOG OP HET TE MAKEN JOURNALISTIEKE EINDPRODUCT

De formatanalyses zijn een analyse van een gekozen format waarop ik mijn journalistiek product baseer. Daarin komt aan bod welke keuzes ik maak en waarom ik die doe. Ik zet uiteen hoe en op welke wijze mijn eindproduct zal verschillen van de format.

2.1. De Standaard

2.1.1. Concept en missie

De Standaard is een Vlaams dagblad, een kwaliteitskrant, uitgegeven door het Belgisch mediabedrijf Mediahuis. Ze streeft naar een veelomvattende, genuanceerde en neutrale berichtgeving. Belangrijk zijn de hoge mate van diepgang en de kennisoverdracht. De krant bevat vaste rubrieken: binnenland, politiek, buitenland, cultuur, wetenschap, economie, opiniestukken en, in kleinere mate, sport en regionaal nieuws. Naast de actualiteit op te volgen, onderzoekt ze ook vaak minder belichte onderwerpen. Dat gebeurt met 'De Correspondenten'. Anno 2016 maakt De Standaard hier voor de derde keer gebruik van. De Correspondenten zijn journalisten die zes maanden lang bijzondere onderwerpen onderzoeken en daarover berichtgeven. Zo wordt er bijvoorbeeld diep ingegaan op slaap, Rusland en de medische wereld.

2.1.2. Beknopte historiek en evolutie

De Standaard werd opgericht in 1911. Haar geschiedenis hangt vast aan die van de Vlaamse en katholieke beweging. Zo eiste ze bijvoorbeeld na de Eerste Wereldoorlog om de Vlaamse taaleisen in te willigen en verdedigde die ook na de Tweede Wereldoorlog. Sinds 1999 liet ze ook haar katholieke ideologie los en zette nog meer in op neutraliteit. De krant onderging ook doorheen de jaren meerdere titels en formaten. In 1976 ging de Standaard-groep failliet en werd enkele weken later de Vlaamse Uitgeversmaatschappij opgericht, het latere Corelio. Daar hoort de krant vandaag nog steeds bij. Sinds 2007 verschijnt het dagblad op

tabloidformaat en heeft ze diverse wekelijkse bijlagen, zoals een literatuurbijdrage (Standaard der Letteren) en DS Magazine. Ze begon met de digitalisering ook meer in te zetten op online berichtgeving. Zo bestaat er al een elektrische krant en post zij dagelijks tientallen artikelen online.

2.1.3. Doelpubliek

Een kwaliteitskrant staat erom bekend dat ze meer gebruik maakt van gecompliceerdere woord- en taalgebruik. Ze gaat diep in op actuele stukken en zet ook in op onderzoeksjournalistiek waarbij ze minder wereldse stukken publiceert. Wetenschap, muziek, literatuur, kunst en politiek, zaken die minder aan bod komen in populariteitskranten, zijn wel prominent aanwezig. Al deze feiten zorgen ervoor dat De Standaard voornamelijk gelezen wordt door hoger opgeleiden. Hier wordt rekening gehouden met zowel jonge als oude lezers. Voor jong wordt er steeds prominenter ingezet op een digitale aanwezigheid door online berichtgeving en het gebruik van sociale media. Tegelijkertijd wordt er ingezet op de printversie van de krant. De oudere generatie, die niet mee op de digitale trein springt, wordt nog voldoende journalistiek verweerd door tal van extra uitgaves, zoals de cultuurmagazine dS Weekblad. Ideologisch gezien kan iedereen de krant lezen, aangezien er gemikt wordt op een objectieve en neutrale lijn. De krant stapte al enige tijd geleden af van haar Christendemocratische voetstuk.

2.1.4. Opbouw van het blad

De krant bevat stevast dezelfde volgorde van rubrieken. Op de eerste bladzijden is er een opiniestuk te lezen van de hoofdredacteur over een actueel onderwerp. De rest van de pagina's wordt opgevuld door een groot nieuwsstuk dat ook op de voorpagina als aandachtstrekker dient. Dit kan zowel buitenlands, binnenlands, politiek en cultuurnieuws zijn, als de plaats in de actualiteit maar groot genoeg is. Daarna volgt het binnenland, de politiek, het buitenland en de economie, in die volgorde. Afhankelijk van de regio die de krant in verkocht wordt, worden er nog twee pagina's aan regionaal nieuws besteed. Verder

volgt de rubriek sport, gevolgd door grote opiniestukken. Vaak zijn hier vaste opinieschrijvers aan het woord. Meestal zijn dit intellectuelen, zoals politici, professoren of filosofen. Daarnaast heeft het De Standaard ook nog enkele vaste rubrieken voor cultuur, wetenschap en media. Deze komen aan bod in een afzonderlijke magazine in de krant.

2.1.5. De reportage (Zie bijlage IV)

2.1.5.1. Analyse van de reportage uit De Standaard uitgave 26 maart

De reportage in De Standaard valt onder de rubriek economie en heeft als kop ‘Steenkooltijdperk definitief voorbij’. Dat is een iets meer wervende titel die uitnodigt tot lezen en op zich weinig zegt. De kop roept meteen enkele vragen op. Waarom zou het steenkooltijdperk voorbij zijn? Waar is het steenkooltijdperk voorbij? Wat wordt bedoeld met definitief? Om toch voor wat meer duiding te zorgen, staat er een verhelderende ondertitel. Technisch opmerkelijk detail: de ondertitel staat bóven de grote, wervende kop van het stuk. De ondertitel luidt: ‘Laatste Belgische steenkoolcentrale sluit de deuren’. Dit zegt op zich al heel wat meer dan de kop. Enkele vragen die de hoofdtitel al opriep – zoals ‘Waar is het steenkooltijdperk voorbij?’ – worden met deze ondertitel al beantwoord – in België.

Naast de titels die meteen veel aandacht opeisen van de lezer, staan er ook nog vijf grote foto’s, waarvan een echt veel plaats krijgt. Deze vijf afbeeldingen geven al meteen, nog voor de lezer de titels zou lezen, een eerste indruk waar het stuk over zal gaan. Er is een arbeider in zijn werkuniform in een donkere ruimte met steenkoolgruis op de vloer te zien. Dat is ook de grootste foto. Waarschijnlijk probeert De Standaard zo meteen het menselijk aspect uit het verhaal bij de lezer te brengen. De vier andere foto’s tonen de steenkoolcentrale vanuit de verte, de torens die nog rook uitbraken, een geopende steenkooloven en twee arbeiders uit de steenkoolcentrale. Bij het foto-onderschrift staat Theo Wevers, die de toekomst somber inziет, met een veelbetekenende quote – de jongere werknemers zijn al elders aan het solliciteren – aan het woord.

De laatste traditionele aandachtstrekker is een streamer met een quote over de directeur van de steenkoolcentrale. Hij spreekt over de ombouw van de centrale tot een biomassacentrale en CO₂-uitstoot. De streamer heeft dus niet als functie om verder te bouwen op wat de lezer al weet, namelijk dat mensen hun job dreigen te verliezen bij de sluiting van de laatste kerncentrale, maar introduceert een extra onderwerp in het stuk. Het gaat niet enkel over die mensen en de sluiting, maar ook over wat er in de toekomst kan gebeuren.

Ten slotte staat er nog een zesde, minder vaak gebruikte aandachtstrekker in dit stuk. Een kaderstukje met de tijdlijn van de fabriek waarop data tussen 1975 en april 2016 met wat uitleg vermeld staan. Dit is een leuke extra troef aan het stuk. Zo'n klein kaderstukje is voor de lezer licht verteerbaar en geeft meteen wat achtergrondinformatie mee. Het belang van aandachtstreckende factoren bij dit stuk bewijzen zo zeer belangrijk te zijn. Ze moeten al op zich zoveel mogelijk informatie meegeven en de lezer het stuk intrekken.

De intro van het stuk beantwoordt meteen enkele antwoorden op enkele W's. Wat, waarom, wanneer en waar komen meteen aan bod. Daarna wordt de reportage ingezet met een sfeerbeschrijving door melding te maken van het storten en vermalen van steenkool en chaotisch lawaai. Onmiddellijk wordt er ook een arbeider van de steenkoolcentrale geïntroduceerd. Hij krijgt meteen enkele karakteristieke aangemeten, zoals het feit dat hij er al dertig jaar werkt en een scherp gehoord heeft voor sputterende machines. Naargelang het stuk vordert, komen er nog meer details en sfeerbeschrijvingen op subtiële wijze aan bod, zoals verplichte gehoorbeschermers.

De lezer wordt steeds dieper in de leefwereld van de centrale meegenomen. De eerste tussentitel 'Steenkool uit Colombia' zegt weinig, maar is toch een klein brokje informatie dat wervend genoeg is om verder te lezen. Meer achtergrondinformatie, zoals waar de steenkool vooral vandaan komt, wordt meegegeven. Ondertussen is ook de problematiek, het onderwerp van deze reportage, eindelijk aan bod gekomen. De uitbatingsvergunning loopt ten einde, maar ondertussen is er wel nog een steenkoolvoorraad over. Het verleden van de centrale wordt maar kort aangeraakt. Enkel de broodnodige informatie komt aan bod. Ondertussen komt er een lichte overgang naar de toekomst van de centrale, waarbij

groene stroom een belangrijk onderdeel uitmaakt. Voor daar dieper wordt op ingegaan, volgt er alweer een tussentitel. Misschien iets te vroeg, maar dit kan ook bewust zijn zodat de lezer nog verder zal lezen tot op het punt dat ze meer informatie vindt over de groene stroom en de toekomst.

De tweede tussentitel 'Pronkstuk' zegt opnieuw zo goed als niets. Dat geldt ook voor de overige tussentitels van het stuk. De tweede alinea gaat dieper in op het verleden van de centrale, dat overloopt tot in het derde stukje. In het vierde stuk zijn we weer in het heden beland en komt het personeel, die 'leeft tussen hoop en vrees' meer aan bod, maar wel nog wat oppervlakkig. Het vijfde stukje hekelt de problematiek wat meer aan. Zo is de toekomst van de centrale nogal onzeker en blijkt uit een citaat de Vlaamse minister van Energie niet echt in te zitten met de centrale. Het stuk sluit met een hoopvolle toekomstgerichte quote van een trouwe arbeider. Ook de lezer wordt zo wat in het ongewisse gelaten en op de plek gezet van de arbeider. Wel komt er voldoende en samenhangende achtergrondinformatie aan bod en wordt er woord-wederwoord gehanteerd, zodat het een objectief stuk blijft. Het doel van de sfeerbeschrijving was om het verhaal van de centrale zo dicht mogelijk bij de lezer te brengen, tot hij of zij zelf een mening kan vormen. De journalist lijkt daar zeker in geslaagd te zijn.

2.2. Knack

2.2.1. Concept en missie

Knack is een Vlaams weekblad, uitgegeven door Roularta Media Group. De site Knack.be post wel artikels op dagelijkse basis. De ideologie van dit blad ligt eerder links-liberaal. Het medium zet in op nieuws, duiding en opinie. Het blad streeft ernaar om 'de actualiteit te doorlichten'. De redactie wil de lezer een frisse kijk op de actualiteit aanbieden, waarbij ze die vooral vernieuwend en verhelderend met alle achtergrondinformatie wil brengen. Ze maakt plaats voor interviews, columns en reportages. De meeste thema's die aan bod komen zijn politiek, economie, maatschappij en cultuur. Dit blad doet aan kwaliteitsjournalistiek en laat thema's zoals regionaal nieuws en sport wat meer links liggen.

Naast de wekelijkse uitgave van Knack worden er telkens extra bladen bijgevoegd. Het eerste blad is Weekend Knack dat inzet op lifestyle, mode en reizen. Een ander is Focus Knack, dat meer de functie als televisiegids op zich neemt en verdere informatie bevat over films, televisie, theater en muziek. Abonnees krijgen daarbovenop ook nog elke maand MO*, een tijdschrift met een globale visie en bijzondere aandacht voor ontwikkelingslanden.

2.2.2. Beknopte historiek en evolutie

De allereerste uitgave van Knack was in 1971, bedoeld als Belgische tegenhanger van internationale nieuwstijdschriften zoals Time, Der Spiegel en Elsevier. De redactie hiervoor bevond zich in Brussel, waar het bedrijf Roularta een kantoor opende. Zonder concurrentie had het weekblad de vrije weg voor een stage groei aan populariteit. In 1983 verschijnt Weekendblad, dat een jaar later als tweede magazine bij Knack wordt gevoegd onder de naam Knack Weekend. Ook in 1983 wordt Le Vif Magazine opgestart, de Franstalige tegenhanger van Knack. Er komt ook een Weekend Le Vif. Tot 2000 verandert er niets aan Knack. Daarna wordt er nog een derde magazine aan het pakket toegevoegd: Knack Focus. In 2008 volgt Focus Le Vif. Eind jaren '90 zet Roularta ook in op internet en ontwikkelen alle magazinetitel hun eigen site binnen hetzelfde nieuwskoepel. Knack.be en levif.be zijn een feit.

2.2.3. Doelpubliek

Als kwaliteitsblad zet Knack ook in op onderzoeksjournalistiek en actuele stukken. Wetenschap, muziek, taal, kunst, politiek en buitenland zijn vaak voorkomende thema's. Net zoals De Standaard en De Morgen maakt het blad gebruik van gecompliceerder woord- en taalgebruik en wordt ze ook vaker gelezen door hoger opgeleiden. Oorspronkelijk was het blad meer socialistisch en links qua ideologie, maar daar is vandaag nog weinig van te merken. Het blad is toegankelijk voor iedereen met een andere ideologische instelling aangezien er gestreefd wordt naar een objectieve en neutrale berichtgeving. Verder komen

zowel jonge als oude lezers aan hun trekken. De Knack heeft zich geëvolueerd tot een sterk online nieuwsplatform. Hier kan wel worden opgemerkt dat het medium online ook wat meer inzet op 'sensatiejournalistiek' met 'clickbait' titels.

2.2.4. Opbouw van het blad

Het voorblad van de Knack maakt een prominente indruk en heeft een link met het hoofdonderwerp van het weekblad. Bovenaan staan drie blokjes met titels die ook nog verwijzen naar enkele andere grote stukken. Daarna volgt stevast het commentaar en de inhoudstafel met foto's die al een eerste blik geven op het karakter van het artikel. Daarna volgen er in het blad grote stukken die stevast bij elke uitgave dezelfde zijn. Als eerste is er een interview onder het rubriek gesprek. Verder komen ook nog andere grote interviews aan bod. De titels van de rubrieken dragen eerder het onderwerp van het interview als naam, maar zeker op te delen zijn de thema's. Zo komt politiek altijd aan bod, net zoals economie, sport, samenleving, buitenlands nieuws, het milieu, gezondheid en vaak iets wat te maken heeft met de medische wereld. Tussen de grote gesprekken in, bevat het weekblad nog een heleboel andere vaste rubrieken. Enkele daarvan zijn één-pagina interviews aan bekende of hoogstaande personen met vragen van lezers, beeldverhalen, opiniestukken, korte nieuwsstukken en columns.

2.2.5. Het nieuwsartikel (Zie bijlage V)

2.2.5.1. Analyse van het nieuwsartikel uit Knack Nr. 12, 23-29 maart 2016

Dit nieuwsstuk draagt als rubrieknaam 'Zeventigpuntenplan' en valt onder politiek. De titel bestaat uit een grote quote: 'Zelfs de hardste VB'er zal vandaag niet meer pleiten voor de terugkeer van alle vreemdelingen'. Hierin zie je al een mening en wordt er al gehint dat het stuk over het Vlaams Belang zal gaan. Een ondertitel, die net zoals bij De Standaard bóven de kop staat, luidt: Is het **zeventigpuntenplan** uitgevoerd? waarbij het woord

zeventigpuntenplan in het vetjes staat. De titel is op zich al een aandachtstrekker, maar het vetgedrukte woord eist zo mogelijk nog meer de aandacht op. Het artikel zal dus duidelijk over dit oude politieke plan gaan dat een link heeft met het Vlaams Belang.

Op de eerste pagina staat een grote foto. Het is een oude foto van Filip Dewinter, Gerolf Annemans en Frank Vanhecke tijdens een campagne in 1994. Dat wordt ook verduidelijkt bij het onderschrift, met een quote bij. De Vlaamse Belangse kopstukken houden elk een bezem in de hand en kijken lachend om zich heen. Dit is dus een foto die duidelijk kan worden gelinkt aan de periode waar het Vlaams Blok kierzerssucces kende. Verder in het stuk zijn nog drie kleinere foto's te zien over oude artikels over het Vlaams Blok met rechtse titels zoals *Arm Vlaanderen*, *Werk voor eigen volk eerst*, *Stop Islamisering* en *Grote Kuis*, waar ook de bezem weer te zien is. Aan het einde is er nog een laatste foto waarop Filip Dewinter en Gerolf Annemans met Vlaamse banieren achter zich staan. Veel van deze afbeeldingen bevatten naast wat uitleg als onderschrift, ook een quote.

Het stuk bevat maar één streamer halverwege de tekst. Die streamer bestaat uit een quote met sterke termen als 'sfeer van wantrouwen' en 'politici begonnen te twijfelen'. Dit doet toch al wat wenkbrauwen fronsen. Wanneer de lezer dan de inleiding doorneemt, wordt hij vlot het verhaal ingeleid. We weten nog niet precies wat het zeventigpuntenplan inhoudt, maar wel dat het een omstreden tekst is. Ook wordt er gemeld wie in het stuk aan het woord zal komen. Tenslotte zijn er nog de tussentitels. Deze bestaan uit drie dringende vragen die lezers over het onderwerp kunnen hebben: '*Wat bracht het plan teweeg?*', '*Wat werd er uitgevoerd?*' en '*Wat is vandaag de houding van het VB?*'. Mocht de lezer niet het hele stuk willen lezen, kan ze nog altijd geprikkeld worden door de opwerpende vraag en zo toch inpikken.

De broodtekst begint meteen met een oude quote van Filip Dewinter met meer uitleg over het zeventigpuntenplan. De quote is zeer direct, een beetje confronterend en bevat dure woorden. Het is een mooie kennismaking met de berichtgeving van dit Vlaams Belang-kopstuk. Doorheen het stuk wordt de historiek van het zeventigpuntenplan uitgediept, terwijl links en rechts quotes worden toegevoegd met een meerwaarde. Bijvoorbeeld de cijfers uit het zeventigpuntenplan waren volgens het zakenblad *Trends* 'zielig studiewerk'.

Op maatschappelijk vlak komen er interessante personen aan bod. Een socioloog, een liberaal Karel De Gucht en een boegbeeld van het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding. Stuk voor stuk mensen met verschillende, interessante meningen en standpunten.

2.2.6. Het interview (Zie bijlage VI)

2.2.6.1. Analyse van het interview uit Knack Nr. 10, 9-15 maart 2016

Dit interview valt onder het rubriek literatuur. Het eerste dat opvalt is een grote zwart-wit foto van auteur David Van Reybrouck die de lezer aankijkt, alsof hij de aandacht van de lezer met die blik wilt vastgrijpen. Er is ook een klein blokje tekst op de foto, een quote, waarin er gesproken wordt over migranten. Een eerste hint naar het onderwerp wordt zo meegegeven. Links staat er een zeer grote kop in het vet: “‘Alle grenzen uitvlakken? Muren van zes meter hoog optrekken? Beide opties zijn heilloos.’” Dit zegt op zich weinig, maar het begrip optrekkende muren heeft een negatieve connotatie. De term heeft een link met de muur van Berlijn, of recenter, de muur die Hongarije bouwde tegen vluchtelingen. Daarnaast komt ook het woord grenzen voor in de titel. Onbewust doet dit denken aan de migratiecrisis.

De ondertitel, die zoals gebruikelijk bij Knack boven de titel staat, luidt: ‘David Van Reybrouck tussen Neutraal Moresnet en de jungle van Calais’. Wie de actualiteit volgt, weet dat de jungle van Calais op het vluchtelingenkamp dichtbij de Eurotunnel slaat. Neutraal Moresnet is een onbekend begrip. Dit slaat op een stukje geschiedenis waarbij er in de huidige Oostkantons van België een dwergstaatje lag. Op zich slaat de boventitel dus op weinig en verduidelijkt ze niets.

De intro vertelt op zich ook weinig, maar wat wel duidelijk wordt, is dat het hier over gesprek zal gaan, waar alles in een groot tijds kader wordt bekeken. Het Interbellum en Duitstalige Belgen worden erbij gehaald. ‘Hoe de grote geschiedenis het leven van de kleine man overhoop kan gooien’ schrijft de journalist. Veel valt er over deze intro niet te vertellen,

dus dit zou beslist duidelijker moeten. De lezer die nu nog begint aan dit stuk, moet of geïntregeerd zijn door die titels en inleiding, of zeer nieuwsgierig zijn of een fan van David Van Reybrouck zijn. Het interview is alvast niet een stuk dat lezers uitnodigt om verder te lezen en het interview vlot inloodt. Andere aandachtstrekkers in het interview zijn drie streamers met een diepe betekenis, maar die op zich los staan van elkaar. Daarnaast is er ook nog een biografisch kaderstukje over David Van Reybrouck.

Wanneer we de inzet van het interview beginnen te lezen, komt Neutraal Moresnet opnieuw aan bod en wordt er uitgelegd wat dit precies is. Doorheen het interview blijkt Neutraal Moresnet niet zozeer het hoofdonderwerp te zijn, maar eerder de invalshoek en draagvlak van het interview. De actuele problematiek wordt steeds vergeleken met Neutraal Moresnet. Deze houvast, dat meteen in de inzet werd verduidelijkt, zorgt voor stabiliteit in het stuk. Dit komt het interview ten goede, want alles wat besproken wordt, hangt aan elkaar doordat er steeds teruggegrepen wordt naar Neutraal Moresnet. Zo is het stuk dan toch nog ontvankelijk en vlot om te lezen.

Dit is dan wel een interviewartikel dat op het eerste zicht verwarrend is, toch kan de lezer snel het verhaal opvolgen. Dit format is een goed voorbeeld van hoe iets snel uitgelegd wordt op een ontvankelijke manier. De tekst leest vlot en is licht verteerbaar. Wat ik persoonlijk verkies om te doen, is nog een duidende inleiding en ondertitel kiezen.

2.2.7. Het gemengd interview (Zie bijlage VII)

2.2.7.1. Analyse van het gemengd interview uit Knack Nr. 11, 16-22 maart 2016

Dit nieuwsstuk draagt als rubrieknaam 'Zelfdoding in Vlaanderen' en valt onder samenleving. De titel bestaat uit een grote quote: 'Je kunt het verschil maken, maar niet het verschil tussen leven en dood'. Dit zegt op zich heel weinig, maar is op zich wel veelbetekenend. De thema's leven en dood zijn altijd grote onderwerpen waar veel over gezegd kan worden. De ondertitel, die weer bóven de kop staat, luidt: Hoe gaan therapeuten om met de **zelfdoding**

van hun patiënt? waarbij die laatste vier woorden in het vetjes staan. Aangezien een titel al een aandachtstrekker is, eisen de vier in het vetgedrukte woorden zo mogelijk nog meer de aandacht op. Vooral het woord 'dood' op zich schreeuwt al om aandacht. Verder verduidelijkt de ondertitel/boventitel al veel over wat het onderwerp van dit nieuwsstuk inhoudt.

Op de eerste twee pagina's van het nieuwsstuk staan drie grote foto's. Op elke afbeelding staat één persoon, in totaal twee vrouwen en een man, die de lezer aankijken met een veelbetekenende blik. Naast elke persoon staan hun namen en functie. We zien een psychiater, psychotherapeut en dokter. Allemaal hoogopgeleide personen die dus met het onderwerp te maken kregen. De lezer weet al meteen dat dit nieuwsstuk geen simpel en alledaags onderwerp behandelt en dat we in deze mengvorm hen als aantredende interviewees mogen verwachten.

Andere aandachtstrekkers zijn de streamers doorheen het stuk. De eerste streamer heeft een nogal onheilspellende toon "Ik bleef maar zeggen: dit kan toch niet waar zijn?". Deze streamer, bewust geplaatst aan het begin van het stuk, net na de inleiding en nog voor de broodtekst, heeft als doel om de lezer aan te zetten tot lezen. Wanneer de lezer dan de inleiding doorneemt, wordt hij vlot het verhaald ingeleid. Er wordt duidelijk gemaakt dat dit een kant van het verhaal bij euthanasie is waar maar zelden een licht wordt op geworpen. Het menselijke aspect bij deze afstandelijke en vergeten figuren bij euthanasie wordt opgeworpen met de quote 'De eerste zelfdoding van een patiënt bepaalde mijn hele professionele leven.'

Ook de tussentitels passen in het kader van dit onderwerp. 'Gevoel van afwijzing' en 'de eerste is de moeilijkste' of 'teleurgesteld in het leven' geven een idee van wat er misschien door het hoofd van die mensen gaat. Het beeld van mensen die hun patiënten bij euthanasie helpen en daar kalm, emotioneel en professioneel bij blijven wordt hier doorprikt. Dat is ook meteen op te merken zodra de lezer aan de broodtekst begint. Het verhaal start bij de psychiater van op de foto; de eerste geïnterviewde. Ze vertelt over haar gevoelens, gedachten en loopbaan. Er komen ook uitgebreid anekdotes aan bod. Alle interviews spelen in op de emoties van de lezer en maken duidelijk hoe het is om in de schoenen van de

sprekers te staan. Het verhaal moet zo dicht mogelijk bij het doelpubliek worden gebracht, en daar slaagt dit stuk aardig in. Verder in het stuk blijkt dat er ook nog een vierde persoon aan bod komt. Dat is een beetje vreemd, aangezien de lezer ondertussen bij de drie anderen een gezicht kan plaatsen. Maar het belangrijkste om aan dit stuk te onthouden is dat, ook al betreft dit een niet alledaags en moeilijk onderwerp, een verhaal op het menselijke aspect moet inspelen. Afgezien van de feitelijke weergave natuurlijk.

3. Werkplan en scenario artikelstructuur

In het onderdeel werkplan en scenario artikelstructuur komen bepaalde zaken aan bod die belangrijk waren om de journalistieke eindproducten te maken. Daartoe behoren de artikelstructuur, een biografie van de gekozen gesprekspartners en een logboek over de ontwikkeling van het eindproduct.

3.1. Artikel 1 (De Standaard)

Type artikel: Reportage

Centrale vraag: Hoe ervaart een vissersschip de aanlandplicht?

Invalshoek: Het doen en laten van een vissersschip naar voren brengen en ook de meningen van de bemanning over de aanlandplicht aan bod brengen.

Interviewees: Davy Torcq (schipper op kustvissersschip), Michael Deley (matroos op kustvissersschip) en Eric Maeckelbergh (matroos op kustvissersschip).

Besluit: De lezer zal te weten komen hoe het leven op een kustvissersschip eraan toegaat en de mening van de vissers leren.

3.2. Artikel 2 (Knack)

Type artikel: Nieuwsartikel

Centrale vraag: Wat zijn de meningen over de aanlandplicht?

Invalshoek: Aan het woord komen allerlei diverse belanghebbenden van de aanlandplicht aan bod die elk hun mening uiteenzetten (Woord-wederwoord).

Interviewees: Peter Van Dalen (Europarlementariër voor ChristenUnie en lid Commissie Visserij), Johan Hennaert (reder vissersschip), Danny Vlietinck (reder vissersschip), Krien Hansen (Natuurpunt) en Jochen Depestele (marien bioloog ILVO).

Besluit: Door meerdere meningen van alle belanghebbenden zal het landschap rond de aanlandplicht duidelijk worden. Ook zal te zien zijn hoe iedereen tegenover elkaar opgesteld staat.

3.3. Artikel 3 (Knack)

Type artikel: Interview

Centrale vraag: Wat vindt een Europees Parlements lid over de aanlandplicht en hoe vult hij zijn rol als beleidsmaker in?

Invalshoek: Meteen moet de mening van het parlements lid duidelijk worden en dan daarop verder gebouwd worden.

Interviewee: Peter Van Dalen (Europarlementariër voor de Christen Unie en lid van de Commissie Visserij).

Besluit: De lezer zal ervaren hoe een beleidsmaker zijn rol invult omtrent de aanlandplicht.

3.4. Artikel 4 (Knack)

Type artikel: Mengvorm van interview

Centrale vraag: Wat kan volgens chef-koks met te kleine vis gedaan worden?

Invalshoek: Een interview met chef-koks over hun mening over de aanlandplicht en hun filosofie over de markt voor kleine vis en ongekende vissoorten.

Interviewees: Stéphane Buyens (chef-kok tweesterrenrestaurant) en Filip Claeys (chef-kok tweesterrenrestaurant en oprichter van vennootschap North Sea Chefs).

Besluit: De lezer zal te weten komen wat er volgens chef-koks gedaan kan worden met kleine vis.

3.5. BIOGRAFIE VAN DE INTERVIEWEES

Tijdens het proces van interviews zorgde ik dat alle velden aan bod kwamen (woord-wederwoord). De interviewees bestaan uit beleidsmakers, groene ngo's, vissers, chef-koks en mariene biologen.

3.5.1. Interviewee Peter Van Dalen

Peter Van Dalen, afkomstig uit Zwijndrecht, is een Nederlands Europees parlements lid voor de politieke partij ChristenUnie in de fractie Europese Conservatieven en Hervormers. Hij zetelt in het Europees Parlement sinds de verkiezingen van 2009 en maakt deel uit voor de Commissie Visserij. Voor hij verkozen werd als Europees parlements lid werkte hij bij het Nederlandse ministerie van Verkeer en Waterstaat. Daar had hij al een functie in de scheepvaartcontrole. Tijdens het interview bleek hij tamelijk begaan te zijn met de visserijsector en deinsde er niet voor terug om een uitgesproken mening te uiten.

3.5.2. Interviewee Jochen Depestele

Jochen Depestele werkt als marien bioloog in het Instituut voor Landbouw en Visserijonderzoek in Oostende. Hij studeerde aan de Universiteit van Gent. Vorig jaar begon hij met onderzoek naar de bijvangst in de visnetten en de overlevingskansen. Daar voert hij nu nog steeds onderzoek naar. Tijdens het interview woog hij voorzichtig zijn woorden en benadrukte steeds nuances.

3.5.3. Interviewee Johan Hennaert

Johan Hennaert is de eigenaar van het Oostends vissersschip O.231 Den Hoope, net zoals zijn vader dat voor hem was. Hij groeide op in Oostende en leerde er de stiel. Hij staat bekend

als iemand die goede zaken doet in de sector en investeert regelmatig in duurzame visserij. Zo was zijn schip het eerste in Oostende dat gebruik maakte van de sumwing. Tijdens het interview uitte hij vaak zijn ongenoegen over het Europees beleid, maar deelde ook vaak interessante ideeën en gedachten.

3.5.4. Interviewee Danny Vlietinck

Danny Vlietinck is de eigenaar van het Zeebrugse vissersschip Z.483 Jasmine. Van thuis leerde hij de stiel van de visserij kennen. Hij staat in de sector bekend als iemand die goede zaken doet en investeert regelmatig in duurzame visserij. Ten tijde van het interview lag hij drie weken in Zeebrugge omdat hij net duurzame generatoren had laten installeren. Tijdens het interview toonde hij zich als een verslagen en vermoeide man, gebukt onder het beleid van Europa. Hij deelde enkele interessante ideeën en meningen.

3.5.5. Interviewee Krien Hansen

Krien Hansen werkt bij het Natuurpunt, waar ze instaat voor de Maritieme Zaken. In het verleden deed ze al ervaring op als een medewerker die zich inzet voor de natuur. Zij bleef tijdens het interview zeer zakelijk, maar welwillend om mee te werken.

3.5.6. Interviewee Stéphane Buyens

Stéphane Buyens is de chef-kok van het tweesterrenrestaurant Hostellerie Le Fox in De Panne. In het verleden was hij ook wel eens op televisie te zien in verband met

kookprogramma's. Tijdens het interview leek hij niet zo op de hoogte te zijn van de aanlandplicht als ik had verwacht, maar dat zorgde niet noodzakelijk voor hinder. Hij deelde meteen intelligente meningen over het onderwerp.

3.5.7. Interviewee Filip Claeys

Filip Claeys is de chef-kok van tweesterrenrestaurant De Jonkman in Brugge. Daarnaast is hij ook de oprichter van het vennootschap North Sea Chefs. Tijdens het interview had hij dan ook heel wat kennis over de vis op de markt. Hij zet zich al jaren in voor de vis en is zeer begaan met het onderwerp.

3.5.8. Interview met bemanning van O.190

Op het Oostends vissersschip O.190 Renilde werkten drie mannen: Davy Torcq als schipper en matrozen Michael Deley en Eric Maeckelbergh. Eric en Davy zijn van thuis uit in de stiel terechtgekomen, Michael via vrienden. Alle drie zijn ze van de regio Oostende. De matrozen gedroegen zich zeer sociaal, de schipper iets minder, maar hij antwoordde wel op elke vraag na daarover na te denken. Allen reageerden ze met interessante meningen. Vooral Eric's mening over de pulskor was voor mij onverwacht.

3.6. LOGBOEK

Mei 2015: Mevrouw Mestdagh bereidde de klas op een inleidende sessie voor op de jaarmodule bachelorproef voor het komend academiejaar.

Juli –september 2015: De docenten gaven een voorbereidende opdracht om mogelijke thema's voor de bachelorproef te verkennen. De eerste week van september moest ik mijn drie verkennende onderwerpen indienen aan alle begeleiders. Het was niet simpel om drie onderwerpen te vinden, maar ik ben toch tevreden met de drie keuzes dat ik maakte.

7 Oktober 2015: Ik heb ondertussen een keuze moeten maken over het onderwerp dat ik prefereer, namelijk de aanlandplicht, een wetgeving uit de visserij. Liever had ik dit niet gedaan, om wat uit mijn 'comfort-zone' te blijven, maar misschien speel ik voor een belangrijk onderwerp van mijn traject best op veilig. Vandaag stelde ik met mijn 'poster' aan de docenten voor welke richting ik graag uit zou willen gaan en beantwoordde hun vragen.

9 november 2015: Vandaag is de deadline voor het derde stap, de macrostructuur, van de bachelorproef. De docenten verwachten dat we er best wat vaart achter zetten. Persoonlijk vind ik dat wel een goed idee. Ik kan wel zuchten of klagen, maar wat gedaan is, is een zorg minder voor later.

20 november 2015: Tijdens deze sessie gingen we dieper in op de microstructuur, de volgende stap voor de bachelorproef. Ondertussen is er nog heel wat werk aan de toekomstige structuur van mijn researchdossier. Te oordelen naar de feedback van mevrouw Mestdagh zou het misschien beter zijn om enkele dingen anders te indelen. Na mij hier wat verder in te verdiepen, bleek dit inderdaad het geval te zijn.

18 december 2015: Afspraak met mevrouw Mestdagh over de detailstructuur van het researchdossier. Met mijn verjaardag om de hoek, de feestdagen en de blok betwijfel ik of ik al veel zal verrichten, maar ik zal er toch het beste van maken. Wat ik al klaar heb, lijkt mijn begeleider al tamelijk tevreden te stellen. Behalve mijn onderzoeksvraag. Die kan nog ietsje beter geformuleerd worden. Het zit in de nuances, begrijp ik.

Januari 2016: Het zijn examens en die eisen de nodige studietijd op, maar toch heb ik hier en daar al een beetje gewerkt aan mijn researchdossier. Ook een woord vooraf en andere technische zaakjes zoals het voorblad en de lay-out daarvan, zijn al af. Uit ervaring weet ik dat de lay-out van tekst, zoals kleur voor tussentitels en uitlijning, vaak nog het meest frustrerende zijn. Daar wil ik nu al consequent in zijn. Maar het harde werk begint nu pas.

20 januari 2016: Vandaag heb ik een halve dag in school gewerkt aan de bachelorproef. Dat is wel wat hinderlijk, aangezien ik voor 4 uurtjes op een bank in Kortrijk te zitten even lang onderweg ben met het openbaar vervoer van en naar de kust. Maar goed, in het bijzijn van mevrouw Mestdagh bewezen deze uren wel hun nut. Ik heb ondertussen al veel uitgeschreven, waar ze al wat opmerkingen bij had. Ze hamert er stevast op dat alles goed duidelijk moet zijn, zodat ook een leek snapt wat er gezegd wordt. Dat begrijp ik wel allemaal, maar soms denk ik dat onze docenten onderschatten hoe snel leken iets opvatten. I'll go with the flow.

29 januari 2016: Vermoeiende week achter de rug, maar ik heb de deadline gehaald! Het was schrijven en verbeteren of sterven. De eerste grote drempel voor de bachelorproef is voorbij en ik heb ondertussen al veel over de visserij bijgeleerd. Morgen vertrek ik op reis naar Madrid. Tijd om uit te blazen en dit semester achter mij te laten. En daarna stagetijd, ik kijk er al naar uit.

Februari 2016: Nu de stage begonnen is, voel ik er nog weinig voor om 's avonds aan mijn bachelorproef te werken. Het enige waartoe ik mij beperk, zijn al interviews vastleggen voor de eerste week van mei, wanneer mijn stage is afgelopen.

23 maart 2016: Na de bachelorproef enkele weken geen aandacht meer te geven, krijg ik vandaag bij het consult met mevrouw Mestdagh een wake-up call. De drie weken in mei die ik had gepland om volledig aan mijn bachelorproef te spenderen, zullen veel te krap worden. Ze stelt voor om toch wat meer avondwerk te doen. Daar ga ik met de beste wil op in.

April 2016: Elke week werd er met een deadline gewerkt, waarna ik iets naar mevrouw Mestdagh opstuurde ter herziening. De verbetering van mijn researchdossier kwam als eerste aan de beurt. Ook de situering in de media en de formatanalyses voor een nieuwsartikel, reportage en interview volgen. Eén formatanalyse laat op zich wachten, want ik weet niet goed wat ik als vierde stuk wil maken. Daarnaast leg ik ook nog extra contacten voor interviews die ik wil houden.

30 april – 2 mei: De stage is voorbij en meteen ben ik in de hoop met werk gedoken. Ik ben mij er sterk van bewust hoeveel ik nog moet doen als ik op 24 mei deze bachelorproef met een gerust hart wil indienen. Deze drie dagen houd ik mij vooral bezig met het researchdossier. Sinds januari is er extra informatie bijgekomen in het nieuws, zoals nieuwe studieresultaten. Ik besluit ook om voor mijn vierde formatanalyse een gemengd interview te maken met twee chef-koks over de aanlandplicht.

3 – 8 mei: Deze week werk ik keihard verder. Dinsdag een interview in het Europees Parlement, woensdag een interview in Oostende met een wetenschapper, woensdag een interview met een reder in Zeebrugge en vrijdag een interview met een chef-kok. Transcripties typ ik meteen uit en ondertussen werk ik hard verder aan mijn derde hoofdstuk van het researchdossier. Dit was grotendeels in januari nog niet af, want daar had ik de interviews van deze week voor nodig. Het eerste journalistiek eindproduct, namelijk van het interview, typ ik ook al uit.

9 – 15 mei: Nog twee weken tot de deadline te gaan en er moet nog van alles gebeuren, maar ik houd de moed erin. Ik werk vooral verder aan het researchdossier, want er blijft cruciale informatie binnenstromen. Normaal gezien had ik vrijdagmiddag afgesproken met een vissersschip om mee aan boord uit te varen, maar het waaide te veel. Dat is dus uitgesteld tot maandag. Al het werk van vorige week weegt wat op mij door, dus duw ik deze week een beetje de rem in. Toch ploeter ik nog steeds door een grote massa werk.

16 – 17 mei: Maandag werk ik verder in mijn researchdossier. Nog een week om te gaan tot de deadline. Om 4 uur sta ik op de visserskaai om mee te gaan met een schip. Die hele nacht blijf ik op, maak foto's, interview de bemanning en noteer details over de sfeer neer die

zeker in de reportage aan bod moeten komen. Ondertussen werk ik de rest van de nacht, terwijl ook de bemanning hard werkt en er een sfeer van labeur hangt, verder aan mijn researchdossier en schrijf ook mijn nieuwsartikel en interview met de chef-koks uit. Dinsdagochtend, terug thuis, neem ik eerst vier uur een pauze om te slapen. Daarna overlees en herwerk ik de artikels die ik deze nacht schreef.

18 mei: Nog steeds blijf ik hard werken, want de inleverdatum is in zicht en dat begint nu toch wat op mij te wegen. Maar geen zorgen, onder druk werk ik tweemaal zo snel. Ik begin mij wel wat te frustreren aan alweer nieuwe informatie dat in mijn researchdossier moet. Daar hoort ook een impactstudie door Europa bij, wat zeer veel verandert. Al die nieuwe informatie heeft een domino-effect, waardoor ik ook mijn artikelen moet aanpassen.

19 mei: Ik begin te beseffen dat ik ondanks mijn harde werk, amper dichterbij de eindmeet kom. Als ik wil dat alles mooi uitgewerkt wordt, is dinsdag misschien niet meer haalbaar. Daarbij moet ik maandag al rekenen als een dag om de hele proef te laten inbinden. Dus moet alles tegen zondagavond af zijn. Mijn reportage moet nog geschreven worden, mijn nieuwsartikel lijkt volgens de docenten niet objectief genoeg te zijn en alweer moeten er grove aanpassingen in het researchdossier gebeuren. Andere zaken zoals een woord vooraf, conclusie, abstract en dergelijke moeten ook nog gebeuren. De hele middag doe ik niets meer en blaas ik even uit van al het werk. 's Avonds werk ik nog wat verder.

20 mei: Ondertussen ben ik overtuigd van het feit dat zondagavond niet meer haalbaar is. Toch besluit ik hard te blijven doorwerken. Al werk ik tot in juni verder, nu ik in een *drive* zit om hard door te werken, maak ik daar gebruik van. Mijn reportage raakt eindelijk af, en daarnaast werk ik ook nog aan andere zaken in mijn researchdossier. Aan het einde van de dag lijkt ik best veel werk verzet te hebben. Zou het dan toch nog lukken?

21 mei: Nog steeds werk ik hard door. De zenuwen zijn verdwenen, want ik heb mij er al bij neergelegd dat ik de deadline mogelijk niet haal. Aan de andere kant, lijkt het toch nog

haalbaar. Ik zal wel zien tot waar ik raak. Aan het einde van de dag heb ik toch nog zodanig veel werk verzet, dat ik erin overtuigd ben morgen klaar te raken.

22 mei: Na een hele dag nog door te werken en alles eens driedubbel na te checken, ben ik eindelijk klaar met de bachelorproef. Ik vond zelfs nog de tijd om twee artikels te lay-outen. Dit kwam vooral de foto's op mijn reportage ten goede.

24 mei: Dag van inleveren.

4. Persoonlijke conclusie

Ik begon aan dit onderwerp met de onderzoeksvraag “Welke alternatieven bestaan er voor de problematische gevolgen van de aanlandplicht op de Vlaamse bodemvisserij?” vol enthousiasme. De aanlandplicht bewees zichzelf echter als een groot kluwen aan informatie waarbij veel belanghebbenden een rol spelen. Het was noodzakelijk om in de eerste twee hoofdstukken duidelijk uiteen te zetten wat de visserij precies allemaal inhoudt en hoe de aanlandplicht ontstond. Daar voegde ik ook de positieve zijde van de wet aan toe. Om de grote stroom aan informatie overzichtelijk in te delen was niet evident. De aanlandplicht was een zeer complex onderwerp dat voor mij soms te hoog gegrepen leek. Ik dreigde te verdrinken in de verschillende lagen aan informatie (Europees, Nederlands, Vlaams, lokaal) die ik amper nog kon kanaliseren. Ook was zorgen voor een evenwicht van objectiviteit een zware opdracht.

Een voorbeeld van een groot struikelblok was om een voorafgaande impactstudie over de aanlandplicht door Europese Unie te vinden. Een interview met een Europees Parlementslid overtuigde mij ervan dat er geen impactstudie was. Twee weken later kreeg ik dan via een andere bron uit de Commissie Visserij toch een impactstudie voorgeschooteld. Toch wierp deze impactstudie nog meer vragen op en ontbraken er naar mijn mening enkele belangrijke antwoorden. Ook was het eigenaardig dat het Europees parlementslid, dat ook in de Commissie Visserij zetelt, hier niet van op de hoogte was. Zo wierp elk nieuw brokje aan cruciale informatie steeds weer nieuwe vraagtekens op.

Andere moeilijke punten waren het feit dat ik amper een voorstander voor de wetgeving vond. Europese parlementsleden, mariene biologen, vissers, ngo's... Ze bleken stuk voor stuk kritisch te staan tegenover de aanlandplicht, de een al meer dan de ander. Niemand van mijn interviewees bleek een voorstander te zijn van het feit dat de aanlandplicht visverspilling moest tegengaan. Dat het tweede hoofddoel van deze wetgeving tot selectievere vistechnieken zou leiden, lag bij enkelen dan weer wel goed in de oren. Dat zorgde ervoor dat het niet simpel was om een oplossing of alternatief voor de aanlandplicht te vinden. De meeste belanghebbenden willen geen afstand nemen van deze wet, omdat ze

het tweede hoofddoel steunen. Alle spelers hebben zich neergelegd bij de aanlandplicht en zoeken niet naar alternatieven of oplossingen. Ze geven eerder gehoor aan de wet en zoeken naar manieren om die uit te stellen of de pijn ervan te verzachten.

Dat er niet echt geopteerd werd om iets anders dan de aanlandplicht uit te proberen, zorgde ervoor dat ik in een onrustwekkende situatie belandde. Het hoofdstuk over alternatieven en oplossingen was gepland om vooral gebaseerd te zijn op interviews. Ik vroeg alle interviewees wat volgens hen een alternatief of oplossing voor de aanlandplicht kon zijn, maar kreeg geen gewenste antwoorden. Ik had al enkele suggesties gevonden tijdens mijn research, maar die bleken onvoldoende te zijn. Het stukje met de mariene reservaten is daar nog getuige van. Dit deel was op zich best interessant, maar een onsuccesvol experiment in de jaren '90 vertelt ons dat mariene reservaten niet echt veelbelovend te zijn. Toch bestaat daar nog twijfel over. Daarbij waren veel belanghebbenden zeer sceptisch over dit onderwerp. Daarom lijken mariene reservaten niet echt een alternatief of oplossing te bieden en is er meer onderzoek nodig.

Ik schreef ook een deel over het daadwerkelijk opvolgen van de aanlandplicht uit. Tussen enkele van die innovaties zitten echt veelbelovende ideeën. Alleen kosten die geld en, nog belangrijker, veel tijd. Ondertussen is de EU al bezig met de invoering van de aanlandplicht. Het verwachte onderzoek naar duurzamere en selectievere vistechnieken loopt daardoor niet gelijktijdig met de eis van de aanlandplicht. Vissersschepen kunnen niet op tijd voldoende selectief vissen om zo de pijn van de aanlandplicht te ontlopen. Nieuwe vistechnieken die vissers wel al in gebruik nemen, werden al onderzocht voor er sprake was van de aanlandplicht.

Het idee achter de aanlandplicht loopt dan wel over van goede intenties en bedoelingen, ze zorgt voor veel chaos, onbegrip en frustratie. Ze is simpelweg niet nodig. Dat is te zien aan de transcripties van elk gevoerd interview. Alle belanghebbenden geloven dat vissers al voldoende bewust zijn om selectiever te vissen. Onderzoek naar duurzaam vissen begon al sinds de te hoge brandstofprijzen in 2004 en vissers zelf zien liever ook geen kleine vis in hun netten belanden. De meeste schepen deden al investeringen naar duurzaamheid, zoals zuinigere motoren of sumwings. Wat mij veelbelovend lijkt, is de pulskor. Hiernaar voert

Nederland al enkele jaren onderzoek en de resultaten daarvan zijn best positief. Uit mijn interview met een reder bleek dat er in de Vlaamse bodemvisserijsector best positieve verwachtingen voor die vistechniek bestaan. Mogelijk bestaat de oplossing op de aanlandplicht dus zelfs al en heeft de Europese Unie die al in handen, maar beseft ze het nog niet.

Eén persoon gaf mij een interessant antwoord op wat een alternatief of oplossing op de aanlandplicht kon zijn. Namelijk: restocking, waarbij vis aan land gekweekt wordt en daarna wordt uitgezet in zee. Na wat research bleken hierover al in Vlaanderen succesverhalen te bestaan. Het is zeer eigenaardig dat deze piste nooit op Europees niveau verder werd genomen. Dit zou wel eens het perfecte alternatief kunnen zijn voor de aanlandplicht. Helaas kon ik door tijdsdruk dit onderwerp niet meer tot bij mijn interviewees brengen en verder uitdiepen. Ook hier lijkt verder onderzoek noodzakelijk.

Naast mijn researchdossier, baarden ook mijn journalistieke eindproducten mij enkele zorgen. Ik wilde graag een hoofdartikel maken met verschillende stemmen, alleen had ik moeite om een voorstander te vinden. Daarom lijkt het artikel nu eerder op een lang klaagartikel, al geloof ik wel dat het nog steeds journalistiek in orde is. Het moeilijkste artikel was van de chef-koks. Niet zozeer door de inhoud, maar omdat ik lange tijd geen idee had over wat ik wou doen als vierde artikel. Toen ik vertelde dat ik nog weinig inspiratie had aan mijn docent, liet ze zich ontvallen dat een stuk met chef-koks wel iets kon zijn. Na daar enkele dagen op te broeden, besloot ik het erop te wagen. Ik zou dan wel zien wat de interviews mij konden opleveren. De twee andere stukken, het interview en de reportage, leverden mij weinig problemen. Ik genoot er oprecht van om ze uit te schrijven.

5. Persbericht

Deze bachelorproef verdiept zich in de aanlandplicht, een Europese visserijwet, met veel tegenstanders. De wet uit 2014 bepaalt dat vissers alle gevangen vis aan land moeten brengen en gaat visverspilling tegen. Normaal verdwijnt alle ongewenste vis terug overboord. De Vlaamse bodemvisserijsector ziet de aanlandplicht als de ondergang van de sector. Zij vindt dat alle vis die dood aan land gebracht moet worden, net meer vissterfte veroorzaakt. Ook vanuit andere hoeken, zoals bij mariene biologen en Europarlementariërs, klinkt er protest en twijfel.

De aanlandplicht kent nog een tweede doel: namelijk de vissers stimuleren tot onderzoek en gebruik van duurzamere en selectievere vistechnieken. Op die manier zou er geen visverspilling meer zijn, maar voor de vissers is dit financieel veel te zwaar. Deze bachelorproef gaat daarom op zoek naar alternatieven of oplossingen voor de problematische gevolgen van de aanlandplicht. In het eerste hoofdstuk. In hoofdstuk 1 worden de gebruiken van de visserijsector uitgediept. Hoofdstuk 2 biedt alle antwoorden omtrent de aanlandplicht. Het derde hoofdstuk focust zich op oplossingen en alternatieven. Daar vond ik er drie van: Mariene reservaten (meer onderzoek nodig, weinig animo voor), gebruik maken van de pulskor (vissen met elektriciteit) en restocking op Europees niveau (vis kweken aan land en in zee uitzetten, meer onderzoek naar nodig, succesvolle experimenten in het verleden).

Uit deze bachelorproef ontstonden vier artikels. Het eerste artikel toont de problemen van de aanlandplicht aan, maakt gebruik van woord-wederwoord en haalt mogelijke oplossingen aan. Het tweede artikel, een reportage, schetst het leven op een vissersschip. Het derde artikel bestaat uit een interview met Europarlementariër Peter Van Dalen. Tot slot krijgen ook nog twee chef-koks in een gemengd interview het woord over te kleine vis. Wie meer wil weten over deze bachelorproef kan contact opnemen via:

Dylan Vynck

0494 76 65 01

dylan_vynck@hotmail.com

BIJLAGES

I. Transcriptie interview Peter Van Dalen

Interviewer: Waarom was de aanlandplicht voor de Europese Unie nodig? Aangezien meerdere onderzoeken aantonen dat de laatste jaren de visbestanden al hersteld zijn de laatste jaren door het systeem met de quota.

Peter van Dalen: Laat ik zeggen, ik ben zelf een tegenstander van de aanlandplicht. Ik vind de aanlandplicht helemaal niet nodig. Omdat er een systeem wordt ingevoerd waarvan ik het nut echt niet zie. En als je vraag naar waarom is die aanlandplicht nodig, aan de voorstanders. Dan zeggen sommigen om voedselverspilling tegen te gaan. Ik begrijp er niets van. Want nu moet álle vis, zelfs de kleinste vis, aan land worden gebracht. En de kleinste vis is commercieel niet te exploiteren, dus die wordt vernietigd of tot vismeel gemalen. Dus dat argument van voedselverspilling begrijp ik helemaal niet. Sommigen zeggen dat het heeft te maken met de vissers om hen te doen selectiever vissen. Maar dat proces van selectiever vissen, is al lang begonnen van voor dat de aanlandplicht werd ingevoerd. Een belangrijke reden voor selectief vissen, en dat is eigenlijk al begonnen van 2002-2004, is dat de brandstofkosten zo hoog waren, want je moet een zware boomkor over de bodem trekken met heel wat pk's, dat de visserman zelf al begonnen is met selectief vissen, lang voordat de aanlandplicht werd ingevoerd. Dus, ik ben een tegenstander van aanlandplicht, ik weet ook niets van de motieven. Het heeft naar mijn smaak niets te maken met voedselverspilling tegengaan. En het heeft ook niets te maken met selectief vissen, want dat proces is al jaren geleden gestart, onder invloed van de hoge brandstofprijzen.

Interviewer: Hoe groot is de balans tussen voorstanders en tegenstanders binnen de EU?

Peter Van Dalen: Ik denk een jaar of 3 geleden, toen wij hierover moesten stemmen, was ongeveer 70% voor en 30% tegen. Ook bij mijn Nederlandse collega's was de overgrote meerderheid voor de aanlandplicht. Maar ik zie nu meer Nederlandse collega's terugkrabbelen, en die willen er eigenlijk ook vanaf, maar dat kan nu niet meer. Maar die willen het ook zodanig veranderen dat de pijn van die aanlandplicht teruggedrongen wordt. Ik denk dat als we vandaag opnieuw zouden stemmen, dan zou het geen 70-30 meer zijn, maar waarschijnlijk 50-50. Want de groep mensen die er tegen is groeit.

Interviewer: U was er van in het begin niet echt voor?

Peter Van Dalen: Nee, ik zei al, in dat vorige mandaat hebben wij erover gestemd, toen zat ik nog niet in de Visserijcommissie, maar destijds was ik er wel tegen omdat ik niet begreep waarom het werd ingevoerd. Met name niet dat alle vis aan land moet worden gebracht. Dat vind ik onbegrijpelijk, omdat kleine vis wordt vermalen tot vismeel. En bovendien werd kleine vis teruggegooid. En voor bepaalde vissoorten was toen de overlevingskans best groot. Dat is nu natuurlijk ook een groot dispuut, hoe zit het met de overlevingskans? Maar ik schat in dat vroeger, toen bijvoorbeeld kleine tong of kleine schol werd teruggegooid, dat daar wel tot 50% van overleefde. En die andere 50% kwam in de voedselketen terecht. De voedselketen van de zeevogels, de keten van de dieren in de zee. Dus dat was een optimaal product in de hele levensketen in de zee. Dat is nu veranderen. Ik heb nooit begrepen waarom we dit moesten invoeren. Ik snap het tot op de dag van vandaag echt niet.

Interviewer: Wordt er rekening gehouden met de vissersschepen die daarbij financieel last hebben? Staat de Europese Unie in om daar iets aan te doen?

Peter Van Dalen: Nou, zie je. Om aan de aanlandplicht te voldoen moeten vissers grote investeringen doen. Ze moeten bijvoorbeeld hun netten veranderen, zodat er panelen in de netten komen, waardoor nog kleine vis kan ontsnappen. Of, bijvoorbeeld in Nederland, zijn vissers overgegaan tot een systeem van pulskorvisserij. Dat is een kostbaar systeem. Ik denk niet dat iedereen deze competitie aankan en dat er inderdaad veel vissers zullen failliet gaan omdat ze deze investering niet kunnen maken. Je ziet ook dat de investeringen moeilijker worden, omdat de vloot behoorlijk verouderd is. De schepen waarmee gewerkt wordt, zijn in verhouding vrij oud. En er is op het ogenblik te weinig geld om te investeren in verbetering of nieuwe schepen. En daar komt dan nog bij dat de opvolging ook een probleem is. Er zijn niet zoveel mensen meer, die op de visserijsschool zitten en die willen gaan varen in de visserij. Je ziet bedrijven die stoppen omdat er geen opvolging is. Dus het is een combinatie van grote financiële spanningen, waardoor sommigen failliet gaan, maar ook gerelateerd aan veroudering van de vloot en veroudering van de bemanning. Dat is de situatie van vandaag de dag.

Interviewer: En is de EU dan bereid om daarbij financieel te helpen?

Peter Van Dalen: Kijk, wat de onderzoeken betreft naar nieuwe visnetten met panelen, of onderzoeken naar systemen zoals pulskor, daarvoor kan een beroep worden gedaan op het visserijfonds. Dat is een omvangrijk fonds waarbij de EU kan meehelpen om nieuwe technieken te financieren, maar dat is echt voor nieuwe technieken en nieuwe ontwikkelingen, of zelfs nieuwe schepen. In Nederland is onlangs een nieuw modern vissersschip, de MDV1, de Emanuel in Urk in gebruik genomen. Die heeft een unieke boeg, met een uniek systeem aan boord voor visopslag en visverwerking. Maar dat schip is ook medegefinancierd vanuit de Europese Unie. We blijven altijd maar medefinancieringen bijdragen, op grond van de voorziening van financiën moet de visserman zelf draaien.

Interviewer: Welk onderzoek is er door de EU voorgaand gevoerd geweest, waarop de aanlandplicht dan een oplossing was?

Peter Van Dalen: Dat vind ik een hele goede vraag. Ik kan het antwoord daarop niet geven. Er is naar mijn weten over de aanlandplicht zelfs géén impactstudie gehouden. Misschien wel over de totale nieuwe Europese visserijbeleid dat in werking is getreden op 1 januari 2015. Maar specifiek over de aanlandplicht ken ik geen enkele impactstudie. Sterker nog. Toen wij stemden over de invoering van het nieuwe visserijbeleid en de aanlandplicht, dat was in het EP in begin 2014, toen wij daar met elkaar over gestemd hadden, is er ook een amendement ingediend, door een collega uit Spanje, mevrouw Fraga, en die vroeg expliciet om een impactstudie over de aanlandplicht. Dat amendement werd verworpen. Het feit dat zij in dat amendement, wat ik toen gesteund heb, vroeg om een impactstudie, en bovendien gegeven het feit dat het anoniem is verworpen, is mijn conclusie: er bestaat geen impactstudie naar de aanlandplicht. En hij komt er ook niet, want het amendement dat ernaar vroeg is verworpen. Maar ik de vraag buitenvol zinvol.

Interviewer: Hoe zwaar zouden de boetes worden voor vissers die de aanlandplicht niet opvolgen?

Peter Van Dalen: Nou, u weet misschien dat de aanlandplicht wordt gefaseerd ingevoerd. 1 januari 2015, vorig jaar, was de invoering van de pelagische visserij. Nu stap voor stap is ook de invoering van de gemengde visserij. Mijn voorstel is aangenomen om voorlopig niet te werken met boetes, maar met waarschuwing, tenzij er echt serieuze overtredingen zijn. Als de inspectiediensten echt tegen kwalijke, serieuze overtredingen aanlopen, dan mogen boetes worden opgelegd. Maar mijn voorstel is aangenomen om vooral coulant te doen en vooral waarschuwingen op te leggen. Maar, we zijn wel bezig met een traject van de wetgeving over de komende tijd te komen tot een boetesysteem. En dat is denk ik een systeem met strafpunten. Strafpunten bij overtredingen. Als je dan op een gegeven moment te veel strafpunten hebt, dan zou zelfs je vergunning kunnen worden afgenomen. Dat is er nu nog niet, maar dat zie ik er wel aankomen. Een degelijk systeem met strafpunten, met als ultieme sanctie het opschorten van een visvergunning.

Interviewer: Dit lijkt een beetje op de verkeersovertredingen met het puntensysteem in Frankrijk.

Peter Van Dalen: Ja. Het puntenrijbewijs. Dat is eigenlijk hetzelfde. Exact. Dat is een goede vergelijking dat u maakt.

Interviewer: De Europese visserijvloot is de laatste twee decennia kleiner geworden. Als die dalende trend blijft verdergaan, is de EU van plan om daar ook iets specifiek tegen te doen?

Peter Van Dalen: Nou ja, dat het aantal schepen afneemt, wil nog niet direct zeggen dat daarmee de opbrengsten van de vangsten afnemen. Je ziet dat schepen effectiever en selectiever kunnen vissen. Zeker de laatste jaren was de besomming van de verkoop van bv tong en schol erg goed. Dus dat het aantal schepen verminderd is niet meteen hetzelfde als dat de totale opbrengst verminderd. Maar ik ben wel bang. Er is minder opvolging, de vloot verouderd en de EU steekt daar geen geld in. Het is wel zo dat er wel wordt gekeken hoe we kustgemeenschappen kunnen overeind houden, met name dan ook het duurzaam vissen van kustgemeenschappen, maar het in stand houden van het aantal schepen, daar bemoeit de EU zich niet mee. Ik denk dat de grootste mogelijkheden bij dat visserijfonds liggen om innovatieve visserijtechnieken te ontwikkelen. En dan kunnen vanuit het visserijfonds die

innovatieve visserijtechnieken en de ontwikkelingen daarvan wel medegefinancierd worden vanuit de EU. Maar u moet voor de rest niet te veel verwachten van Europese bijdrage aan de vermindering van de vloot, want daar zal de EU niet van wakker liggen.

Interviewer: De aanlandplicht had dus bij het opstellen ook het doel om vissers te stimuleren meer selectievere visserijtechnieken te ontwikkelen. Is die maatregel niet te vergaand? Streeft die zichzelf niet voorbij?

Peter Van Dalen: Ja. Ik vind dat het selectieve vissen, met pulskorvisserij en panelen in de netten, dat was eigenlijk al begonnen voordat de aanlandplicht werd ingevoerd. Dus deze maatregel vind ik echt over de top. Bovendien, omdat daarom ook de allerjongste moet aangeland worden en tot vismeel moet worden vermalen, vind ik het ook een verdrietig besluit voor het instand houden van de visserijbestanden en de overlevingskansen van de jonge vis. Die had er van mij nooit hoeven komen. Daarom had ik ook tegen gestemd.

Interviewer: Vissers zien het beleid volledig niet zitten.

Peter Van Dalen: Ik begrijp de vissers heel goed dat ze balen van dit beleid. Ik heb zelf 5 weken geleden een grote bijeenkomst in Scheveningen gehouden met vissers. Een deel van die vissers zei tegen mij dat we moeten stoppen met die aanlandplicht, nou dat gaat voorlopig niet gebeuren, want we hebben nu net het nieuwe beleid ingevoerd en de eerstkomende herziening zal pas zijn rond het jaar 2020-2021, dus we zitten nog jaren vast aan dit beleid. Waar ik mij momenteel op inzet is om de pijn zo veel mogelijk te verzachten. Eén van de pijnpunten van dit beleid, en dat hangt ook samen met het hele quotasysteem, is dat er nog enige bijvangst is. Bijvangst van bv schor, wijting of rog, die bijvangst daar zitten ook quota's op. Het kan wel eens gebeuren dat met ingang van volgend jaar januari 2017, de quota's van wijting en schor, wijting en rog al heel snel wordenolgevist, al voor het einde van het jaar, en dat dan de totale visserij moet worden stilgelegd. Dat zou rampzalig zijn. Dus ik ben nu al bezig met gesprekken met de EC en ministers om te kijken hoe deze zogenaamde 'choke-species' daar oplossingen kunnen voor bedenken. Het zou een ramp zijn als we het quota vb aan wijting in mei 2017 al zou opgevist zijn, dat dan de totale visserij

moet worden stilgelegd. Dat is één van de pijnpunten waar ik nu mee bezig ben om een oplossing voor te bedenken.

Interviewer: Wat zou een oplossing dan kunnen zijn?

Peter Van Dalen: Nou de oplossing zou kunnen zijn dat je voor die soorten de quota afschaft of dat je voor die soorten de quota aanpast. Je zou kunnen denken aan het afschaffen van quotum op schaar, en het vergroten van het quotum op heek, bv, om er twee te noemen, dat kan een oplossing zijn. En eerlijk gezegd denk ik dat het die kant op moet. Het kan niet anders.

Interviewer: De aanlandplicht had ook een groot maatschappelijk draagvlak door Hugh's Fish Fight campagne. Denkt u dat de EU te veel opgezweept werd door die maatschappelijke campagne?

Peter Van Dalen: Ja, ik denk dat het hele idee van de aanlandplicht, en de invoering ervan, te maken heeft met imago en beeldvorming. Er is door organisaties, zoals Greenpeace, een beeld gemaakt dat de visserij heel breed is, en dat de visserij ook de zee, de Noordzee, zal leegvissen, en daarom heeft men gezegd dat die aanlandplicht moest komen. Dat beeld is niet onderzocht. Ik zei u al, er is geen impactstudie die daar iets over zegt. In de tweede plaats, de visserij was zelf al begonnen, onder invloed van de brandstofprijzen, om selectiever te vissen tussen 2004 en 2010 en meer te ontwikkelen. Dus ik denk eerder gezegd dat er een opgezweept imagocampagne is gekomen waardoor de EU nu deze keuze heeft gemaakt. Zo een impactstudie had ook iets kunnen zeggen over de kosten die moeten worden gemaakt. In NL weten we dat de kosten van de aanlandplicht tussen de 15 en 25 miljoen euro per jaar liggen. Je moet eerst aan boord ruimte maken om alle vis te kunnen opslaan. Dat betekent dus commercieel verlies van ruimte die je anders zou benutten om effectief gevangen vis die je zou willen verkopen op te slaan. Dus je verliest ruimte aan boord, je moet investeren in je visnetten en je puls en aan wal moeten uitgebreide faciliteiten worden gemaakt om al die aangelande vis te sorteren en ook op te slaan. In die impactstudie, die er helaas nooit geweest is, hadden we ook beter kunnen weten welke kosten er zouden zijn. Dat is nu niet

allemaal gebeurd. Ik vind dat vooral een voorbeeld van een opgezweepte campagne op grond van beelden en imago, maar te weinig op grond van feiten en analyse en impact.

Interviewer: Wat vindt u ervan dat naast vissers, ook vooral mariene biologen er niet meer achter staan?

Peter Van Dalen: Ja, ik zie inderdaad steeds meer mariene biologen die bezwaren hebben tegen die aanlanding van de allerkleinste vis die dan vervolgens tot vismeel kapot wordt gemalen. Dat gaat echt ook tegen het gevoel in van mariene biologen. En daarnaast kom ik ook steeds meer mariene biologen tegen die zich inzetten voor die hele discussie van de overlevingskansen. Want de overlevingskansen van de vis, die kunnen misschien wel voor bepaalde soorten met een goede behandeling oplopen tot 50%. Ik was enkele maanden geleden mee met een kotter vanuit de Stellendam de Noordzee op, en die had aan boord zogenaamde overlevingsbakken. Dat waren bakken met zeewater. Als die de netten binnenhaalden, leegden zij hun bakken in dat water. Ik heb zelf gezien dat in die bakken met dat zeewater ook de kleine vis gewoon bleef leven. Dus als je op die manier, met nieuwe technieken zoals bakken met zeewater, de overlevingskansen kan vergroten, want je kan die kleine vis van in die bakken terug laten vloeien naar zee. Dan denk ik dat ook steeds meer mariene biologen ook zeggen van, wat hebben we nu eigenlijk besloten met die aanlandplicht? Dat is niet verstandig. Dus ik zie ook wel bij mariene biologen ook wel een kentering. Absoluut.

Interviewer: Is het ooit mogelijk dat de aanlandplicht wordt afgeschaft?

Peter Van Dalen: We hebben nu het beleid vastgesteld, en dat beleid staat tot 2020-2021. De komende jaren blijft deze plicht bestaan. Hoe de herziening zal verlopen over 5-6 jaar kan ik nog niet voorspellen. Maar ik denk wel dat als de overlevingstechnieken beter worden, en als de selectie ook beter wordt, hoop ik dat er een dag aanbreekt dat de mensen ook zeggen om te stoppen met die waanzin. Om ook die allerkleinste visjes aan land te brengen en kapot te maken. Ik hoop dat die dag aanbreekt.

Interviewer: Wat gaat er door u heen wanneer u tegenover iemand staat dat de aanlandplicht verdedigt?

Peter Van Dalen: Ik heb verschillende debatten op de radio hierover gevoerd met Greenpeace. Eigenlijk is het een soort geloof dat ik tegenkom. Een geloof dat dit goed is voor de visbestanden, een geloof dat het nodig is omdat de Noordzee wordt leeggevist. Maar de feiten wijzen daar niet op. Als je kijkt naar de bestanden van schol en tong in de Noordzee, die zijn nog nooit zo goed geweest. Die zijn echt super. Makreel gaat ook steeds bezig. Die vis herstelde zich altijd moeilijk, maar ook die bestanden nemen ook nu heel goed toe. Dus ik denk dat Greenpeace eens eerlijk in de spiegel moet kijken van de feiten van de gegevens. En als je dat doet, en beseft je bovendien, dat die kleine vis kapotgemaakt wordt, dan hoop ik dat Greenpeace tot een ander inzicht komt.

Interviewer: Als de aanlandplicht niet wordt afgeschaft, of als er geen aanpassingen komen, wat zou dan een oplossing kunnen zijn voor de huidige problemen die de plicht veroorzaakt?

Peter Van Dalen: Wel, de visserij was zelf al begonnen met stappen te maken van innovaties, bv van puls. Ik denk dat we die innovaties veel meer kansen moeten geven. Dat kost ook tijd, maar is ook heel belangrijk. Meer dat vind ik belangrijk. Meer innovaties en meer tijd daarvoor. Dat is één. Twee, als we zien als soorten zoals schol en tong hoge overlevingskansen hebben, die misschien wel tot boven de 50% uitkomen, dan zeg ik, laten we die soorten uitzonderen van deze plicht. Want dan zien we dat er echt geweldige overlevingskansen bestaan. En dan nog de choke-species. Daar heb ik het al over gehad. Ik denk dan aan de afschaffing voor het quotum voor schar en het verruimen van quotum voor vis als heek. Dat zijn denk ik heel praktische oplossingen die de effecten die we nu zien goed kunnen compenseren.

Interviewer: Zouden mariene reservaten een goed alternatief zijn om dan zowel het voor als tegenkamp tevreden te stellen?

Peter Van Dalen: Die reservaten vind ik een discussie apart. We hebben al in de Noordzee een aantal gebieden waar niet gevisst mag worden. En een hoeveelheid van die gebieden

wordt ook uitgebreid. Dus de vis krijgt steeds meer terrein om zich te herstellen, voort te planten en te groeien. Wat dat betreft hebben we al ruim voldoende reservaten in de zee. Dat vind ik prima. Wat mij betreft laten we het daarbij.

Interviewer: Zou individualisering van de aanlandplicht voor elk lidstaat een optie zijn?

Peter Van Dalen: Nee, daar ben ik tegen. Ik vind dat we echt gezamenlijk met de lidstaten een beleid moeten maken, maar dan wel in regionaal verband. We hebben het samenwerkingsverband in de Noordzee tussen de landen die in die zee vissen, zoals Denemarken, Duitsland, Nederland, België, Frankrijk en Engeland. Die regionale samenwerking vind ik heel belangrijk. Want de conditie en omstandigheden in vb de Noordzee zijn heel anders dan vb in de Atlantische wateren voor de kust van Frankrijk of Spanje. Of om eens een andere bijzondere zee te noemen: de Middellandse zee. In de Middellandse zee heeft de EU niet enkel te maken met de lidstaten, maar ook met landen uit Afrika. Dus ik ben niet voor individualisering, maar wel een warme voorstander voor regionale samenwerking rondom bepaalde zeeën.

Interviewer: Wat is uw mening over de vorige legislatuur dan?

Peter Van Dalen: De vorige Griekse commissaris, ik vind dat zij echt te veel op het gemoed heeft gewerkt, te veel op basis van emotie en geloof. Het hele nieuwe visserijbeleid doorgedrukt te weinig op basis van feiten, en daarmee heeft ze misschien bij Greenpeace wel tijdelijke vrienden gemaakt, maar als je nu ziet hoe er steeds meer verzet komt tegen deze aanlandplicht, vind ik het optreden van mevrouw Damina zeer teleurstellend. Zéér teleurstellend.

II. Transcriptie interview Johan Hennaert

Interviewer: Welk effect heeft de aanlandingsplicht in de praktijk op het vissersschip?

Johan Hennaert: Aan boord hebben we niet de ruimte en mogelijkheid om alle discards te stapelen in het visruim. En als we alle discards moeten bewaren, hebben we daar geen personeel genoeg voor. Met de vis dat we nu verwerken (zonder de discards) heeft de bemanning amper tijd over om voldoende rust te hebben en zo op een veilige manier hun werk te doen. Bij het lossen van de vis aan de wal zorgt de discardban per reis voor een extra container, wat weer niet ten goede gaat uitkomen naar de verkeersdruk toe op het wegennet en CO₂ uitstoot in het milieu. Trouwens, als we elke reis die discards aan boord houden, is dat ook een extra qua gewicht en zo ook meer CO₂ uitstoot

Interviewer: Zal de boomkor als vistechniek blijven bestaan?

Johan Hennaert: Er zijn nog wel verbeteringen mogelijk, maar ons quota systeem en visserijen zijn volledig gebaseerd op de boomkor. Andere vistechnieken voor een reconversie van de vloot zijn al geprobeerd maar geen succes; (staande wand, borden, fly shoot)

Interviewer: Zal de aanlandplicht de vloot verkleinen?

Johan Hennaert: Dit zal zeker onze nu al te kleine vloot verkleinen. Naar personeel toe zal dat een zware extra werkdruk zijn waarvoor ze niet of zeer weinig zullen vergoed worden. Dus het bemanningstekort die we nu al hebben zal er zeker niet beter van worden. Je moet ook rekening houden als voor een bepaalde soort ons discards quota op is, het volledige gebied gesloten wordt. In veel gebieden heeft België maar een klein quota van bepaalde soorten. Komen die onder de discards en is het kleine quota van die soort is opgevist gaan ze het gebied sluiten.

Interviewer: Blijft dit werk met de aanlandplicht nog voldoende rendabel?

Johan Hennaert: Momenteel kan nog niemand weten wat de impact zal zijn. Maar aangezien de bedrijven nog maar met zeer kleine winstmarges werken zal het niet haalbaar zijn de wens van de Europese onkonde te vervullen. Die aanlandplicht zal voor zoveel problemen zorgen

naar controle en verwerking toe dat ze zoals het er nu uitziet niet werkbaar zal zijn .En daar zal onze Belgische vloot het grootste slachtoffer van zijn omdat we met onze boomkor een gemengde visserij toepassen

Interviewer: De reden voor de invoering van de aanlandingsplicht is om de vissers te stimuleren en aan te zetten tot nieuwe en duurzamere selectievere visserijtechnieken .Wat vind je van dit argument ?Zal je daar gehoor aangeven?

Johan Hennaert: De boomkor in zijn huidige toestand bestaat al meer dan 50 jaar en is al ontwikkeld naar een selectiever vistuig. Probleem in Europa is dat er beslissingen genomen worden en dat de verantwoordelijken eigenlijk de sector helemaal niet kennen en alles ingefluisterd wordt door groene lobby's .Die lobby's maken problemen van iets dat helemaal geen probleem is en handelen alles uit voorzorg. Er is helemaal geen bewijs dat de boomkor naar de visstocks toe ernstige schade toebrengt .Ik heb al zeer veel meegewerkt om het tegendeel te bewijzen maar onze informatie mogen ze niet gebruiken omdat België maar een klein landje is en ze hun buitenlandse collega's niet kunnen aanvallen.

Interviewer: Denk je dat aanlandingsplicht zijn nut zal bewijzen en de vispopulatie zal groeien?

Johan Hennaert: Deze wet kan onmogelijk zijn nut bewijzen. Momenteel is de ban er al voor schol en tong. Ik persoonlijk schat dat van tong 80% overleeft en schol 70% als je die terug overboord zet. Als je die nu allemaal aan de wal moet brengen kan dat toch nooit de stocks ten goede komen? Die 70 en 80% gaan dood, terwijl die de vispopulatie konden voorzien van nieuwe rekruten. En van de vis die het niet overleeft gaat er niks van verloren in het ecosysteem. Daar heeft ze ook nog haar nut.

Interviewer: Wat vind je ervan dat er steeds tamelijk snel een nieuw beleid wordt ingevoerd?

Johan Hennaert: Niet goed. Iedere keer dat er een nieuw beleid is, moet het groener, duurzamer, selectiever. Onze vaartuigen worden gebouwd en gaan gemiddeld 20 à 30 jaar mee, dus alle leningen en aflossingen lopen bijna gelijk voor die periode. Die vaartuigen worden bij de aanvang gebouwd als boomkorvaartuig, dus is het moeilijk om daar op latere datum andere visserijtechnieken mee te beoefenen. Het wordt soms wel gedaan, maar je zal altijd met de handicap zitten dat je geen ideaal vaartuig hebt voor die bepaalde visteknik. Die vaartuigen zijn gebouwd met steun van Europa. Tijdens het beleid van de jaren 2000

kreeg een groter schip meer subsidies. Selectiever, duurzamer, groener kan wel, maar alles heeft zijn grenzen.

Interviewer: Hebben de groene lobbyende organisaties te veel macht bij de EU?

Johan Hennaert: Ja. Ik ben persoonlijk ook nog naar die vergaderingen van de groen lobby geweest. Wij als visser moeten er altijd op vrijwillige basis en in onze vrije tijd naar toe gaan en zij worden dik betaald om ons het leven zuur te maken. Veel van die aanwezigen zijn zeer jong, net afgestudeerd, fanatiek met universitair diploma, maar weten totaal niet hoe het er aan toe gaat op zee .Maar ze hebben wel veel macht met hun pen. Iets waar wij als visserman niet tegenop kunnen. Ik vind dat als ze dan toch de macht krijgen om onze toekomst te bepalen, ze toch minstens eens een zeereis moeten doen .Dan gaan er in de toekomst misschien geen zulke onlogische beslissingen genomen worden. De discardban heeft echt niemand baat bij en zeker de natuur zelf niet.

Interviewer: Denk je dat de EU te snel heeft gehandeld bij de invoering van de aanlandplicht?

Johan Hennaert: Ja, ze hebben de beslissing genomen zonder overleg met de sector. Helemaal geen rekening gehouden met of dat nu werkbaar is of niet. Ze zeggen de wet is er en startte deels dit jaar en jullie hebben tot 2019 om het op te lossen .Helemaal niet bij stil gestaan naar verwerking aan boord ,transport, afslag ,verwerking aan de wal.

Interviewer: Wat gebeurt er als de vis niet verkocht mag worden?

Johan Hennaert: Die vis moet aan de wal verwerkt worden tot diervoeder dus, straks eet onze ganse veestapel vismeel dat volgens mij geen natuurlijke voeding is voor die dieren. Maar wat nu de gekte is en waar ik niet mee kan leven, is als wij op zee onze vis discarden, degene die het overleven kunnen groeien en zich opnieuw voortplanten en zo van nieuwe rekruten bevoorraden. Degene die niet overleven zijn sowieso voer voor de zeevogels, zeehonden, bruinvissen... en als die ze dan nog niet opeten zijn er op de zeebodem nog genoeg anderen schaal- en schelpdieren die ze wel lusten. Maar waar zijn de groene lobby groepen nu om dat eens te verdedigen? Dat is toch klare taal? Wij zitten al generaties ver in de visserij, maar dat is toch iets wat je niet kan doen? Je eigen broed vernietigen en zo je eigen toekomst kapotmaken.

Interviewer: Krijg je daar ook geld voor? Zo ja, hoeveel?

Johan Hennaert: Wat ik er van weet mag die vis niet verhandeld worden of winst op gemaakt worden.

Interviewer: Wat zou voor de sector een oplossing kunnen zijn?

Johan Hennaert: Dat ze ons steun en meer tijd geven in verder onderzoek naar overleving. In de huidige situatie heeft dat geen zin. Van Europa uit wordt er geen doelstelling gegeven aan hoeveel % overleving we moeten komen om vrijstelling van bepaalde soorten te krijgen. De wet is er en hebben we nu 100% overleving of niet, maakt dat niet uit. Minder discards is moeilijk, maar qua overleving kunnen we wel nog veel vooruitgang boeken. Ik weet zeker dat met andere soorten kuils en vangstverwerking aan boord dat dat moet lukken. Maar ik blijf erbij dat de discardban er is om de visserij kapot te helpen.

Interviewer: Wat zou een alternatief voor de aanlandingsplicht kunnen zijn?

Johan Hennaert: Dat is een moeilijke vraag, maar zoals ik al zei: werken aan overleving is wel een troef. En met de visserij proberen meer samen te werken met de groene bewegingen en daarmee aantonen dat de boomkor helemaal nog niet de slechtste leerling van de klas is. Wat ook nog een alternatief is waar beide partijen misschien mee zouden kunnen leven is restocking van de bepaalde soorten waarvan ze denken dat die onder druk staan. In België is er voldoende kennis om dat te doen en is dat in het verleden al geprobeerd met tarbot en met succes.

Interviewer: Moeten mariene reservaten kunnen?

Johan Hennaert: Neen, momenteel zijn er al zoveel gebieden en zones waar er geen visserij meer mag bedreven worden dat ik die extra mariene gebieden alleen maar als plagiaat zie. We hebben nu reeds natura 2000, scholbox, 12 mijl zones, windmolenparken, zones rond off shore installaties, trevaux box, horse shoe, gesloten gebieden enz

Interviewer: Zou een individualisering per lidstaat van de aanlandplicht een optie zijn?

Johan Hennaert: Denk het niet. België is maar een klein land die weinig voorstelt in de visserij van Europa. We vissen continu in buitenlandse wateren. Als elke lidstaat dan begint met zijn eigen wetten, zal dat nog een grotere heksenketel van wetten en regels worden.

III. Transcriptie interview Danny Vlietinck

Interviewer: Wat voor effect heeft de aanlandplicht op het vissen in de praktijk?

Danny Vlietinck: Voor het ogenblik valt dat nog mee. Nu moeten we enkel nog maar ondermaatse tong voeren. Schol nog niet bezuiden de 56°. Met mazen van 80 mm moet dit nog niet. We hebben ook vrijstelling gekregen van 3% in de Westelijke wateren, dus 3% van ondermaatse tongen mogen overboord.

Interviewer: Dat is die de minimis-vrijstelling?

Danny Vlietinck: Ja. In de Noordzee dacht ik dat het 7% van de ondermaatse tong is. Als het meer is moeten we ze meebrengen. Wat erop neerkomt in de praktijk dat we er nu geen last van hebben, want wij vangen dat niet. Je komt nooit aan 3% en zeker geen 7% ondermaatse tong. Dat valt al bij al nog mee voor dit jaar. Voor volgend jaar vrees ik wel dat dat niet werkbaar zal zijn aan boord. Eerst en vooral voor de bemanning. Als die bemanning al die kleine vis moet uitsmijten, dat is praktisch niet mogelijk. Mijn bemanning gaat dat niet willen doen en zeggen 'als ik dat moet doen, ga ik niet meer mee en stop ik met varen.'

Interviewer: Zijn er al bemanningsleden die dat zeggen?

Danny Vlietinck: Zolang ze het niet moeten doen gaan ze niet stoppen, maar ik vrees het wel in de toekomst. Al die kleine scholletjes en tongetjes uitsmijten is onbegonnen werk. Ze vragen vanuit Brussel iets dat wij onmogelijk kunnen doen, dat praktisch niet mogelijk is. Als ze dat echt gaan doorvoeren, daar vrees ik voor. Je hebt al niet veel tijd aan boord van een

schip, het is veel werk, je bent al blij als je eens kunt rusten. Als dit er dan nog eens bijkomt, niemand gaat dat willen doen.

Interviewer: Heb je er een idee van hoeveel extra kisten dat zou kunnen betekenen?

Danny Vlietinck: Dat hangt natuurlijk af van plaats tot plaats. Maar daar heb ik eigenlijk geen idee van. Dat kan weinig zijn, maar dat kan ook heel sterk oplopen.

Interviewer: En bijvoorbeeld ten noorden van Nederland, waar er veel pladijs is?

Danny Vlietinck: Sommige plaatsen vang je enkel grote, sommige plaatsen enkel kleintjes en ga je er veel last van hebben.

Interviewer: Denk je dat de boomkor als vistechniek lang zal bestaan? (volledig vervangen worden door andere technieken, zoals pulskor of sumwing)

Danny Vlietinck: Als ze een alternatief vinden om te vissen zonder boomkor, voor mij niet gelaten. Graag zelfs. Met sumwing vissen we nu al driekwart van het jaar, en dan de andere vier maanden met de ecorol. Dat is ook een soort vleugelprofiel waardoor het effect op de bodem veel verminderd. Dat geeft toch 15% brandstofbesparing.

Denk je dat alle vissersschepen zullen overgaan tot de sumwing en ecorol en de typische boomkor dan zal verdwijnen?

90% van de vloot is omgeschakeld naar een of andere duurzame techniek. Ecorol, sumwing of sloffen. Of de pulskor. Dat is nog in onderzoeksfase. Dat is momenteel nog een verboden vistuig en nog op proef in Nederland. Wat de uitkomsten zullen zijn... Alles ziet er alvast positief uit. België neemt een afwachtende houding aan wat betreft de pulskor.

Interviewer: Is er een dynamiek in de visserij om te beginnen met pulskorren?

Ja, er zijn er heel wat in geïnteresseerd, maar het mag niet. Eens het wordt vrijgegeven, denk ik dat er heel wat reders de overstap zullen overwegen.

Interviewer: Jij ook?

Danny Vlietinck: Ik ben ook redelijk positief ja.

Interviewer: Dus als ze dit jaar zeggen, volgend jaar mogen jullie met pulskor beginnen, zou je die dan meteen aanwerven?

Danny Vlietinck: Als we met pulskor in de Westelijke wateren zullen mogen vissen, en dat mag nog niet. Dus we mogen er enkel mee in de Noordzee vissen, tot 55° NB. Als dat enkel voor dat gebied is, is dat economisch niet rendabel, omdat de investering zo groot is moet je met dat systeem overal kunnen vissen. Het is een heel duur systeem dat heel geoveelig is aan mankementen. Als je dat weer van boord en aan boord moet doen, kun je er beter mee heel het jaar mee vissen. Het moet rendabel zijn. Als dat maar voor 3 maand per jaar is, is dat niet voldoende. Het is wel minder brandstofverbruikend.

Interviewer: Zal de aanlandplicht nog meer vissersschepen kosten en zo de vissersvloot nog meer verkleinen?

Danny Vlietinck: Dat zal te zien zijn hoe ze hem invoering. Als ze dat doen zoals het er nu voor ligt, dat alle kleine vis aan land moet komen, dan denk ik dat de sector weinig toekomst heeft. Dat zie ik echt niet goed komen. Dat is een wet, gestemd door politici, die niets van visserij kennen. De mensen die met de sector begaan zijn, weten waar de knelpunten zitten. Maar het is natuurlijk politiek gestemd en alles moet zo goed als mogelijk uitgevoerd worden. Achter het bureau is het wel makkelijk, maar de mensen die het moeten uitvoeren, voor hen is dat niet zo simpel.

Interviewer: Is dit voor jou nog steeds voldoende financieel rendabel?

Danny Vlietinck: Dat is een moeilijke vraag. Het grootste probleem is de bemanning. Als je geen bemanning hebt, ligt je bedrijf stil. Alle vis meebrengen, dat is niet haalbaar. Het is zo. Oftewel moet je met twaalf man beginnen varen, in ploegen werken, maar wie gaat er dat dan betalen? Ik kan toch geen twee bemanningen uitbetalen aan hetzelfde bedrag als nu.

Dat gaat toch niet? En als ze maar de helft minder zullen verdienen, gaan ze dat ook niet willen doen. Daarom is de visserij aantrekkelijk, je verdient er goed mee.

Interviewer: Een reden van de invoering van de aanlandplicht is de om vissers te stimuleren en aan te zetten tot het ontwikkelen van nieuwe, duurzamere/selectievere visserijtechnieken. Wat vind je van dat argument? Zal je daar gehoor aan geven?

Danny Vlietinck: Ik sta daar 100% achter. Ik wil alles doen, kleine vissen laten ontsnappen, daar wil ik mij 100% voor inzetten. We hebben dat al gedeeltelijk gedaan. We hebben nu grotere mazen in de rug van het visnet. We vissen met het paneel in een net. Dat is een stuk aan het achteruiteinde van je net tussen de kuil en de achtereinde van je net. We hebben daar die mazen vergroot tot min 12 cm. Dus een kuil is 80 mm en het stuk net voor de kuil is minimum 120 mm. Dat is ook om kleine tong nog eens te laten ontsnappen, nog een extra ontsnappingskans. Je moet als sector proberen die kleine vis niet aan dek te laten komen. Wij als vissers zien ook liever geen kleine vis. Dat brengt alleen maar meer werk met zich mee. Je kunt ze beter al uit het net laten ontsnappen onder water. Ondermaatse vis brengt toch niets op. Dat is iets waar we in onze sector achter staan, selectiever vissen.

Interviewer: Investeer je daar veel in?

Danny Vlietinck: Ja, zoals ik al zei, we hebben die grotere mazen in het net gemaakt. Er zijn ook testen bezig met netten met twee kuilen. De marktwaardige vis komt dan in de kuil en de niet-marktwaardige vis in de andere kuil, zodat ze nog kunnen ontsnappen. Meestal wordt dat met het ILVO gedaan. Je hebt wel altijd vangstverlies natuurlijk. Het is heel moeilijk om geen marktwaardige vangstverlies te hebben. We kunnen dat niet in 6 maand verwezenlijken. Maar daar sta ik 100% achter, zet ik mij 100% in. Dat brengt in de toekomst ook meer voordelen mee voor ons. Hoe meer vis er kan overleven. Dat is onze rente voor later. Kleine vis dat doodgaat, daar hebben wij niets bij te winnen.

Interviewer: Denk je dat de aanlandplicht zijn nut zal bewijzen en de vispopulatie zal groeien?

Danny Vlietinck: Dat zal helemaal geen nut bewijzen. Het zal net omgekeerd zijn. Nu blijft er altijd een percentage overleven, op de ene plaats meer dan de andere. Dat is afhankelijk van de weersomstandigheden en de tijd van het jaar. Er zijn al testen geweest. Op de ene plaats is dat goed, de andere plaats slecht. Ik denk dat er toch 30-40% blijft overleven. Als je ze allemaal moet meebrengen, is die 30-40% ook dood. Dit kan niets bijbrengen aan het verbeteren van de vispopulatie. Erger nog, het zal enkel verslechteren. We hebben dat al gevraagd in vergaderingen aan groene ngo's, en zij zeggen ook dat ze daar niet echt 100% achter staan. Zowel Natuurpunt als WWF heeft dat al bevestigd. Ik sta achter selectievere vistechnieken ontwikkelen, als onderdeel van de aanlandplicht, maar niet achter al die kleine vis mee te moeten brengen.

Nieuwe technieken ontwerpen, daar moeten we ons zeker mee bezighouden. Dat we steeds minder kleine vis vangen. En áls er aan dek komen, moeten we ervoor zorgen dat er zoveel mogelijk overleven. Dat kan misschien ook wel, om de visverwerking aan dek te verbeteren. Met grotere bakken en meer water. Dat ze vlugger verwerkt worden en sneller weer overboord gaan. Dat is ook iets waar je aan boord aan kunt werken. Als ze dan toch in het net zitten, dat je probeert ze op een zo efficiënte mogelijke manier weer overboord te zetten. Dat de kans op overleving stijgt.

Dat springlevend visje in een mandje smijten en aan land brengen, dat is te zot voor woorden, want dat visje ging blijven leven. Dan doe je hem dood. Daar kan ik echt niet bij.

Interviewer: Wat vind je ervan dat er om de zoveel tijd telkens een nieuw beleid wordt ingevoerd?

Danny Vlietinck: Dat betreur ik. Zo kun je geen bedrijf uitbouwen. Je weet niet wat er in de toekomst aankomt. Moet je meer investeren in nieuwbouw, in je schip, in vistechnieken? Er moet echt eens duidelijkheid komen over wat ze met ons willen. We willen alles doen om de visbestanden zo gezond mogelijk te krijgen. Het is moeilijk voor ons, soms.

Interviewer: Hebben groene lobbyende organisaties te veel macht bij de EU?

Danny Vlietinck: Dat is een gevoelige vraag. Ik sta er achter dat we samen met de groene ngo's aan tafel zitten. De redercentrale zit al 3 jaar samen met Natuurpunt aan tafel. Dan

begrijpen ze beter waar we mee bezig zijn. Er zijn veel groene ngo's die niet weten wat we allemaal doen. Wij hebben er ook geen nut bij om de vispopulatie om zeep te helpen.

Interviewer: Zat je zelf ook al eens mee aan tafel?

Danny Vlietinck: Ja, ik zit ook in de raad van bestuur van de redercentrale. Dat werkt goed. Ik heb daar al veel positieve ervaringen mee. Die mensen van Natuurpunt kunnen nu al zeggen dat ze met een gerust hart vis kunnen eten. Hen erbij betrekken is beter of hen links laten liggen. Dan begrijpen ze de visserijsector beter. Dat is wat er waarschijnlijk met de aanlandplicht is gebeurd. Politici die niets van de sector kennen, hebben die plicht gestemd. Dat is jammer. Maar ik heb er nog altijd vertrouwen in dat het goed komt.

Interviewer: Denkt u dat de EU te snel heeft gehandeld bij de invoering van de aanlandplicht?

Danny Vlietinck: Ja, ik denk van wel. Ze hadden beter meer naar de sector geluisterd. Dan gingen ze waarschijnlijk een betere wet naar voren kunnen brengen, onder andere rond selectiever vissen.

Interviewer: Wat gebeurt er met de vis die niet verkocht mag worden?

Danny Vlietinck: Er is daar heel weinig duidelijkheid over. Momenteel worden er nog binnengebracht. In Nederland is dat wel al gebeurd, dat ze kleine tong boven de de minimus binnenbrachten en werden vernietigd. Het mag alvast niets opbrengen. Als we er iets voor konden krijgen, zou dat weer stimuleren om daarachter te vissen. Dat is een omgekeerde wereld, dat gaan we niet doen. We zijn gebaat met een goed visbestand en kleine vis te laten leven. De visbestanden zien we overal verbeteren. Ook in gebieden waar de wetenschappers zeggen dat er geen vis is en de visbestanden er daar slecht voor staan, zien we goede visserij. Een goed voorbeeld is de Ierse Zee. Dat staat volgens de EU op instorten, maar als wij daar vissen zien we massaal tong. Het is niet te geloven. Wij zijn zeker dat die metingen verkeerd zijn. Die worden uitgevoerd door de endeavour, een wetenschappelijk vaartuig van Engeland.

Interviewer: Wat zou voor de visserijsector een oplossing kunnen zijn op de problematische gevolgen van de aanlandplicht?

Danny Vlietinck: Het komt een beetje op hetzelfde neer. Selectiviteit verbeteren, tot je veel minder bijvangst hebt. Maar je zult altijd kleine vis zien. Geen bijvangst bestaat niet, maar we kunnen proberen zo weinig mogelijk bijvangst te hebben en ze zo goed mogelijk verwerken. Wat er ook een oplossing kan zijn, zijn kortere slepen. Hoe korter dat de slepen zijn, hoe meer overleving dat de vis heeft. Hoe langer vis in de kuil zit, hoe meer kans dat hij heeft om te sterven. Nu wordt hij altijd maar door het water gesleept. Er komen daar dan stenen en zand bij en dat is niet goed. Dat zien we duidelijk. Wanneer we kortere slepen doen, leeft die vis veel meer. Dat zou volgens mij ook een oplossing kunnen zijn. Nu doen we er 8 á 10 per dag met elke sleep ongeveer 3 uur. Een kortere sleep zou dan anderhalf uur duren. Er is dan veel meer kans dat de vis die er het laatste halfuur in kruipt overleeft.

Interviewer: Kunnen mariene reservaten een alternatief zijn?

Danny Vlietinck: Daar ben ik niet voor. 100% tegen. Want we zien toch dat de vis komt naar waar wij vissen. Gebieden die gesloten worden, worden in het algemeen een kerkhof, met zeesterren, waar er geen vis meer komt. Die grondslib ligt toe. Er zijn plaatsen die al 50 jaar met de boomkor bevestigd worden en dat zijn nog altijd de beste visgronden. Ik denk dat dat te maken heeft met de bodemberoering. Te vergelijken zoals met de boer die zijn land bewerkt, dat dat leven naar boven brengt en dat dat voeding is voor de vis. Een dier komt naar de plaats waar ze voeding is. Alles wat ze toe doen, wordt een kerkhof. We zien wel dat de plaatsen die wij bevissen, de beste plaatsen zijn. Soms gebeurt het dat we intensief vissen op een plaats, en dan vermindert dat een beetje, als je daar met 5 schepen 48 uur ligt. We verlaten die plaats dan. Kom je 5 dagen later, is dat weer volle bak. Dat is ongelooflijk hoe dat zich soms kan herstellen. Ik sta er soms ook versteld van.

Interviewer: Zou een individualisering per lidstaat van de aanlandplicht een optie zijn?

Danny Vlietinck: We zitten met een verenigd Europa. Volgens mij is dat niet haalbaar. Het is een Europese wet.

IV. Artikel formatanalyse van de reportage

REPORTAGE LAATSTE BELGISCHE STEENKOOLCENTRALE SLUIT DE DEUREN

Steenkooltijdperk definitief voorbij

26 MAART 2016 OM 03:00 UUR | Pascal Sertyn, Foto's Bart Dewaele

Nog 10.000 ton steenkool. Eenmaal die verbrand is, valt Genk-Langerlo, de laatste Belgische steenkoolcentrale, stil. Volgende woensdag wordt wellicht de laatste kilowattuur stroom geproduceerd. Het einde van een tijdperk, maar mogelijk niet van de centrale. De bijna honderd werknemers hopen dat ze omgebouwd wordt tot een biomassacentrale.

Theo Wevers werkt als onderhoudstechnicus in de centrale, maar ziet de toekomst somber in: 'De jongere werknemers zijn al elders aan het solliciteren.' Bart Dewaele

In het hart van de steenkoolcentrale veroorzaakt het storten en vermalen van steenkool een onophoudelijk chaotisch lawaai. Maar de 55-jarige Steven Berghs maakt zich helemaal geen zorgen.

Na meer dan dertig jaar werken in een steenkoolcentrale is zijn gehoor scherp getraind om het verschil te horen tussen een perfect draaide machine en een installatie die begint te sputteren. ‘Defecten voorkomen, is beter dan geconfronteerd worden met het uitvallen van de elektriciteitscentrale’, zegt hij.

Gehoorbeschermers zijn de regel, maar eenmaal buiten steekt Berghs niet weg dat hij blij is om dit steenkoollawaai nog eens te horen. Het geluid was al een tijdje niet meer te horen. De steenkoolcentrale van Genk-Langerlo produceert nog maar twee weken opnieuw stroom, want de voorbije winter heeft ze lang stilgelegen. Door groenestroomproductie in combinatie met het heropstarten van de scheurtjes-reactoren Doel 3 en Tihange 2 en een aanzienlijke invoer van goedkope stroom uit het buitenland was er nog weinig behoefte aan elektriciteit van klassieke centrales zoals die van Genk-Langerlo. Het gevolg: een berg steenkool in voorraad op het einde van de winter.

Steenkool uit Colombia

‘Omdat de uitbatingsvergunning van de centrale eind april ten einde loopt, moesten we de knoop doorhakken over wat er met die voorraad moest gebeuren. Het beste was om alle steenkool te verbranden en er elektriciteit mee te produceren, ook al verdienen we er zo goed als geen of zelfs helemaal geen geld mee’, vertelt Marc Rommens, directeur van de centrale van Genk-Langerlo.

De steenkoolberg volstaat overigens niet om tot eind april elektriciteit te produceren. ‘Er is net genoeg om de centrale tot eind maart te laten draaien.’ De jongste jaren komt de steenkool vooral uit de Verenigde Staten, Colombia en zelfs Rusland.

Rommens vertelt het allemaal vanuit zijn kantoor, waar hij uitzicht heeft op zowel het verleden als de toekomst van de elektriciteitsvoorziening. Want rondom de steenkoolcentrale van Genk-Langerlo staan verschillende windturbines te draaien.

Hij geeft er meteen een weinig bekend groenestroomweetje bij: Genk-Langerlo mag dan wel al jaren gebrandmerkt staan als een broeikasgassenbom, het is tegelijk al jaren een van de grote hernieuwbare-energieproducenten van België. Sinds 2005 wordt er behalve kolen jaarlijks ook 100.000 ton houtstof verbrand, zegt Rommens. Dat levert zelfs groenestroomsubsidies op – tot groot ongenoegen van de milieubeweging.

De bijstook van houtstof staat symbool voor de geschiedenis van de centrale. Het is een historiek die de verregaande veranderingen van onze energievoorziening in de voorbije vijftig jaar perfect illustreert(zie *inzet*).

Pronkstuk

We spoelen de tijd terug naar begin jaren zeventig. Genk-Langerlo is een van de pronkstukken van een reusachtige investering in de uitbreiding van de

elektriciteitsproductie in ons land, samen met de plannen voor de kerncentrales in Doel en Tihange. De nieuwe centrale in Limburg moet op stookolie draaien.

Maar wanneer Genk-Langerlo de deuren opent – in het zog van de kernreactor Doel 1 – woedt de economische crisis van de jaren zeventig volop. ‘Oorspronkelijk werd gedacht aan een centrale met een vermogen van 1.000 megawatt, maar door de oliecrisis van 1973 en de economische malaise werd de capaciteit teruggeschroefd tot iets minder dan 600 megawatt’, herinnert Wim Dries, de burgemeester van Genk, zich.

Als stookoliecentrale is Genk-Langerlo geen lang leven beschoren. Nog geen tien jaar later besluit de toenmalige eigenaar Ebes – dat later zou opgaan in Electrabel – olie te vervangen door steenkool. De eerste jaren na de overschakeling wordt zelfs nog steenkool uit de Limburgse mijnen verbrand, weet Marc Rommens.

Luchtvervuiling

Maar nog geen tien jaar na de transformatie tot steenkoolcentrale komt Genk-Langerlo alweer onder vuur te liggen. Luchtvervuiling is het nieuwe pijnpunt. Dat resulteert eind jaren negentig in een eerste zware investering om te vermijden dat stikstof en zwavel nog via de schoorsteen de lucht ingeblazen worden. Maar de investering volstaat niet om de milieukritiek te doen verstommen. De alarmsignalen over klimaatopwarming klinken steeds luider. Steenkoolcentrales worden snel gevisieerd, omdat ze een van de grote uitstoters van broeikasgassen zijn.

Met de invoering van strenge emissienormen en het opleggen van een belasting op steenkoolcentrales maakt de overheid vanaf 2004 de uitbating van dergelijke centrales in België almaar moeilijker. Het gevolg is dat vanaf 2007 de steenkoolcentrales in België een voor een dicht gaan. Er zijn er al zes gesloten, nu is de zevende en laatste aan de beurt.

Directeur Rommens vindt het niettemin een hele prestatie dat de centrale van Genk-Langerlo het zo lang volgehouden heeft. ‘Door constante investeringen, een scherp kostenbewustzijn en het omgaan met continue verandering hebben we ons als een van de laatste centrales van deze generatie weten te handhaven in een moeilijke markt.’

Biomassa

Als steenkoolcentrale is Genk-Langerlo binnenkort geschiedenis, maar Rommens en de werknemers hopen dat ze toch aan de slag kunnen blijven. De centrale zou een tweede leven als biomassacentrale kunnen krijgen. Dit ombouwproject is opgezet door het Duitse energieconcern E.ON, dat in 2009 eigenaar was geworden van de centrale.

Maar het personeel leeft al enkele jaren tussen hoop en vrees. Vooral omdat E.ON heel uiteenlopende signalen gaf over de financiering van de ombouw. Dat zette de vakbondsvertegenwoordigers vorig jaar ertoe aan er bij E.ON op aan te dringen op onderhandelingen over een sociaal plan, vertelt Steven Berghs. Maar de gesprekken liepen op niets uit. ‘E.ON vond dat dergelijke gesprekken de toekomst van het bedrijf in de weg stonden.’

De manier waarop E.ON in augustus vorig jaar de centrale verkocht aan de Duitse houtpelletmaker German Pellets ligt de bonden nog altijd op de maag. ‘De voorbije jaren maakten ze allerlei plannen en dan opeens verkochten ze de centrale aan German Pellets. Het heeft alles van een last-minutebeslissing.’

Onderbemand

Het heeft de werksfeer in de centrale veranderd. De onzekerheid over de toekomst van Genk-Langerlo duurt nu al 3,5 jaar. En dat heeft gevolgen. ‘De jongere werknemers zijn al aan het solliciteren’, vertelt Theo Wevers, 57 jaar en onderhoudstechnicus in de centrale. ‘Vergeleken met vorig jaar doen we het vandaag met twaalf mensen minder.’ Directeur Marc Rommens geeft toe dan er al enkele werknemers zijn vertrokken.

Het baart Steven Berghs, die deel uitmaakt van het comité preventie en bescherming op het werk van Genk-Langerlo, zorgen. ‘Onderbemanning is een probleem aan het worden. Vertrekkers worden niet vervangen en het werk wordt herverdeeld onder de resterende werknemers. We zijn nu teruggevallen op minder dan honderd werknemers. Dat is te weinig om de centrale fatsoenlijk uit te baten’, vertelt Steven Berghs. De onzekerheid leidt ook tot stress. ‘Er zijn verscheidene langdurig zieken’, voegt Theo Wevers er nog aan toe.

Het zit iedereen ook hoog dat politici Genk-Langerlo in een verdomhoekje hebben geduwd. De Vlaamse minister van Energie verklaarde op televisie dat ze geen traan zal laten als de biomassacentrale er niet komt. ‘Dat is niet leuk werken’, zegt Rommens.

‘Terwijl Genk-Langerlo veertig jaar lang een zeer betrouwbare centrale is geweest, die jaarlijks 720.000 gezinnen van stroom heeft voorzien. Vlaanderen heeft de ombouw tot biomassacentrale bovendien broodnodig als het tegen 2020 zijn belofte wil nakomen over het terugdringen van de CO₂-uitstoot.’

Het drijft de 63-jarige Robert Noben om aan de slag te blijven. ‘Ik werd aangeworven begin 1974 toen de centrale nog in aanbouw was. Vijf jaar geleden kon ik al met pensioen. Ik had er toen al 38 jaar ploegwerk opzitten. Maar ik laat de collega’s en Genk-Langerlo nu niet graag in de steek. Ik hoop de ombouw tot biomassacentrale mee te maken. Ik wil die houtpellets zien branden.’

‘Zelfs de hardste VB’er zal vandaag niet meer pleiten voor de terugkeer van alle vreemdelingen’

Knack

Knack - 23 Mar. 2016
Pagina 76

Het zeventigpuntenplan van het Vlaams Blok is een van de meest omstreden teksten uit de Belgische politieke geschiedenis. Wat was de impact ervan? En hoe actueel is het 20 jaar na datum? Knack vroeg het aan socioloog Mark Elchardus, gewezen CGKR-boegbeeld Johan Leman en politicus Karel De Gucht.

‘Wie wil weten hoe het Vlaams Blok een einde wil maken aan de multiraciale waanzin van de pro-immigratielobby, moet deze brochure zeker gelezen hebben’, schreef Filip Dewinter in het zeventigpuntenplan, dat in 1992 verscheen en in 1996 een update kreeg. Met dat plan wilde het Vlaams Blok (VB), toen nog onder het voorzitterschap van wijlen Karel Dillen, zich profileren als een ernstige partij die met de cijfers rekening hield. Zo werd er gepleit voor ‘een kosten-batenanalyse van de massale aanwezigheid van vreemdelingen in ons land’.

Het zakenblad Trends sabelde die berekening al snel neer als ‘zielig studiewerk’ dat te vergelijken viel met de methodes van nazipropagandachef Joseph Goebbels: ‘Valse cijfers verspreiden in de wetenschap dat enkel de eindboodschap blijft hangen bij de bevolking: vreemdelingen buiten.’ In 1996 actualiseerde het Blok zijn plan, en bracht het naar eigen zeggen in overeenstemming met de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Het mocht niet baten: in 2004 werd het Vlaams Blok onder meer op basis van het zeventigpuntenplan veroordeeld wegens racisme.

In werkelijkheid veranderde er weinig, en bleef de terugkeer van vreemdelingen naar hun land van herkomst centraal staan. Maar hoe wilde het Blok dat realiseren? Het eigendomsrecht van niet-Europese vreemdelingen werd beperkt, de sociale zekerheid moesten ze zelf financieren, en hun kinderen moesten op school lessen krijgen die waren toegespitst op de situatie in hun thuisland. Moslims kregen zelfs een apart onderwijsnet. Integratie werd afgewezen, want dat zou de terugkeer alleen maar bemoeilijken. Om die te vergemakkelijken, moest een extra belasting ingevoerd worden voor bedrijven die niet-Europese vreemdelingen aanwierven, mochten werkloze vreemdelingen geen werk zoeken in andere sectoren dan waar ze eerder in hadden gewerkt, en moesten ze na vijf maanden werkloosheid teruggestuurd worden. Een aparte vreemdelingenpolitie moest zorgen dat de ordediensten oog hadden voor wat vreemdelingen uithaalden.

‘Een griezelroman’, noemde koninklijk commissaris voor het Migrantenbeleid Paula D’Hondt (CD&V) het plan indertijd. Het VB doopte haar op affiches om tot Fatima D’Hondt, inclusief hoofddoek en het begeleidende onderschrift ‘islam-collaborateur’ en vergastte haar jarenlang op spandoeken en hatelijke spreekkoren. Herman Van Rompuy (CD&V) voorspelde dat België met het zeventigpuntenplan in het Zuid-Afrika van de apartheid zou veranderen. Alexis Deswaef van de Franstalige Liga voor de Mensenrechten beweerde in 2015 nog dat het zeventigpuntenplan was uitgevoerd. Is het echt zo ver gekomen?

WAT BRACHT HET PLAN TEWEEG?

Volgens socioloog Mark Elchardus (VUB) kon het zeventigpuntenplan nooit echt overtuigen. ‘De geest van het plan was racistisch, en dus was het voor iedereen onaanvaardbaar. De gastarbeiders

werden door het Blok gezien als werktuigen: doen ze het niet meer, dan sturen we ze gewoon terug. Zij werden een categorie van inferieure mensen met minder rechten. Dat gastarbeidersmodel wordt nog altijd toegepast in landen zoals Dubai, maar strookt niet met onze rechtsstaat en onze waarden.'

Johan Leman was van 1993 tot 2003 directeur van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (CGKR) – door het VB het Centrum ter Bevordering van Racisme en Vlamingenhaat genoemd. 'Het Vlaams Blok heeft de discussie helemaal verloren', vindt Leman. 'Zelfs de hardste VB'er zal vandaag niet meer pleiten voor de terugkeer van alle vreemdelingen.' En dat heeft het Blok aan zichzelf te danken, vindt Leman: 'Hun dossier was gewoon niet goed genoeg. Bovendien had ik niet het idee dat Dewinter iets wilde bereiken. Ik heb hem nooit veel meer weten doen dan schreeuwen, schelden en stemming maken.' Dat gold niet voor de hele partij. Andere Blokkers zagen in Leman een aanspreekpunt. 'Ze hoopten van mij te weten te komen hoe ze het zeventigpuntenplan en hun partij aanvaardbaar konden maken. Zij stoorden zich wellicht aan Dewinter.' Die gesprekken leverden niets op. De partij bleef onaanvaardbaar voor alle anderen, en de afschaffing van het Centrum bleef het eerste punt in het plan.

Maar ook Leman kan er niet omheen dat het Blok een aanzienlijke impact had op de publieke opinie. 'Ze creëerden een sfeer van wantrouwen. Andere politici zijn daardoor aan hun eigen overtuigingen beginnen te twijfelen en durven er zelfs niet meer voor uit te komen. Vandaag vereist het moed om toe te geven dat je gelooft in de multiculturele samenleving.'

Een gebrek aan moed kan Karel De Gucht alvast niet aangewreven worden. Hij noemde Blokkers 'mestkevers', en haalde zich daarmee de eeuwige vijandigheid van de partij op de hals. 'Ik krijg nog altijd haatmail als ik daarover spreek of schrijf', zegt de liberaal. 'Niet dat mij dat deert, integendeel.' Voor de verkiezingen van 2007 schreef De Gucht met Pluche, Over de banalisering van extreemrechts een pamflet tegen extreemrechts en populisme. 'Daar vind je nog steeds voorbeelden van', zegt De Gucht. 'Waarom denkt u dat de socialist John Crombez het plan-Samsom (omstreden plan van de Nederlandse socialist Diederik Samson om meer asielzoekers terug te sturen, nvdr.) graag wilde steunen? Of waarom zegt een jurist zoals Johan Vande Lanotte dat de Conventie van Genève niet geschikt is voor crisissituaties, terwijl die uitgerekend bedoeld is om de menselijkheid in zulke situaties te garanderen? Als Theo Francken (N-VA) een asielzoeker die verdacht wordt van aanranding in een gesloten centrum laat opsluiten terwijl het parket hem helemaal niets verwijt, dan gaat hij over de schreef. En je voelt aan Liesbeth Homans (N-VA) dat ze de voorwaarden voor een sociale woning strenger wil maken, net zoals het VB. Politici doen zulke uitspraken omdat ze weten dat een deel van hun electoraat dat graag hoort. Ze hebben trouwens gelijk: er zullen altijd kiezers zijn die voor zo'n discours openstaan. Politici doen soms lichtjes aangebrande uitspraken om hen te paaien. Niet dat daar ooit wetten van komen, want die raken nooit door de filter van het parlement.'

Maar ook De Gucht zelf deed in 2004, toen hij voorzitter van de toenmalige VLD was, volgens velen een grote toegeving aan het electoraat van het Blok. Tegen alle afspraken binnen de regering in deed hij een poging om het gemeentelijk migrantenstemrecht tegen te houden. 'Ik had daar persoonlijk helemaal geen problemen mee', geeft De Gucht toe. 'Maar het migrantenstemrecht was symbolisch belangrijk. De migranten vroegen dat niet. Zij wilden een huis, een job en een school voor hun kinderen. Alleen de PS was vragende partij, om electorale redenen, en wij zijn daar te gemakkelijk in meegegaan. We hebben daar veel politiek kapitaal verspeeld en het is een ontstekingsmechanisme geworden van de negatieve houding tegenover nieuwkomers.'

Wat was de uiteindelijke impact van het Blok op het migratiedebat? Heeft het VB als zweeppartij het vreemdelingenthema onder de aandacht gebracht, of heeft het door de ranzige manier waarop het dat deed net de discussie gesloten? 'Het Vlaams Blok heeft nooit onderwerpen bespreekbaar

gemaakt', vindt Elchardus. 'Integendeel: net zoals er nog altijd mensen zijn die niet met een Volkswagen willen rijden omdat Adolf Hitler het eerste exemplaar bestuurde, zijn er mensen die elk zinnig voorstel waar het Blok ooit achterstond verwierpen. Het multiculturalisme van extreemlinks, dat geen oog heeft voor culturele factoren, kreeg op die manier veel invloed. Veel mensen dachten dat het omgekeerde van de onzin van het Blok per definitie redelijk moest zijn. Terwijl dat evengoed onzin was.'

WAT WERD ER UITGEVOERD?

Ondanks die negatieve perceptie lijken verscheidene voorstellen uit het zeventigpuntenplan ingang gevonden te hebben. Vooral de verstrenging van het naturalisatieproces en de regels voor gezinsherenigingen en het verkrijgen van de Belgische nationaliteit springen in het oog. Niet dat de eis van het Vlaams Blok om de nationaliteit te verbinden aan een bloedband is ingevoerd, maar het is moeilijker geworden om Belg te worden. Volgens De Gucht heeft dat echter weinig met het Blok te maken. 'De regels zijn later door liberale ministers terecht verstrengd. Niet omdat het VB daarom vroeg, maar omdat het niet anders kon. In geen enkele wet ben ik iets xenofobes tegengekomen. Alle maatregelen zouden ook zonder het Vlaams Belang zijn genomen. Ze waren meestal simpelweg nodig.'

Dat er nooit een behoorlijk integratiebeleid werd gevoerd heeft eigenlijk niets te maken met het Blok, vindt Leman, die als kabinetschef van koninklijk commissaris voor het Migrantenbeleid Paula D'Hondt (1989-1993) het regeringswerk vanaf de eerste rij meemaakte. 'Er was gewoon geen geld: België moest per se de Europese begrotingsdoelstellingen halen om in de eurogroep te raken. Elk voorstel moest nauwkeurig worden berekend en mocht niets kosten. Nu doet iedereen alsof ze het warm water uitvinden, maar wij zeiden in de jaren tachtig al dat nieuwelingen de taal moesten leren. Alleen was daar toen geen geld voor.'

Door de vluchtelingen crisis lijken een aantal ideeën uit het zeventigpuntenplan populair te worden bij academici en politici. Zo wilde het Vlaams Blok in de jaren negentig een aparte sociale zekerheid voor niet-Europese vreemdelingen. De N-VA wil vandaag een apart sociaal statuut voor vluchtelingen, en ook de Open VLD is daarvoor te vinden. Zo zei voorzitter Gwendolyn Rutten in augustus vorig jaar: 'In België erkennen we iedereen die uit Syrië komt, en we geven die vervolgens OCMW-steun en kindergeld. Dat is onze eigen problemen organiseren.' Elchardus begrijpt die redenering. 'Het VB wilde vreemdelingen voor altijd minder sociale rechten geven, wij hebben iedereen onmiddellijk alle voordelen van onze welvaartsstaat gegeven. Dat was niet de beste strategie, blijkt nu. Landen die het snelst alle sociale rechten toekennen, doen het vaak minder goed op het vlak van integratie. Je vergroot daarmee namelijk de kans op een bijstandscultuur. Ik ben niet per se voorstander van een geleidelijke opbouw van sociale rechten, maar we moeten het ten minste ernstig onderzoeken.'

Zelfs Leman erkent dat het Blok soms zinnige dingen zei. 'Een kosten-batenanalyse van de migratie zou de discussie kunnen verzakelijken. Ik juich dat toe. Daaruit zou blijken dat migratie op korte termijn de samenleving iets kost, maar op lange termijn net iets oplevert. En iedereen wil de kwalijke toestanden in sommige getto's opkuisen, toch? Ik ben daar in elk geval voor. Het is alleen moeilijker dan het VB graag denkt. Vraag maar aan Jan Jambon (N-VA).' Ook Elchardus vond verstandige punten in het plan. Het terugkeren van uitgeprocedeerde asielzoekers is een zinnig idee, zegt de socioloog. Net als gesloten detentiecentra voor asielzoekers: 'Je moet daar voorzichtig mee omgaan, maar je hebt ze wel nodig.'

De grote vragen die het Blok had bij een aantal internationale verdragen vinden meer weerklank. De partij wilde het

territorialiteitsbeginsel in de Conventie van Genève inschrijven, zodat alleen Europeanen naar België kunnen vluchten, en wilde de Dublin- en Schengenakkoorden openbreken. Dat laatste is nu volop aan de gang. Elchardus: 'Experts gaven aan dat de Schengenzone onhaalbaar was. Griekenland had niet de capaciteiten om zijn buitengrenzen te bewaken. Het VB was de eerste partij in Vlaanderen die inzag dat zo iets niet goed kon werken. We moeten niet te beroerd zijn om dat toe te geven.'

WAT IS VANDAAG DE HOUDING VAN HET VB?

Filip Dewinter heeft een ambigue houding tegenover het zeventigpuntenplan. In 2000 probeerde hij voor een eerste keer afscheid te nemen van het plan, met de publicatie van zijn boekje Baas in eigen land. Dat lukte hem niet helemaal – een aparte sociale zekerheid voor niet-Europese vreemdelingen bleef behouden. En tijdens de RTBF-reportage Vlaamse Choc zei Dewinter tien jaar geleden, met het zeventigpuntenplan in de hand: 'We gaan dat wegstoppen... voor de toekomst.' Het fragment wordt nog altijd graag gedeeld door zijn tegenstanders.

Het VB begroef het plan in 2001. Sindsdien is 'aanpassen of oprassen' de beste samenvatting van haar vreemdelingenstandpunt, ervoor werd integratie slechts als een obstakel voor de totale terugkeer gezien. Met die herpositionering hoopte het VB zich definitief op de kaart te zetten voor ontevreden kiezers van CD&V en VLD. In 2003 en 2004 slaagde het daarin met twee verkiezingsoverwinningen.

Intussen is Dewinter minder verlegen om zijn heimwee te tonen. 'Had men twintig jaar geleden maar geluisterd naar ons. Had men het zeventigpuntenplan maar in de praktijk gebracht', verzuchtte hij onlangs in De Zondag. 'Ik trek daar niets van terug. In Denemarken pakt men vandaag bezittingen af van asielzoekers. In Canada komen alleenstaande mannelijke asielzoekers er niet meer in. Dan zeg ik: mijn zeventigpuntenplan was nog te braaf.' Niettemin geeft Dewinter in hetzelfde interview toe dat het niet meer realistisch is om vandaag alle vreemdelingen terug te sturen.

Het zeventigpuntenplan leest als een herinnering aan een grimmige tijd. Het Vlaams Blok was toen naast racistisch ook een oerconservatieve partij. Ondertussen is het VB onder de opeenvolgende voorzitters Bruno Valkeniers, Gerolf Annemans en Tom Van Grieken alvast qua retoriek wat milder geworden. Schoof het Vlaams Belang op naar het centrum, of is de samenleving onder de klappen van de extreemrechtse zweeppartij naar rechts afgegleden – wat de partij graag beweert? 'De afstand tussen ons en moslims is vandaag groter dan twintig jaar geleden', vindt alvast Mark Elchardus. 'Ik heb in Schaarbeek nog nooit zoveel hoofddoeken gezien als nu.' De Gucht is niet minder somber: 'Vlaanderen is alleen maar onverdraagzamer en rechtser geworden.' En dat in het jaar waarin het VB nog een verjaardag mag vieren: 25 jaar geleden kende Vlaanderen zijn eerste Zwarte Zondag.

Herlees op www.knack.be/zeventigpuntenprogramma het zeventigpuntenprogramma en bekijk welke punten werden uitgevoerd.

DOOR SIMON DEMEULEMEESTER EN PETER CASTEELS

Copyright © 2016 Roularta Media Group. Alle rechten voorbehouden

‘Alle grenzen uitvlakken? Muren van zes meter hoog optrekken? Beide opties zijn heilloos’

Knack

Knack - 09 Mar. 2016
Pagina 36

David Van Reybrouck schreef met zijn Boekenweekessay Zink een verhaal over hoe de grote geschiedenis het leven van de kleine man overhoop kan gooien. ‘Wat er in het interbellum met de Duitstalige Belgen is gebeurd, is een ongelooflijke les voor vandaag.’

Europa wordt overspoeld door vluchtelingen, in Amerika doet een man die is opgebouwd uit gelijke delen demagogie en zakelijk opportunisme een gooi naar het presidentschap, en David Van Reybrouck neemt de lezers van zijn Boekenweekessay mee naar Neutraal Moresnet, het haast vergeten landje dat tussen 1816 en 1919 tussen België, Duitsland en Nederland lag geprangd. Maar het is geen vlucht in de geschiedenis. Het verhaal van dit historische curiosum bevat tal van waarschuwingen voor onze tijd.

Neutraal Moresnet ontstond 200 jaar geleden. Op 26 juni 1816 zetten de onderhandelaars van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden en Pruisen hun handtekeningen onder het Traktaat van Aken, waarin de precieze loop van de grens tussen de twee landen was vastgelegd – van Mook, bij Nijmegen, tot Schengen, het dorpje in het uiterste zuiden van Luxemburg waar ruim een eeuw later de Europese binnengrenzen zouden worden opengezet. Maar ze waren het niet over de hele lengte van de grens eens geraakt. Tussen het huidige drielandenpunt bij Vaals en de steenweg van Aken naar Luik, die de gemeente Moresnet doorkruist, lag een strook land waar beide koninkrijken aanspraak op bleven maken. Het gebied was niet groot, zo’n drie vierkante kilometer, en er woonden amper 256 mensen. Twistpunt was de zinkmijn die er lag, de grootste van heel Europa.

Als er in het Traktaat van Aken al iets is beslist over dit gebied, dan wel dat er niets is beslist. Er waren ‘nadere maatregelen’ nodig. In afwachting daarvan werd er een driehoek om de mijn getekend, die aan ‘gemeenschappelijk beheer’ onderworpen zou zijn en die ‘door geen der beide mogendheden met krijgsvolk bezet zal mogen worden’. Neutraal Moresnet is geboren en een wonderlijke geschiedenis vol diplomatiek gesteggel, vluchtelingen, gelukszoekers, paternalistisch corporatisme en democratische tekorten gaat van start. Een onwerkelijk verhaal is het, en ook weer helemaal niet.

De Boekenweek richt zich dit jaar op Duitsland. Hoe bent u bij Neutraal Moresnet terechtgekomen als onderwerp van uw essay?

DAVID VAN REYBROUCK: Ik heb eerst getwijfeld of ik de opdracht wel zou aannemen: ik kon niet meteen een onderwerp bedenken dat gelinkt was aan Duitsland. Maar ik bedacht dat ik eigenlijk al heel lang iets wilde schrijven over Neutraal Moresnet, dat we meer dan een eeuw met Duitsland hebben gedeeld. Vlak nadat ik had toegezegd, sprak ik toevallig met de Duitstalige Belgische actrice Katja Rixen. Zij vertelde me dat haar grootvader, Emil Rixen, uit Neutraal Moresnet kwam. Die man bleek zo’n ongelooflijk levensverhaal te hebben dat ik gelijk een personage had om mijn verhaal aan op te hangen. Een beetje zoals ik dat ook in Congo heb gedaan.

Wat maakte die Emil Rixen zo geschikt?

VAN REYBROUCK: Eigenlijk werd hij vrij laat in het verhaal geboren, in 1903 pas, maar juist daardoor heeft hij alle verwickelingen meegemaakt rond dat gebied, en van Duitstalig België in het algemeen. Hij kwam ter wereld in Kelmis, de 'hoofdstad' van Neutraal Moresnet, als onecht kind van een Duitse industrieel en een dienstmeisje; tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het gebied bezet door Duitsland; en na de oorlog werd het bij België gevoegd en herdoopt tot Kelmis: Emil was toen dus al aan zijn derde nationaliteit toe. Hij had ondertussen ook de leeftijd bereikt waarop hij zijn legerdienst moest vervullen. Hij kreeg een Belgisch uniform en werd ingedeeld bij de strijdkrachten die het Rijnland bezet hielden, omdat de Duitse herstelbetalingen uitbleven. En nu hij toch in de buurt was, ging hij zijn biologische vader opzoeken. In zijn Belgische uniform! Laten we zeggen dat dat niet goed afgelopen is (lacht).

Vervolgens ontmoette Emil op de kermis van Kelmis een Nederlandse vrouw met wie hij trouwde en uiteindelijk elf kinderen zou krijgen. Hun zevende, een zoon, werd geboren tijdens de Tweede Wereldoorlog. Duitsland had het voormalige Moresnet toen opnieuw ingelijfd, en volgens de gebruiken van de nieuwe machthebbers had die jongen eigenlijk Hermann Göring als peetvader moeten krijgen. Zijn ouders hebben hem toch maar Leopold genoemd, naar Belgische traditie. Roepnaam: Leo, om niet te veel argwaan te wekken.

Helemaal aan het eind van de oorlog, Emil was toen al boven de veertig, werd hij alsnog opgevoerd voor het Duitse leger en moest hij in naziuniform in België gaan vechten. Hij deserteerde, maar werd toch gearresteerd door het verzet en linea recta naar het gevangenenkamp in Cherbourg gestuurd, in Normandië. Dat is een geschiedenis die wij heel slecht kennen. In Cherbourg werden in totaal 1 miljoen mensen ondergebracht, vooral Duitse soldaten. En die zaten niet in barakken. Ze moesten zelf hun kampementen bouwen. Dat was de jungle van Calais, maar dan gesticht door de geallieerden. Kacheltjes improviseerden ze met kisten waar ze een gat in sloegen en een buis in stopten. Werden ze niet ziek door het gure weer, dan wel van het inhaleren van de rook. Emils longen zijn daar kapotgegaan. Na zijn thuiskomst – Kelmis lag ondertussen weer in België – heeft hij nog een paar jaar kunnen werken en daarna twee decennia hoestend aan het raam gezeten.

Dat kamp van Cherbourg is voor veel van zijn bewoners een groot trauma geworden. En Emil zat daar dus als belgicist tussen de nazi's. Hij was niet eens Duitser. Of ja, dat was net het probleem, want wat wás hij nu? Hij is vijf keer van nationaliteit veranderd zonder één keer te verhuizen. Zijn levensverhaal is in een notendop het drama dat zich in Duitstalig België heeft afgespeeld.

Een grens is dus niet iets om lichtzinnig mee om te springen, zoals we misschien ook nu weer beginnen te beseffen?

VAN REYBROUCK: Inderdaad. Onze generatie is gevormd door verdwijnende grenzen: de val van de Muur, het Verdrag van Schengen. Nu worden we opnieuw – en zeer brutaal – geconfronteerd met die vraag naar grenzen. Eigenlijk weten we niet wat we daar in de eenentwintigste eeuw mee aan moeten. Het publieke debat is verdeeld in twee kampen: zij die alle grenzen willen uitvlakken en zij die muren van zes meter hoog willen optrekken. Volgens mij zijn beide opties heilloos.

Neutraal Moresnet levert ook niet echt inspiratie voor een alternatief.

VAN REYBROUCK: Nee. Moresnet was omzoomd door paaltjes en er was maar één veldwachter, dus kon iedereen ongestoord het land in en uit. Ongewenst zwangere vrouwen, zoals Emils moeder, maar ook dienstweigeraars, smokkelaars, misdadigers, noem maar op. Moresnet werd overwegend bevolkt door brave arbeiders, maar er was dus ook die schaduwkant, doordat het Traktaat van Aken eigenlijk niets had geregeld. De napoleontische wetten bleven er gelden, er was geen dienstplicht, er waren weinig regels en er heerste een aantrekkelijk belastingklimaat. Het was

een soort eldorado, dat natuurlijk heel wat avonturiers aantrok. Maar als je het vergelijkt met vandaag...

Kijk, de oorlogsvluchtelingen uit Syrië moeten worden geholpen. Dat is een humanitair recht. Je kunt daar niet van afwijken, en dat moeten we ook niet willen doen. Natuurlijk zie je dat in hun kielzog hele golven meekomen, vanuit Tunesië, de Balkan, Marokko enzovoort. En ik weet niet goed hoe je daarmee moet omgaan. De Nederlandse socioloog Willem Schinkel zegt: grenzen zijn per definitie een vorm van discriminatie. Theoretisch is dat juist. Als je gelooft dat elke burger die op deze wereld geboren wordt gelijke kansen moet krijgen, zijn grenzen obstakels tot die gelijkheid. En toch... Er was op een gegeven moment een draagvlak om Syrische vluchtelingen in België toe te laten. Zelfs de werkgeversorganisaties zeiden: wij zullen ervoor zorgen dat die mensen snel tot de arbeidsmarkt kunnen toetreden. Dat is goed nieuws. Maar ik zie niet goed in hoe je een nieuwe golf migranten kunt opvangen terwijl er hier nog twee, drie vorige golven zitten die totaal aan hun lot zijn overgelaten. En die nu in Molenbeek naar de wapens hebben gegrepen.

De verhouding tussen immigratie en integratie is cruciaal. Na een tijd zul je moeten zeggen: we hebben nu zo veel nieuwe migranten toegelaten en we zullen er nu op inzetten om hun integratie optimaal te laten verlopen. Maar dat gebeurt niet. Integendeel: alle inspanningen die nu gedaan worden in Molenbeek zijn een vorm van repressie die extreem problematisch is.

Wordt daar een historische fout gemaakt?

VAN REYBROUCK: Ik zie in ieder geval een parallel met de geschiedenis van de Oostkantons. Wat er in het interbellum met de Duitstalige Belgen is gebeurd, is een ongelooflijke les voor vandaag. Die mensen groeiden op in een land waar ze zelf niet voor hadden gekozen, waar ze niet écht deel van uitmaakten. Eind jaren twintig, begin jaren dertig zie je dat de Duitstalige Belgen steeds pro-Duitser worden. Er ontstaat een politieke partij. Het Belgische parlement raakt in paniek en keurt een wet goed die toestaat om de nationaliteit af te nemen van Belgen die niet loyaal zijn. Zoals ze dat nu in Frankrijk hebben beslist, en waarop ook in België en Nederland wordt aangestuurd. Die wet wordt vier keer toegepast, en wel op de kopstukken van die pro-Duitse partij. Die partij is daardoor verdwenen, maar het gevolg was wel dat er een nieuwe partij opstond die schaamteloos fascistisch was. Dat is wat er gebeurt als je mensen hun nationaliteit afneemt. Er wordt ten onrechte gedacht dat je zo een kwaad kunt bestrijden – alsof het iets uitmaakt of iemand Le Bataclan overhoopschiet met een Belgische identiteitskaart in zijn achterzak of niet.

Vandaag zijn de Duitstaligen juist de loyaalsten aller Belgen. En hoe is dat gelukt? In eerste instantie door (in 1977, nvdr.) de Belgischer Rundfunk (BRF) op te richten, zodat de bevolking niet meer naar de Duitse radio hoefde te luisteren. En vervolgens door hun politieke rechten te geven. Vél rechten. Ik denk dat er weinig bevolkingsgroepen van 70.000 mensen zijn die een eigen parlement en een minister-president hebben.

Hoe was dat voor de mensen in Neutraal Moresnet, die haast zonder identiteit en zonder rechten leefden?

VAN REYBROUCK: Er waren twee regeringscommissarissen: één voor Nederland en vanaf 1830 voor België; en één voor Pruisen, vanaf 1870 opgevolgd door Duitsland. De feitelijke macht lag bij de burgemeester en bij Vieille-Montagne, de maatschappij die de zinkmijn exploiteerde. Vieille-Montagne bedreef een paternalistisch soort kapitalisme door zijn arbeiders tamelijk goed te verwennen. Onderwijs, ziektezorg en huisvesting waren geregeld. Daardoor is de arbeidersbevolking nooit tot zware vormen van rebellie overgegaan.

Was dat niet vooral te danken aan de napoleontische wetten, die staken strafbaar stelden? Vieille-Montagne had er alle belang bij om zijn arbeiders tevreden te houden: terwijl er in de omringende landen sociale wetgevingen werden doorgevoerd, gebeurde er in Neutraal Moresnet niks. Geen kortere werkdagen en -weken, geen verbeterde arbeidsomstandigheden, geen pensioenen. Was dat eigenlijk geen vorm van corporate governance waar bedrijfsleiders nu alleen van kunnen dromen?

VAN REYBROUCK: Zeker. Maar is meer dan staken alleen. Veel mensen verdienden bij in de smokkel – proletariër overdag, minikapitalist 's nachts. Dat heeft het sociaal protest zeker tegengehouden. En misschien nam het ook wel andere vormen aan. Drankgebruik, bordeelbezoek en gokken, daar stond volgens diezelfde napoleontische wetten geen straf op. In Congo heb ik geleerd dat sociaal protest ook etnische of zelfs religieuze vormen kan aannemen.

Overigens, de vorm van corporate governance waarover u het hebt, is ook in onze koloniën uitgebreid toegepast. Union Minière deed in Katanga bijvoorbeeld helemaal dezelfde als Vieille-Montagne in Moresnet. Je zorgt dat je bedrijf het leven van de arbeiders van de wieg tot het graf in goede banen leidt: je laat hen hard werken, je bouwt huizen, zorgt voor onderwijs, voor religieuze faciliteiten. Veel Japanse bedrijven doen dat nog steeds. Zo kun je een groot deel van de bevolking decennialang tamelijk gelukkig laten zijn. Maar die ballon gaat niet eeuwig op. Voorwaarde voor zo'n systeem is lage scholing en een beperkt inzicht in wat er in de rest van de wereld gebeurt. De bisschop van Katanga en de directeur van Union Minière spraken bijvoorbeeld met elkaar af: houden jullie ze braaf, dan houden wij ze dom. Maar dat gaat niet eeuwig goed. Zodra dat je een generatie hebt die middelbaar onderwijs heeft gevolgd, ontstaat er verontwaardiging. Het interessante aan Moresnet is dat die verontwaardiging er daar pas in de twintigste eeuw is gekomen – en dat dan nog bij ons om de hoek.

Toch vinden sommigen het ook in democratieën aantrekkelijk om een bedrijfsleider als president te kiezen. Dingt Donald Trump immers niet naar de positie van ceo van de Verenigde Staten?

VAN REYBROUCK: Ik zat ooit met Diederik Samsom (partijleider van de PvdA in Nederland, nvdr.) in een debat over democratie. Hij zei toen: 'Noem me naïef, maar volgens mij zijn de Amerikaanse presidentsverkiezingen het hoogtepunt van de westerse democratie.' Ik heb hem toen geantwoord: 'Diederik, je bent naïef.'

Terwijl de kiezer in sommige van die voorverkiezingen toch wordt gevraagd om naar een vergadering te komen en zich intensief met het verkiezingsproces bezig te houden.

VAN REYBROUCK: Sommige van de caucuses vinden plaats in een G1000-achtige setting, dat klopt. Maar in de zeven staten waar de Republikeinen met een caucus werken, wint Trump er twee. In de elf waar ze zonder overleg kiezen, haalt hij er tien binnen. Verkiezingen maken een figuur als Trump mogelijk. Mensen die voor hem stemmen, hoeven zich niet in te werken in de materie, hoeven niet met elkaar te overleggen. En met alle respect voor Diederik Samsom, maar als er nu één democratie is die totaal wordt bepaald door de financiering van het bedrijfsleven, dan wel de Amerikaanse.

Princeton University heeft vorig jaar een rapport uitgebracht waarin staat dat de Verenigde Staten formeel geen democratie meer zijn – we hebben het hier over een grote universiteit, hè, niet over een bolsjewistisch achterafcafeetje. Ze keken naar de verlangens van het bedrijfsleven, de verlangens van de bevolking en de beslissingen van de overheid. Wat blijkt? Dat de beslissingen van de Amerikaanse overheid de belangen van het bedrijfsleven stelselmatig het dichtst benaderen. Het tweede punt is dat de voorverkiezingen zo zijn georganiseerd dat Iowa en New Hampshire, twee relatief onbeduidende staten, als eerste mogen stemmen. Wie daar wint, krijgt zo veel landelijke

persaandacht dat de race al voor een groot deel gelopen is. Daar komt nog bij dat de getrapte verkiezingen – waarin er eerst kiesmannen gekozen worden, die vervolgens op een centraal punt een kandidaat moeten nomineren – uiteraard bedacht zijn toen er nog geen televisie bestond, en mensen het land nog met de diligence moesten doorkruisen. Dat systeem is gewoon niet op de eenentwintigste eeuw berekend.

In de selectie van de adviesraad van Neutraal Moresnet zat een element van loting, iets waarvoor u hebt gepleit in Tegen verkiezingen, uw vorige essay. Maar ik neem aan dat het systeem-Moresnet uw ideaal niet echt benadert?

VAN REYBROUCK: Nee, dat systeem was extreem antidemocratisch. De burgemeester stelde een lijst op van twintig namen, waarvan de regeringscommissarissen er tien selecteerden, en na tien jaar werden er vijf mensen uitgeloot: dat is loting om te bepalen welke aristocraat niet meer mag regeren. Ik pleit voor loting om te beslissen welke burger mee mag komen praten. Een tamelijk groot verschil, maar toen ik het las, moest ik ontzettend lachen: bleek er toch een klein verband te zijn met mijn vorige boek (lacht). Was het dan al paternalisme, kapitalisme en aristocratie wat de klok sloeg in Neutraal Moresnet?

VAN REYBROUCK: Toch niet. Ik denk aan het moment in 1906 waarop de illustere bedrijfsarts Wilhelm Molly in contact komt met professor Gustave Roy, een groot voorvechter van het Esperanto. Ze vatten het idee op om van Neutraal Moresnet een Esperantostaat te maken met als naam Amikejo. Tegenwoordig heeft het Esperanto een beetje een duf imago, maar je mag de impact ervan in Moresnet vergelijken met die van de Piratenpartij vandaag. Het plan van Molly en Roy was echt vernieuwend, internationalistisch, pacifistisch... Bovendien was het een poging om hun land een eigen taal te geven, een eigen volkslied, en om er dan ook nog eens de hoofdstad van te maken van een belangrijke internationale beweging.

Ik wil daar niet lacherig over doen. Iedereen spreekt nu Engels, dus de droom van het Esperanto is gerealiseerd. Enige nadeel is dat Engels geen kunsttaal is. Je moet maar eens proberen om als jonge academicus in Vlaanderen of Nederland een artikel gepubliceerd te krijgen: je hebt zo'n enorm nadeel tegenover native speakers. Het Esperanto was een interessant project omdat het iedereen gelijke kansen gaf. Als grenzen fundamenteel discriminerend zijn, dan is de dominantie van het Engels in wezen óók een vorm van discriminatie. Alle jonge academici op het vasteland van Europa zijn als de Congolese évolués in de jaren vijftig, die op de toppen van hun tenen moesten staan om zo goed mogelijk Frans te spreken en in de gunst van de machthebbers te komen.

Neutraal Moresnet heeft ons nog een hoop te vertellen over onszelf, zoveel is duidelijk. Waarom denkt u dat die geschiedenis tot nu toe zo weinig aan bod is gekomen?

VAN REYBROUCK: Ik weet het niet precies, maar aan de gretigheid waarmee wij erover spreken, merk ik dat ze iets enorm sensueels heeft. Hayden White (een Amerikaans historicus, nvdr.) heeft ooit gezegd: 'If God is dead, only history remains.' Ik denk dat het typisch is voor verregaand geseculariseerde samenlevingen dat we vreugde scheppen uit het mogen leren over geschiedenis. Zeker in dit geval. De geschiedenis van Neutraal Moresnet is vers, vlak bij huis en ongelooflijk.

De Boekenweek loopt van 12 tot 16 maart. Het Boekenweekessay Zink van David Van Reybrouck is in de deelnemende boekhandels verkrijgbaar voor 2,50 euro.

DOOR MATTHIJS DE RIDDER

‘Je kunt het verschil maken, maar niet het verschil tussen leven en dood’

Knack

Knack - 16 Mar. 2016

Pagina 38

Elk jaar stappen meer dan 1000 Vlamingen uit het leven. Op uitvaarten hoor je dan het verhaal van de achterblijvende families, maar over de begeleidende dokters en psychologen hoor je nooit iets. En toch: ‘hun eerste’ vergeten ze nooit. ‘De eerste zelfdoding van een patiënt bepaalde mijn hele professionele leven.’

PSYCHIATER AN VAN DUYSE

An Van Duyse werkte amper een jaar als zelfstandig psychiater toen het haar overkwam, een droevige primeur: een patiënt verloren door zelfdoding. Het zou niet de laatste zijn. Dat zelfmoord een onderdeel was van haar werk, daar was ze tijdens haar opleiding goed op voorbereid. Tot het gebeurde. Van Duyse, intussen medisch directeur bij De Sleutel én beleidsarts in een verslavingskliniek, herinnert zich de schok nog. De dokter in haar analyseerde de gebeurtenissen meteen, maar de mens moest ze verwerken. Eerst was er verbijstering, daarna vochten kwaadheid en verdriet om voorrang. In de achtergrond zeurde het schuldgevoel.

Van Duyse: ‘Tijdens mijn stages had ik al zelfdodingen meegemaakt, het was aangrijpend en overweldigend. Maar zodra je eindverantwoordelijkheid hebt, is de impact nog groter, het gevoel heftiger en intenser.’

De feiten. Een jonge moeder met twee kleine kinderen consulteert psychiater Van Duyse. Ze lijdt aan een bipolaire stoornis en maakt een depressieve periode door. ‘Ik volgde haar een tijdje ambulant, maar de situatie verergerde. Ze verloor alle energie, een opname was noodzakelijk. Ik overlegde met mijn cliënt, ze ging er meteen mee akkoord. Ik nam contact op met een ziekenhuis, maar de psychiatrische afdeling zat vol. Pas na het weekend kwam er een bed vrij. Ik overlegde opnieuw met mijn patiënt, en met haar ouders, die heel nabij waren. We beslisten om te wachten tot die maandag. Twee dagen later liet de vader me weten dat zijn dochter zich van het leven had beroofd. Ik herinner me dat moment nog heel helder, mijn eerste gevoel was verbijstering. Vreemd genoeg voelde ik ook iets van opluchting, omdat ze haar kinderen niet had meegenomen. Het verhaal kleefde wel aan mij. Ik wilde de feiten beter leren kennen, om het te begrijpen. Ik analyseerde ook mijn eigen manier van handelen. Ik dacht: ik heb met die jonge mama een professionele weg gevolgd, ik toonde betrokkenheid. Ik wilde zo dat het goed kwam met haar. Ze kwam uit een liefdevol nest, had nog doelen in het leven. Ze was vol goede moed aan de behandeling begonnen, stemde in met een opname en dan dit. Waarom toch? Als arts ben je getraind op slecht nieuws, op crisissituaties. Je moet het hoofd koel houden, maar je hebt ook emoties. Ik herinner me dat ik bleef zeggen: “Dit kan toch niet waar zijn?” Ik herinner me ook de twijfel: had ik dat ziekenhuis niet meer onder druk moeten zetten? Ik heb me de tijd gegund om ermee bezig te zijn.’

Gevoel van afwijzing

‘Een paar jaar later kroop een andere zelfdoding echt onder mijn huid. Een man die verbleef in het ziekenhuis waar ik toen werkte, had zich in brand gestoken. Personeelsleden probeerden hem te blussen, maar hij stierf aan zijn verwondingen. Ik was op dat moment met vakantie. Vorige week bezocht ik voor het eerst weer het vakantieoord waar ik toen was. Alle herinneringen kwamen terug. Daar had ik dat vreselijke bericht ontvangen, daar had ik zaken zitten regelen voor de familie en voor

het team dat collectief in shock en getraumatiseerd was. Daar stelde ik me weer die vraag over mijn verantwoordelijkheid als behandelend arts: waarom hadden mijn professionele hulp en mijn uitgestoken hand niet geholpen? Dat gevoel van afwijzing komt wel vaker voor bij hulpverleners. Iedereen maakt critical incidents mee, iets traumatisch in de job. In ons ziekenhuis is er een team dat in zulke gevallen bijspringt. Erover praten is belangrijk. Wat vanbinnen zit aan ballast, moet eruit. Je moet jezelf gezond houden als psychiater. Ook sport is essentieel om te ontladen. En ik speel viool. Toch is elke dode, en zeker elke zelfdoding, iets moeilijks voor een arts. Je wilt genezen, helpen, helen. Bij suïcide heb je het pleit verloren. Toch probeer ik in elke ontmoeting sprankeltjes hoop te zien en mee te geven. Ik had ooit een suïcidale jongen in begeleiding die geen enkel perspectief meer zag. Hij loopt nu een ongelooflijk parcours. Hij studeert en behaalt goeie punten. Zijn zelfvertrouwen, dat jaren aan diggelen lag, is terug.'

PSYCHOTHERAPEUT PHILIPPE VRANCKEN

'Het is niet vreemd dat een psychotherapeut die een zelfdoding meemaakte met het gevoel van falen achterblijft, of onbewust zoekt naar wie wat fout deed. Maar de eindverantwoordelijkheid ligt altijd bij de patiënt', zegt orthopedagoog en psychotherapeut Philippe Vrancken. 'Ga er maar van uit dat elke hulpverlener zijn uiterste best doet om elke cliënt bij te staan. Soms volstaat dat niet, en maakt de cliënt zijn keuze.'

Vranckens 'eerste zelfdoding' was die van een dertiger die hij al jaren volgde. De man was psychotisch-schizofreen, kampte met een ernstige depressie en had suïcidale neigingen.

Vrancken: 'Op een dag nam hij contact met me op, met de boodschap dat zijn zwarte gedachten te sterk werden. Ik adviseerde hem om meteen naar de spoedafdeling psychiatrie te gaan. In het ziekenhuis wilden ze hem niet opnemen omdat hij niet was doorverwezen door een huisarts. De man trok naar huis en pleegde suïcide. Als je dat verneemt, voel je verschillende dingen. Je bent kwaad en ook onzeker. Je probeert het te verklaren, en besluit dat de balans was overgeslagen, het was de kroniek van de aangekondigde zelfdoding. En toch was het een schok. Ongeloof en droefheid kwamen op, én een heel ambivalent gevoel: verlossing. Later zou ik dat gevoel aan nabestaanden en andere psychotherapeuten uitleggen. Wat wij voelen aan onmacht en pijn, is nog maar een fractie van wat die cliënt jaren voelde. Het zou dus heel egocentrisch van ons zijn om van hem te eisen dat hij blijft leven zodat wij van die pijn gespaard blijven. De redenering "zolang jij leeft, voelen wij ons goed; zodra jij er niet meer bent, zitten wij met de miserie" is fout. Wie van die egocentrische redenering loskomt, kan rouwen en met de zelfdoding omgaan.'

De eerste is de moeilijkste

Vrancken is directeur van de Academie voor Integratieve en Humanistische Psychologie en Psychotherapie, en docent in de vier jaar durende opleiding tot psychotherapeut. 'Je neemt je ervaringen mee in de opleidingen. In het eerste jaar zeg ik vaak: "Verlaat het idee dat je iedereen kunt redden." Een geslaagde relatietherapie is niet degene bij wie partners per definitie weer samenkomen, ze kan ook geslaagd zijn als mensen op een mooie manier uit elkaar gaan.'

Bij begeleiding van iemand met suïcidale neigingen ligt het delicaat. Je kunt moeilijk van een geslaagde begeleiding spreken wanneer de cliënt voor de dood kiest. 'De mogelijkheid dat hij eruit stapt, neem je wel mee. Ooit had ik een man in begeleiding die tijdens ons laatste contact bedankte voor het jarenlange proces dat ik met hem had doorlopen. Hij zei dat die gesprekken hem veel deugd hadden gedaan, maar dat ze niet opwogen tegen de rest. Hij stapte uit het leven. Ik kon dat plaatsen, hoe confronterend het ook weer was.'

De allereerste zelfdoding binnen je praktijk is wel de moeilijkste, en die neem je in je carrière mee. Bij Vrancken was het niet anders. 'Ik was enorm onder de indruk. Je denkt ook: dit zal toch niet het begin zijn van een lange rij? Je leert als psychotherapeut wat jij zelf nodig hebt als het weer gebeurt. Je moet voor jezelf zorgen. Praten helpt, rekening houdend met het beroepsgeheim. Wat moeilijk blijft, zijn termen zoals: "Ik heb mijn patiënt verloren." Ik vind dat niet de juiste beschrijving. "De patiënt zag geen uitweg meer" of "hij verkoos een andere weg te gaan" is juister. Daarin zit weer die eigen keuze van wie eruit stapte.' Psychotherapeuten weten dat 'het' kan gebeuren, ze leren omgaan met fatale keuzes, maar sommigen lopen erop vast. 'Ik heb het één keer gezien bij een collega. Een cliënt van haar stierf in een gezinsdrama. Ze ging eronderdoor, stopte een tijdlang met werken. Ik weet niet of ze goed werd ondersteund door haar netwerk. Feit is dat ze geen rechtstreeks contact meer wilde met cliënten. Ze werkt nu bij een administratieve dienst in de gezondheidszorg.'

DOKTER BELO MUSSCHE

Isabel 'Belo' Mussche studeerde twaalf jaar geleden af als kinder- en jeugdpsychiater. Op een dag in een gesloten centrum zat Lindsay voor haar: vijftien jaar oud, kind van twee zwaar verslaafde ouders, opgegroeid met de harddrugs op de keukentafel. Ze was van pleeggezin naar instelling verplaatst, het was niet haar keuze. Ze sleepte trauma's mee, was onthecht, verwaarloosd en boos.

Mussche: 'Haar boosheid uitte zich in extreme agressie. Lindsay sloeg alles kort en klein. Menselijke drama's waren nipt vermeden. Ik zag een meisje dat, na alles wat ze had meegemaakt, ontplofte. Met haar achterliggende verhaal werd niets gedaan, de begeleiders focusten op haar gedrag. De contacten tussen Lindsay en mij waren eerst moeilijk, met veel stemverheffingen, naar buiten lopen en verbale agressie. Na een tijdje temperde dat. Ik vond een ingang, het klikte tussen ons. Ik praatte ook vaak met haar opa, die veel om haar gaf en vice versa. Wat me meteen trof, was haar grote levenskracht. Ze zag helder in wat in haar verleden fout was gelopen en zocht naar een manier om te overleven. Aan zelfdoding dacht ze nooit. Lindsay wilde dingen gaan ondernemen. Ze bleek ook in staat om verbinding te maken met anderen, niet makkelijk bij kinderen met hechtingsproblemen. Lindsay werd verliefd op een meisje in de instelling. Ik vond dat positief, maar de omgeving zag dat anders, in een instelling kunnen relaties niet. Ik lobbyde, vroeg of ze elkaar toch konden zien, met bepaalde afspraken. Ik kreeg geen gehoor en Lindsay incasseerde een nieuwe klap. Toch hield ze zich overeind. Op een dag zei ze dat ze behandeld wilde worden in de psychiatrie. Ik vond een plek voor haar en ze werd opgenomen. We deden, zoals dat in therapiekringen heet, 'een mooie, goed voorbereide overdracht'. Tijdens de week verbleef ze in de psychiatrie, in het weekend bij haar opa. Na een paar maanden rondde ze de opname af. Ze zou begeleid alleen gaan wonen. In die periode was ik buiten beeld, omdat ze in een andere omgeving verbleef dan de instelling waar ik haar zag. Lindsay pleegde suïcide. Een collega kwam me vertellen dat ze stierf na een overdosis. Mijn eerste reactie was: 'Oh, fuck.' Ik had zo geloofd in haar. Ze wilde voor haar toekomst gaan. En, lap, nu dit. Waarop was ze vastgelopen? Wie hielp haar nog? Ze was blijkbaar van de radar verdwenen. Een typisch verhaal. Ik merk het vaak bij meisjes tussen de 16 en de 20, die na een moeilijke tijd op eigen benen willen staan: er ontstaat een fragiele periode waarin alles even wankelt. Net in die broze periode is er weinig of geen begeleiding. Dat was voor mij nog de grootste schok, dat ze alleen achterbleef, zonder adequate zorg.'

'Het bos in'

Na de 'fuck' kwam er bij Belo Mussche een periode van intens nadenken. 'Ik hoorde steeds weer die zin die Lindsay tijdens onze laatste gesprekken uitsprak: 'Ik zal het anders doen dan mijn ouders, ik

kan dat.’ Wat een paradox, de levenskracht was uitgemond in een doodswens. Haar tocht was blijkbaar te zwaar en er was geen adequate hulpverlening in de buurt.’

Mussche twijfelde volop aan de structuren binnen de hulpverlening. ‘De story of my life . Ik vond dat het kind slachtoffer was van de strakke modellen waarmee we werken. Die groep van bijna-achttienjarigen komt vaak in het niets terecht. Zolang ze minderjarig zijn, hebben ze alle mogelijke gratis hulp. Op hun achttiende gaat het dossier op de jeugdrechtbank dicht en is het: ‘het bos in’. Voor die broze groep zou men op maat moeten werken. We hadden met z’n allen dichter moeten staan en aanklappen. Dit meisje stond op het punt in het echte leven te springen, en kijk, ze sprong eruit. Vreemd genoeg is het verhaal van Lindsay ook een oppepper geweest. Ik neem het in mijn professionele leven mee, in elk contact dat ik met cliënten heb. Ik probeer het zuivere arts-zijn af en toe uit te schakelen, en gericht te luisteren. Ik laat mensen vertellen vóór ik zaken verklaar of iets aanreik. Lindsay zorgde mee voor dat inzicht. Zij leerde me dat hulpverleners echt over hun muurtjes moeten kijken en gekkere dingen moeten durven te bedenken, weg van de strakke modellen en etiketten. Ik zal het meisje nooit vergeten, maar niet op een slechte manier. Het verhaal ettert niet in mij. Haar veerkracht en mogelijkheden heb ik in mijn werk geïntegreerd.’

PSYCHOLOGE LIES

Haar eerste confrontatie met zelfdoding, na twaalf jaar praktijk, was een donderslag bij heldere hemel. Lies, psychologe en psychotherapeute, kreeg onvoldoende steun binnen het centrum waar ze werkte, en ook zij bleef achter met vragen over de hulpverlening. Ze getuigt anoniem.

Lies volgde een tijdlang een meisje dat op heel jonge leeftijd een dochttertje kreeg. Na ‘gedoe’ met twee foute partners werd haar kind door Pleegzorg bij een familielid geplaatst. Lies begeleidde de moeder, die we Lily zullen noemen. ‘Het was een intense begeleiding. Op een bepaald moment vroeg Lily om meer moeder te mogen zijn, meer zorg te mogen dragen voor haar kind. Zowel de kinderpsychiater, die het dochttertje volgde, als de pleegzorgdienst wilde daar niet op ingaan. Lily kon haar dochttertje alleen zien met iemand erbij. Ik pleitte in vergaderingen om Lily meer kansen te geven, de evoluties die ze maakten waren tenslotte grote stappen.

Haar kind vertoonde intussen extreem gedrag, was verward en wist op den duur niet meer wie haar échte moeder was. Ik legde een link tussen dat gedrag en het feit dat ze haar natuurlijke moeder miste. De psychiater negeerde mijn argumenten. Lily had vroeger fouten gemaakt, zei ze, ze was niet in staat om opnieuw opvoeder te worden. Lily zat in zak en as. Ze stortte zich op haar werk, putte zich uit, het ging richting burn-out. In juli vertrok ik op reis, Lily noteerde in haar agenda een paar data voor begeleidingen na mijn terugkeer.’

Teleurgesteld in het leven

Eind juli begon Lies opnieuw te werken. De eerste dag in de keuken van het centrum liep ze de coördinator tegen het lijf, die haar onomwonden het nieuws bracht.

Lies: ‘De manier waarop was verschrikkelijk. De coördinator, ook een psycholoog, zei: “O ja, Lies, ik heb slecht nieuws. Lily heeft zelfmoord gepleegd.” Hij zei niet: “Zullen we even gaan zitten? Er is iets gebeurd waarvoor we het best wat tijd maken.” Hij vroeg evenmin of ik iemand nodig had om het te

verwerken. Hij draaide zich om en liet me alleen achter, beduusd. In de wachtzaal zaten al cliënten te wachten. Ik was in shock maar heb die dag toch gewerkt, al herinner ik me niet meer zo helder hoe. Later nam ik contact op met dat familielid. We gingen samen Lily groeten. Het was hard voor ons beiden, maar goed voor de verwerking. Het familielid toonde me de afscheidsbrief en het schriftje waarin Lily de laatste weken aantekeningen had gemaakt. Ik mocht alles lezen. Het was heel belangrijk voor mij, professioneel én persoonlijk, dat ik die informatie kreeg. Zo kon ik de laatste weken en dagen voor haar daad volgen. Ik maakte eruit op dat Lily zich overbodig voelde in haar moederschap. Omdat ze geen kansen kreeg van de psychiater en van de pleegzorgdienst had ze heel veel moeite om zichzelf te aanvaarden. Ze was teleurgesteld in het leven zelf. Dat raakte mij.'

Wat Lies vertelt, is – alweer – een verhaal waarin de begeleider de hulpverlening deels met de vinger wijst. Dat is iets anders dan zeggen dat de hulpverlening mee de verantwoordelijkheid draagt voor de zelfdoding, zegt Lies. 'Wie overgaat tot zelfdoding, maakt die keuze, punt uit. Toch stelde ik mezelf de vraag of Lily wel genoeg werd gehoord. Ik wilde geen zondebok zoeken. Ik weet dat zelfdoding het resultaat is van een complexe, cumulatieve samenloop van factoren. Maar de hulpverlening mag ook aan introspectie doen. Net dat is soms een taboe. Dit verhaal over mijn eerste, en voorlopig ook enige confrontatie met zelfdoding liep lang met mij mee, al purde ik er intussen iets positiefs uit. Jaren later, in een teamgesprek, heb ik mijn verhaal verteld. Ik kreeg van de nieuwe coördinator veel begrip en de vraag om mee te schrijven aan het protocol 'hoe omgaan met de hulpverlener als nabestaande'. Wat ik meemaakte, heeft me als psychotherapeut nederiger gemaakt. Ik weet dat ik als begeleider ergens het verschil kan maken, maar niet het verschil tussen leven en dood. Ik bied vaardigheden aan, zo breed mogelijk. Ik zal ook nooit meer, zoals toen wel gebeurde, te veel respect tonen voor het narcisme van de psychiater, want daar blijf ik wél mee zitten: dat ik nogal braaf was, overdonderd door de hiërarchie. In plaats van mijn vinger op te steken en te vragen "of ik ook eens mag", benoem ik alles nu rustig, helder, onverbloemd. Daar ben ik enorm in gegroeid.'

DOOR MARIJKE LIBERT

Copyright © 2016 Roularta Media Group. Alle rechten voorbehouden

JOURNALISTIEKE EINDPRODUCTEN

1. REPORTAGE

REPORTAGE: Het Oostendse visserschip Renilde vist bijna elke nacht voor de Belgische kust

VLAAMSE VISSERS KIJKEN SCEPTISCH NAAR DE TOEKOMST

De Vlaamse vissers zijn rusteloos over de toekomst. De reden hiervoor is de aanlandplicht, een nieuwe visserijwetgeving die het Europees Parlement in 2014 goedkeurde. De wet verplicht alle vissersvaartuigen ertoe om alle gevangen vis aan land te brengen en niet meer terug in zee te gooien. Dit zou vissers moeten stimuleren om selectievere vistechnieken te onderzoeken en in gebruik te nemen. Sindsdien wordt de wet gefaseerd ingevoerd. Vanaf 2016 moeten alle vissersvaartuigen ook kleine tong en schol aanlanden. Het kustvissersschip Renilde wist door een uitzondering dit jaar de dans te ontspringen.

De meeuwen omsingelen het kustvissersschip O.190 Renilde wanneer het in de namiddag de haven van Oostende achter zich laat en haar netten in het water zakken. De 29-jarige schipper Davy Torcq stelt zijn koers naar het Westen in. Stoïcijns houdt hij zijn instrumenten in de gaten en kijkt voor zich uit. Vanop een afstand zijn de kustgemeenten te herkennen door rijen appartementsblokken met af en toe een strook duinen tussenin.

De Renilde vaart langs een ander kustvissersschip dat stilligt. De netten zijn uit het water en op het dek is geen beweging te zien. Even later is de schipper van het stilliggend bootje te horen op de VHF, een radio met een telefoonhoorn die de zeevaart gebruikt om te communiceren. Hij vloekt over zijn motor en vertelt dat hij tijdens herstelwerkzaamheden een gat in zijn duim kreeg. De twee matrozen Eric Maeckelbergh (39) en Michael Deley (29) lachen. Even later roept schipper Davy dat het tijd is om de netten op te winden.

Vlaams paneel

De inhoud van de netten wordt in de stortbakken gelost, waarna ze op de lopende band terechtkomt en de bemanning alle vis sorteert. Daarna ontdoen de matrozen alle vissen van hun ingewanden en slaan ze die in ijs op. Wat volgens het wettelijk vastgelegd minimum te klein is, verdwijnt weer in zee. “Wij moeten ongewenste en te kleine vis nog niet aan land brengen”, vertelt Davy. “Dat komt door het Vlaams paneel in onze visnetten. Dat is een stuk in het net van 3 meter, vlak voor de kuil waar de vis zich verzamelt. De mazen van dat paneel zijn 12 cm, groter dan de rest van het net, zodat de vis nog een extra ontsnappingskans uit het net heeft.” Een uur later, voor de kust van Koksijde, windt Davy voor de tweede keer de netten op. Matroos Eric reageert enthousiast wanneer hij een zeepaardje vindt. “En dan durven de groene ngo’s en politici van Europa zeggen dat de visbestanden in moeilijkheden zijn”, lacht hij.

Elk uur windt Dave de netten op. Terwijl de avond valt, noemt matroos Michael de aanlandplicht het begin van de ondergang van de visserijsector. “Europa heeft ons jarenlang verboden om te kleine vis aan boord te houden. Daar stonden strenge boetes op. En nu moeten we ineens wél al die kleine vis aan land brengen. Ik begrijp die ommezwaai niet, want dat zijn visjes die nog kunnen overleven.” De rest van de nacht blijft de O.190 voor de kust van De Panne vissen. Op de VHF speelt er een mix van Vlaamse, Nederlandse en Franse stemmen.

Selectiever vissen

“Volgens mij is iedereen bereid om selectiever te vissen, zolang het maar werkt. Alleen moet het wel rendabel blijven”, vindt Eric. Vanuit zijn schippersstoel doorbreekt Davy zijn stilzwijgen. “Dat we

duurzamer vissen vind ik goed, maar we kunnen niet blijven onze mazen vergroten. Dan verdwijnt alle vis uit de netten. In vergelijking met de vorige jaren hebben we dit jaar al 20% minder tong gevangen. Een dieselmotor zonder uitstoot bestaat ook niet.” Daarna is het opnieuw tijd om de netten binnen te halen. Wanneer de vis in het vriesruim is opgeslagen en iedereen weer warm binnen zit, gaat Davy verder: “Wij hebben mariene onderzoekers mee gehad aan boord. Volgens hen overleeft 90% van de pladijs die we terug in zee gooien. Dat komt doordat onze netten niet zo lang onder water blijven als van grotere vissersschepen die dagenlang in zee zijn. De beleidsmakers moeten de aanlandplicht afstellen op elke categorie van visserij”, vindt hij.

De pulskor, waarbij er met kleine stroomstootjes op vissen wordt gevist, komt ter sprake. Veel Vlaamse vissers zijn positief over de pulskor, maar Europa heeft die vorm van visserij momenteel volledig verboden. Enkel in Nederland mogen vissersvaartuigen voor wetenschappelijk onderzoek ermee vissen. “Ik weet niet of de pulskor zo veelbelovend is”, vraagt Eric zich af. “Als alle schepen daarmee vissen, groeit de visserijdruk, want met een pulskor vang je meer vis. Dat kan resulteren in overbevissing en nieuwe wetten.” Wanneer de aanlandplicht de komende jaren volledig doorgevoerd wordt, zijn Eric en Michael bereid om te blijven werken in de visserij. Zolang er maar genoeg geld blijft binnenkomen. “Maar zullen alle reders blijven varen?” vraagt Eric zich af. “Volgens mij zullen er heel wat oudere reders besluiten om hun vissersschip te koop te zetten.”

’s Morgens om 7 uur vaart de Renilde de haven van Oostende weer binnen en haalt Davy de netten binnen. Terwijl de matrozen op het dek bezig zijn en enkele gaatjes in beide netten herstellen, uit Davy moedeloos zijn mening over de toekomst. “Ik zou niet weten hoe we de aanlandplicht praktisch kunnen uitvoeren. Als het zo ver komt, hang ik misschien mijn visserskledij wel voorgoed aan de kapstok”, zucht hij.

Foto’s bij de reportage:

2. NIEUWSARTIKEL

Rubriek: AANLANDPLICHT (economie)

“MET DE AANLANDPLICHT MAKEN WE ONZE TOEKOMST KAPOT”

De aanlandplicht is volgens de bodemvisserijsector praktisch onhaalbaar.

Rond de omstreden aanlandplicht heerst een breed maatschappelijk debat. Visserij, mariene biologen, Europese parlementsleden en groene ngo's hebben elk hun mening. De wet werd in 2014 goedgekeurd en bepaalt dat vissersschepen alle gevangen vis aan land moeten brengen. Naar de ongekende impact ervan wordt sceptisch en met wantrouwen gekeken.

Het begon allemaal in 2010 toen de Britse chef-kok Hugh Fearnley Whittingstall zijn campagne Hugh's Fish Fight startte. Whittingstall kon niet meer aanzien hoe vissersschepen steeds hun bijvangst, dat is de ongewenste en niet-marktwaardige vis, terug de zee ingooien. Deze teruggooi, ook wel discards genoemd, stond in zijn ogen gelijk aan voedselverspilling. Met zijn campagne probeerde hij zo veel mogelijk mensen van dit feit bewust te maken, en met succes. Ook nationale bekendheden zoals de Franse actrice Melanie Laurent, de Spaanse tv-presentator Mario Picazo en de Poolse chef-kok Robert Makłowicz steunden de campagne. Liefst 870.000 burgers tekenden Hugh's petitie. Op die manier ontstond er een groot maatschappelijk draagvlak. Ook Europese parlementsleden en de beleidsmakers van het nieuw Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB), dat al sinds de jaren '70 de Europese visserijvloeden en visvangsten beheert, bleven niet ongevoelig voor Whittingstall's campagne. Zij werkten al langer aan een wet over de bijvangst, maar door Hugh's Fish Fight kwamen die werkzaamheden in een stroomversnelling. In januari 2014 keurde het Europees Parlement de wet goed en besloot ze om de aanlandplicht gefaseerd in te voeren.

“Het hele idee en de invoering van de aanlandplicht heeft te maken met imago en beeldvorming”, klinkt het bij tegenstander van de aanlandplicht Peter Van Dalen. Hij is Nederlands Europarlementariër voor de ChristenUnie en zetelt in de Commissie Visserij. “Voorstanders beweren dat de aanlandplicht dient om voedselverspilling tegen te gaan. Daar begrijp ik niets van. Nu moet alle vis aan land worden gebracht, waar ze wordt vermalen tot vismeel.” De bodemvisserijsector ziet deze wet helemaal niet zitten en houdt zijn hart vast. “Dit zie ik echt niet goed komen. Deze wet werd gestemd door politici die niets van visserij kennen”, meent Danny Vlietinck, reder van het vissersschip Z.483 Jasmine. “De sector weet waar de knelpunten zitten. Achter het bureau is het makkelijk, maar voor de mensen die het moeten uitvoeren is dat niet simpel.” Reder Johan Hennaert van het vissersschip O.231 Den Hoope deelt Danny's mening. “De aanlandplicht zal naar controle en verwerking toe voor zoveel problemen zorgen, dat ze simpelweg praktisch onhaalbaar is. Hiermee maken we onze eigen toekomst kapot. Deze wetgeving zal onze nu al te kleine vissersvloot verkleinen en een negatief effect hebben op het bemanningstekort.”

Stimuleren tot selectievere vistechnieken

Voor de aanlandplicht werd ingevoerd, was het verboden voor vissers om te kleine vis aan land te brengen. Overbevissing werd toen al tegengegaan door het Europese quotasysteem. Dat systeem legt jaarlijks een maximum quotum op voor elke vissoort per vissersschip. Heeft het schip bijvoorbeeld zijn quotum van pladijs voor het jaar opgevist, dan mag het voor de rest van dat jaar geen pladijs meer aan land brengen. Met de aanlandplicht wordt dus grotendeels van het quotasysteem afgestapt, want alle vis, ook jonge vis, moet nu aan land worden gebracht. “Voor bepaalde vissoorten zijn de overlevingskansen bij teruggooi best groot”, vertelt Peter Van Dalen. “Ik

schat in dat van bijvoorbeeld kleine tong of schol tot 50% overleeft. En die andere 50% komt in de voedselketen van de zeevogels en zeedieren terecht.”

“Als je de vis die normaal overleeft nu dood aan wal moet brengen, kan dat nooit de vispopulatie ten goede komen”, vindt Johan Hennaert. “We hebben hier al met groene ngo’s, zoals Natuurpunt en WWF, over gesproken en zij zeggen ook dat ze niet volledig achter deze wet staan,” vertelt Danny Vlietinck die ook in het bestuur van de Redercentrale zetelt. Krien Hansen van Natuurpunt reageert: “De aanlandplicht dient om vissers te stimuleren zodat ze selectiever en duurzamer gaan vissen en minder bijvangst hebben. Wij erkennen dat dit voor hen moeilijk kan zijn,” benadrukt Krien Hansen, “maar enkele vissers zeggen nu al dat dit onmogelijk is. Eerst moeten alle belanghebbenden de wet opvolgen en de knelpunten evalueren. Deze wet werd Europees gestemd en moet opgevolgd worden.” Peter Van Dalen gaat niet akkoord met dat argument. “Vissers begonnen al selectiever te vissen in 2004 door de hoge brandstofkosten. Bodemvissersschepen trekken een zware boomkor (*nvdr. De boomkor is een stalen buis waaraan het net is bevestigd*) over de bodem met heel wat nodige pk’s. Deze investeringen zijn financieel te zwaar voor de vissers, daarom heeft Europa ook een fonds. Vissers kunnen zo subsidies aanvragen.”

Danny Vlietinck's schip vist al met sumwings en ecorols, twee modernere vormen van een boomkor die voor minder bodemberoering zorgen en minder brandstof verbruiken. “Ik wil mij volledig inzetten voor de ontwikkeling van selectievere visserijtechnieken”, zweert hij. “We hebben nu grotere mazen in de rug van het visnet en vissen met een paneel in het net. Dat is een stuk aan het achteruiteinde van het net waar de mazen vergroot zijn tot minimum 12 cm zodat de kleine tong nog een extra ontsnappingskans heeft. Vissers zien liever geen kleine vis, want dat brengt alleen maar extra werk met zich mee.”

Uitzonderingen op de aanlandplicht

De aanlandplicht kent wel enkele uitzonderingen. Bedreigde vissoorten, zoals rog, of soorten met een hoge overlevingskans zouden worden uitgezonderd van de aanlandplicht. Jochen Depestele, mariene bioloog aan het Instituut voor Landbouw en Visserijonderzoek (ILVO), licht toe: “Schol is bijvoorbeeld een problematische vissoort met een kleine overlevingspercentage. Als dat percentage hoog genoeg is, kan de aanlanding daarvan in verzachtende omstandigheden worden doorgevoerd. Daarnaast is er ook nog de de minimis-vrijstelling die ook wat flexibiliteit oplevert. Dat houdt in dat enkele vangsten tot een bepaald maximum mogen worden teruggegooid. Die vrijstelling is wel onderhevig aan meerdere voorwaarden, zoals het gebruik van een bepaalde soort netten.

“In de Noordzee mogen we 7% van de ondermaatse tong teruggooien. Dit is enkel nog maar van toepassing in het Noordelijke gedeelte van de Noordzee. In de praktijk hebben we er dus dit jaar nog geen last van, maar als volgend jaar nog een deel van die wet wordt doorgevoerd, zal dat niet werkbaar zijn”, vreest Danny Vlietinck. Hij denkt vooral dat zijn bemanning niet meer zal willen varen als ze al die kleine vis moeten sorteren en opslaan. “Als we alle discards moeten bewaren, hebben we daar geen personeel genoeg voor”, beaamt Johan Hennaert. Door de vis die ze nu zonder bijvangst verwerken, heeft de bemanning al amper genoeg rust om veilig te kunnen werken. “Als we dan ook nog eens lossen aan de wal, betekent dit voor elke zeereis een extra gevulde container. Dat is ook nadelig voor de verkeersdruk op het wegennet en voor de co2-uitstoot. En als we die bijvangst aan boord moeten houden, zorgt dat extra gewicht ook voor meer uitstoot door het schip.”

Te veel wetten

“Het was de bedoeling om met de aanlandplicht naar een meer resultaatgericht beheer te gaan, waarbij het beleid minder regels oplegt aan de vissers”, weet Jochen Depestele. “Jammer genoeg verdween dat punt naar de achtergrond. Het probleem van de wildgroei aan regels en de

moeilijkheid voor de vissers om al die wetten te kunnen blijven opvolgen is gigantisch.” Sinds 1970 zijn er al wijzigingen doorgevoerd in 1983, 1992, 2002 en recent in 2014. “Elk nieuw visserijbeleid eist dat alles duurzamer wordt”, stelt Johan Hennaert. “Onze vaartuigen gaan gemiddeld 30 jaar mee. Het is moeilijk om met die vaartuigen op latere datum andere vistechnieken te beoefenen. Soms wordt dat wel gedaan, maar je blijft met een handicap zitten omdat het vaartuig daar niet volledig geschikt voor is.” Volgens Danny Vlietinck is het op deze manier onmogelijk om een bedrijf uit te bouwen, want de reders weten niet wat er in de toekomst aankomt. “Moet je nu investeren in nieuwbouw, in je schip, of in vistechnieken?” vraagt hij zich af. “Het is echt moeilijk voor ons.”

Positief voor duurzaamheid

Een oplossing voor de problematische gevolgen van de aanlandplicht dient zich niet meteen aan. De vissers zijn wel bereid om over te gaan tot innovatieve visserijtechnieken, maar raken de alsmaar verstrengde eisen langzamerhand beu. “De voorbije jaren werd er weinig gedaan tegen de discardproblematiek”, oordeelt Jochen Depestele van ILVO. “Wij steken ook de hand in onze eigen boezem. Er zijn veel onderzoeksinspanningen geweest, maar er zijn weinig effectieve resultaten geboekt.” Johan Hennaert eist meer steun en tijd in verder onderzoek naar overlevingskansen voor de vis. “Minder discards zijn moeilijk, die zal je altijd hebben. Maar we kunnen wel nog vooruitgang boeken bij de overlevingskansen. Met andere netten of een andere vorm van vangstverwerking aan boord moet dat lukken”. Danny Vlietinck gelooft dat de netten sneller opwinden ook een oplossing kan zijn. Tegenwoordig slepen de netten ongeveer 3 uur over de bodem voor ze aan boord worden geleege. “We zien dat bij kortere slepen van een anderhalf uur de vis veel meer leeft”, vertelt hij.

Een voorbeeld van een nieuwe vistechniek is de pulskor. Dat is een net die gebruik maakt van elektriciteit. Door kleine stroomstootjes schrikken de bodemvissen op en belanden zo in het net. Deze vistechniek zorgt voor minder bodemberoering en verbruikt minder brandstof. Momenteel is dit nog door Europa verboden om te gebruiken en voert vooral Nederland hiernaar onderzoek. “De uitkomsten van de pulskor, zoals minder bijvangst, zien er alvast zeer positief uit. Eens het wordt vrijgegeven, denk ik dat veel reders de overstap zullen maken”, bedenkt Danny Vlietinck. Maar dan moeten wel alle visgebieden ervoor vrijgesteld worden, want momenteel is deze vistechniek enkel in de Noordzee voor onderzoek toegestaan. “Wij vissen maar drie maanden van een jaar in de Noordzee. Die investering is zodanig groot dat we daar een heel jaar mee moeten kunnen vissen, wil dit economisch rendabel zijn”, besluit Danny Vlietinck.

Een andere oplossing kan restocking zijn. Dat betekent dat vis aan het land gekweekt wordt en na een bepaalde tijd in zee wordt uitgezet. “In België is er al voldoende kennis om dat te doen. Dat werd in het verleden al geprobeerd met tarbot en tong, en met succes. Waarschijnlijk zouden alle partijen daar wel mee kunnen leven”, oppert Johan Hennaert. De meeste lidstaten blijken ervaring met visteelt te hebben. Helaas bestaat er hier nog geen piste op Europees niveau voor.

STREAMERS:

“De aanlandplicht moet vissers stimuleren tot het gebruik van duurzamere en selectievere visserijtechnieken ”

- Krien Hansen, Natuurpunt

“Moeten wij nu investeren in nieuwbouw, ons schip of in vistechnieken? Het is echt moeilijk voor ons.”

- Danny Vlietinck, reder vissersschip Z.483 Jasmine

Foto's bij nieuwsartikel:

3. INTERVIEW

Rubriek: Het Gesprek

“IK BEN TEGEN HET Vernietigen van kleine vis”

Peter Van Dalen dient als Nederlands Europarlementariër voor de ChristenUnie in de Fractie Europese Conservatieven en Hervormers. Hij is lid van de Commissie Visserij en is tegen de aanlandplicht. ‘Ik heb nooit begrepen waarom we deze wet invoerden.’

De aanlandplicht verplicht vissers om alle vis onderworpen aan vangstbeperkingen aan land te brengen. Geen enkele gevangen vis mag nog, dood of levend, over boord terug de zee in. Vissers zien deze wet echter niet zitten en beweren dat hij praktisch niet haalbaar is.

Oktober 2010. De Britse chef-kok Hugh Fearnley-Whittingstall lanceert zijn campagne Hugh's Epic Fish Fight. Hij beweert niet meer aan te kunnen zien hoe vissers op hun schepen jonge en ongewenste vis over boord gooien en ijvert voor nieuwe, strengere wetten. Volgens hem is al die vis nog bruikbaar als voedsel en is dit pure verspilling. Daar wil hij iets aan doen door een campagne te lanceren. Zijn petitie werd uiteindelijk getekend door 870.000 personen en vond gehoor bij Europese Parlementsleden.

Januari 2014. Het Europees Parlement stemt over een nieuw Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) en dat wordt ingevoerd door de Europese Commissie. Dit GVB, dat al sinds de jaren '70 toeziet op het beheer van Europese visserijvloeden en de visbestanden, bevat de nieuwe aanlandplicht. Deze aanlandplicht zorgt ervoor dat vissers alle niet-marktwaardige gevangen vis, op een paar uitzonderingen na, aan boord moeten houden en aan land moeten brengen, waar vis vervolgens vernietigd wordt. Dit zou de vispopulatie ten goede komen en vissers stimuleren om selectievere en duurzamere visserijtechnieken te ontwikkelen. Europarlementariër Peter Van Dalen gaat daar niet mee akkoord en vindt de aanlandplicht onlogisch.

U was vanaf het begin tegen de aanlandplicht?

Klopt. In de vorige legislatuur onder Barosso II (2009-2014) zat ik nog niet in de Commissie Visserij, maar was ik wel al tegen deze wet toen daarover werd gestemd. Er wordt een systeem ingevoerd waar ik het nut niet van inzie. Voorstanders van de wet beweren dat ze dient om voedselverspilling tegen te gaan. Daar begrijp ik niets van. Nu moet álle vis aan land worden gebracht. De kleinste vis, die voorheen terug in zee werd gegooid, is commercieel niet te exploiteren. Nu wordt die vernietigd en vermalen tot vismeel. Het argument om voedselverspilling tegen te gaan houdt dus geen steek. Voor bepaalde vissoorten is de overlevingskans best groot. Ik schat in dat van bijvoorbeeld kleine tong of schol daar wel tot 50% van overleeft. En die andere 50% komt in de voedselketen van de zeevogels en zeedieren terecht.

Hoe groot is de balans tussen voorstanders en tegenstanders in het Europees Parlement?

Toen hier drie jaar geleden over gestemd werd, was ongeveer 70% voor en 30% tegen. Ook bij mijn Nederlandse collega's was de overgrote meerderheid voor de aanlandplicht. Nu zie ik hen terugkrabbelen. Zij willen er eigenlijk vanaf, maar dat kan nu niet meer. De leden van de Commissie Visserij willen de aanlandplicht nu zodanig veranderen dat de pijn van die wet wordt teruggedrongen. Mochten we vandaag opnieuw stemmen, dan zou het geen 70 – 30 meer zijn, maar waarschijnlijk 50 – 50. De groep tegenstanders groeit.

Vissers zien dit beleid niet zitten.

Ik hield vijf weken geleden een grote bijeenkomst in Scheveningen met vissers. Een deel van hen vond dat we moeten stoppen met de aanlandplicht. Dat zal voorlopig niet gebeuren, want het nieuwe beleid is pas ingevoerd en de eerstkomende herziening zal pas rond 2020-2021 zijn. We zitten hier nog jaren aan vast. Om aan de aanlandplicht te voldoen, moeten vissers grote investeringen doen. Ze moeten bijvoorbeeld hun netten aanpassen, waardoor kleine vis nog kan ontsnappen. In Nederland zijn vissers overgegaan tot het kostbare systeem van pulskorvisserij. Met de pulskor wordt er elektriciteit gebruikt. Ze sleept over de grond en creëert daarbij weinig bodemberoering, waardoor de vissersschepen minder brandstof verbruiken. De vis schrikt door stroomstootjes op en belandt zo in het net. Momenteel zet ik mij in om de pijn van de aanlandplicht zo veel mogelijk te verzachten. Een pijnpunt van dit beleid is de bijvangst (*nvdr. De bijvangst omvat alle ongewenste vis*). Aan die bijvangst hangt ook het quotasysteem vast (*nvdr. Het quotasysteem bestaat uit een maximum quotum per vissoort dat niet overschreden mag worden en wordt jaarlijks door de EU vastgelegd*). Op bijvangst van bijvoorbeeld schar, wijting of rog zitten ook quota. Het kan wel eens gebeuren dat met ingang van januari 2017 de quota van wijting, schor, en rog al snel voor het einde van het jaar worden opgevist. Dan moet de volledige visserij worden stilgelegd. Dat zou rampzalig zijn. Daarom bespreek ik nu al met de Europese Commissie en ministers om te kijken hoe we voor deze vissoorten oplossingen kunnen bedenken.

Wetenschappelijk onderzoek naar de vispopulatie toont aan dat de laatste jaren de visbestanden hersteld zijn. Waarom was de aanlandplicht dan volgens de Europese Unie nog nodig?

De aanlandplicht dient ook om vissers selectiever te doen vissen, maar dat proces begon al in 2004 door de hoge brandstofkosten. Die bodemvissersschepen trekken een zware boomkor (*nvdr. De boomkor is een stalen buis waaraan het net is bevestigd*) over de bodem met heel wat nodige pk's, waardoor de visserman zelf al begon met selectief vissen.

Krijgen vissersschepen het financieel niet te moeilijk door de aanlandplicht?

Ik denk niet dat alle vissersschepen deze competitie aankunnen en dat er veel vissers failliet zullen gaan. De investeringen worden moeilijker doordat de vloot behoorlijk verouderd is. En er is op het ogenblik te weinig geld om te investeren in verbetering of nieuwe schepen. Daarbij is ook de opvolging een probleem. Er zijn niet zoveel mensen meer die willen gaan varen in de visserij. De malaise is een combinatie van grote financiële inspanningen, gerelateerd aan veroudering van de vloot en veroudering van de bemanning. Dat is de situatie van vandaag de dag.

Is de EU dan bereid om financieel te helpen?

Voor onderzoek naar nieuwe visnetten of naar systemen zoals de pulskor kan een beroep worden gedaan op het visserijfonds. Daarmee biedt de EU financiële steun aan, maar dat is enkel voor nieuwe technieken, nieuwe ontwikkelingen of nieuwe schepen. In Nederland is onlangs het nieuw modern vissersschip, de MDV1 Immanuel, in gebruik genomen. Dat heeft een unieke boeg, met een uniek systeem aan boord voor visopslag en visverwerking. Dat schip werd ook medegefinancierd door de Europese Unie.

Welke oplossingen ziet u dan voor de huidige problemen die de plicht veroorzaakt?

De visserij was zelf al begonnen met innovaties te ontwikkelen, zoals de puls. Ik denk dat we die innovaties veel meer kansen moeten geven. Dat kost ook tijd, maar is ook heel belangrijk. Dat is één. Twee, als we zien dat soorten zoals schol en tong hoge overlevingskansen hebben, die misschien wel

tot boven de 50% uitkomen, laten we die soorten dan uitzonderen van deze plicht. Daarnaast zijn er nog de 'choke-species', zoals heek en schar. Voor die vissoorten denk ik dan aan de afschaffing voor het quotum van schar en het verruimen van quotum voor heek. Dat zijn praktische oplossingen die de huidige effecten kunnen compenseren. Eerlijk gezegd moet het die kant op.

Hoe zwaar zijn de boetes voor vissers die de aanlandplicht niet opvolgen?

De aanlandplicht wordt gefaseerd ingevoerd. Op 1 januari 2015 werd de wet voor de pelagische (*nvdr. Pelagisch betekent vis die in de diepzee leeft*) visserij ingevoerd. Nu volgt die stap voor stap voor de gemengde visserij (*nvdr. De gemengde visserij omkadert visserij op garnalen, bodemvis en andere*). Mijn voorstel is aangenomen om voorlopig niet te werken met boetes, maar met waarschuwingen, tenzij er echt serieuze overtredingen zijn. Als de inspectiediensten echt tegen kwalijke, serieuze overtredingen aanlopen, dan mogen boetes worden opgelegd. Mijn voorstel is om vooral coulant en niet te streng te zijn. We zijn wel bezig met een traject van de wetgeving om te komen tot een boetesysteem. Dat zal volgens mij een systeem met strafpunten bij overtredingen zijn. Als je dan op een gegeven moment te veel strafpunten hebt, kun je zelfs je visvergunning verliezen. Je kunt het vergelijken met het puntenrijbewijssysteem uit Frankrijk. Dat is er nu nog niet, maar zie ik wel aankomen.

De Europese visserijvloot is de laatste twee decennia al kleiner geworden. Als die dalende trend blijft verdergaan, is de EU van plan om daar iets specifiek tegen te doen?

Dat het aantal schepen afneemt, betekent nog niet dat de opbrengsten van de vangsten afnemen. Schepen vissen effectiever en selectiever. Zeker de laatste jaren was de opbrengst van de verkoop van tong en schol zeer goed. De Europese Unie zal niet wakker liggen van een verminderde vloot. Ze steekt geen geld in de verouderde vloot om zo het aantal schepen in stand te houden.

Ook enkele mariene biologen staan niet achter de aanlandplicht.

Ik was enkele maanden geleden mee met een vissersschip uit Stellendam de Noordzee op. Die had aan boord zogenaamde overlevingsbakken met zeewater in. Als dat schip de netten binnenhaalde, leegden zij hun netten in die bakken. Ik heb zelf gezien dat de kleine vis daarin gewoon bleef leven. Dus als je met nieuwe technieken de overlevingskansen kan vergroten, denk ik dat steeds meer mariene biologen beginnen te twijfelen over de aanlandplicht. Ik zie absoluut een kentering in hun meningen.

De aanlandplicht had een groot maatschappelijk draagvlak door Hugh's Fish Fight campagne. Denkt u dat de EU hierdoor te veel opgezweept werd?

Ja. Het hele idee en de invoering van de aanlandplicht heeft te maken heeft met imago en beeldvorming. Er is door organisaties, zoals Greenpeace, een beeld gevormd dat de visserij de zee, waaronder de Noordzee, zal leegvissen. Daarom zei men dat die aanlandplicht moest komen. Er is geen impactstudie die daar iets over zegt. En de visserij was zelf al begonnen, onder invloed van de hoge brandstofprijzen, om selectiever te vissen en meer te ontwikkelen. Dus ik denk dat er een opgezweept imagocampagne kwam waardoor de EU deze keuze maakte.

Wat gaat er door u heen wanneer u tegenover een voorstander van de aanlandplicht staat?

Ik heb verschillende debatten op de radio gevoerd met Greenpeace over de aanlandplicht. Eigenlijk zie ik een soort geloof dat deze wet goed is voor de vispopulatie. Zij denken dat deze wet nodig is, omdat anders de Noordzee wordt leeggevisd. Maar de feiten wijzen daar helemaal niet op. Als je kijkt naar de bestanden van schol en tong in de Noordzee zijn die nog nooit zo goed geweest. Ook

makreel, een vis die zich altijd moeilijk herstelde, doet het nu heel goed. Ik denk dat Greenpeace eens eerlijk in de spiegel moet kijken en de feiten en gegevens onder ogen moet zien. Als ze dat doet, dan hoop ik dat Greenpeace tot een ander inzicht komt.

Wat is uw mening over de vorige legislatuur?

Ik vind dat de vorige Griekse Europese Commissaris voor Visserij Maria Damanaki te veel op basis van emotie en geloof heeft gewerkt, en niet met feiten. Daarmee heeft ze misschien bij Greenpeace wel tijdelijke vrienden gemaakt, maar als je nu ziet hoe er steeds meer verzet komt tegen deze aanlandplicht, vind ik het beleid van de vorige Commissaris Damanaki zéér teleurstellend.

Zijn beschermde zeegebieden een goed alternatief om zowel voorstanders als tegenstanders tevreden te stellen?

Zulke reservaten vind ik een discussie apart. We hebben al in de Noordzee een aantal gebieden waar niet gevisd mag worden en die worden soms al sporadisch uitgebreid. De vissen krijgen steeds meer terrein om zich voort te planten en te herstellen. Wat dat betreft hebben we al ruim voldoende reservaten in de zee. Dat vind ik prima.

Zou individualisering van de aanlandplicht voor elk lidstaat een optie zijn?

Nee, daar ben ik tegen. Denemarken, Duitsland, Nederland, België, Frankrijk en Engeland vissen allen in de Noordzee en werken regionaal samen. De conditie en omstandigheden in de Noordzee zijn heel anders dan bijvoorbeeld in de Atlantische wateren voor de kust van Frankrijk, Portugal of Spanje. Of om eens een andere bijzondere zee te noemen: de Middellandse zee. Daar heeft de EU niet enkel te maken met de lidstaten, maar ook met landen uit Afrika. We moeten met de lidstaten regionale samenwerkingsverbanden maken rondom bepaalde zeeën.

Is het mogelijk dat de aanlandplicht wordt afgeschaft?

De Commissie heeft nu het beleid vastgesteld en dat staat vast tot 2021. De komende jaren blijft de aanlandplicht dus bestaan. Hoe de herziening zal verlopen over vijf à zes jaar kan ik niet voorspellen. Als de overlevingstechnieken en de selectiviteit verbeteren, breekt er volgens mij wel een dag aan waarop het beleid zal zeggen om te stoppen met deze waanzin. Om niet meer die allerkleinste visjes aan land te brengen en kapot te maken.

4. GEMENGD INTERVIEW

“CHEF-KOKS HEBBEN NU EENMAAL EEN GROTE IMPACT OP DE MEDIA”

Twee Belgische chefs delen hun mening over te kleine vis.

Sinds 2014 wordt de aanlandplicht, een nieuwe visserijwet, ingevoerd. Hierdoor moeten tot hun frustratie vissers hun bijvangst, bestaande uit ongewenste en te kleine gevangen vis, aan land brengen in plaats van die terug in zee te gooien. Eenmaal aan land wordt de vis vernietigd en tot vismeel vermalen, terwijl volgens chef-koks voor te kleine vis een markt kan zijn.

In 2010 start de Britse chef-kok Hugh Fearnley Whittingstall met zijn campagne *Hugh's Fish Fight*. Hiermee wilt hij zoveel mogelijk mensen bewust maken van de voedselverspilling waar vissersschepen volgens hem schuldig aan zijn. Zij gooien alle ongewenste en niet-marktwaardige gevangen vis terug de zee in. Whittingstall ijvert ervoor om hier iets tegen te doen. Liefst 870.000 burgers tekenen zijn petitie. Het groot maatschappelijk draagvlak voor Hugh's Fish Fight heeft als gevolg dat het Europees Parlement de nieuwe Europese visserijwet omtrent de bijvangst versneld invoert. “Begrijpen wie begrijpen kan. Vissers vangen de vis, sorteren ze en brengen die aan wal, waar ze vernietigd worden. Ik zie er geen logica in.” Aan het woord is Stéphane Buyens, chef-kok van tweesterrenrestaurant Hostellerie Le Fox in De Panne. Buyens is tonijn-ambassadeur en houdt de industriële visserij op tonijn in de gaten. “Het is nu eenmaal een feit dat chefs een grote impact hebben op de media. Als ze iets kunnen brengen van filosofie, waarom niet?” vindt hij. Meestal komen signalen van chef-koks zowel de vis als de consument ten goede, maar Whittingstall is volgens Buyens een beetje te ver gegaan. “Mochten die kleine visjes dan nog op de markt worden gebracht... Maar ondanks verwoede pogingen van veel chefs om daar iets lekkers van te maken, willen de mensen dat toch niet”, vertelt de chef-kok. “Die kleine visjes raak je nog niet aan de straatstenen kwijt.”

Dure investeringen

Hij haalt er de cruiseschepen van Costa erbij. Die grote schepen verwerken hun visafval en gooien dat in zee, waar het dient als voedsel voor andere vis. “Dit is geen toxisch product gemaakt door mensen zoals ijzer of plastic. Dode vis die overboord gaat is composteerbaar. Volgens mij neemt de voedselketen dat weer op. Hoelang vist de mens al niet op deze manier? Ik zie die zeebodem niet vol visgraten liggen”, redeneert Buyens. Daarnaast denkt hij ook nog aan de afvalverwerking op het land. Daar hangt waarschijnlijk ook een niet-ecologisch verhaal aan vast. Dat de aanlandplicht vissers moet stimuleren tot het gebruik van selectievere vistechnieken vindt hij dan positief. Investeren in duurzamere vistechnieken moet kunnen. De visnetten aanpassen zodat er geen te kleine vis meer inzigt, lijkt Buyens haalbaar, maar toch is de aanlandplicht een wat vergaande maatregel. “Vissers moeten daartoe aangezet worden, maar er moet ook voor worden gezorgd dat die vistechnieken de rendabiliteit van de visserij onderhouden, want dat zijn dure investeringen”, zegt hij. Het beleid moet in overleg gaan met de vissers en hen niet tot het extreme duwen. Ondermaatse vis naar boven brengen is *not done*. Volgens hem is het beter om een verbod te zetten op bepaalde periodes. “Momenteel verkoop ik geen tong. Die brengen ze wel nog op de markt. Dat is een schande. Die diertjes hebben net kuit geschoten en zijn niet lekker. In de jacht schiet je toch ook niet op zwangere dieren?” hekelt Buyens.

“Koken wat de natuur schenkt”

Filip Claeys is chef-kok van tweesterrenrestaurant De Jonkman in Brugge en is een voorstander van de aanlandplicht. Dat Whittingstall zoveel invloed kon uitoefenen op de nieuwe wetgeving, begrijpt Claeys wel. “Chefs kunnen mensen sturen in hun eetgewoontes. Wij zijn ambassadeurs van de natuur.” Claeys is de stichter van North Sea Chefs, een vennootschap dat minder bekende vissoorten gegeerd wil maken door creatieve recepten. Hij kookt graag met *the catch of the day*. Chefs moeten flexibel zijn en koken wat de natuur hen schenkt. Dat vindt hij een uitdaging. “Vis die de visveiling niet aanbiedt, verdwijnt tot vismeel. Ondertussen voert België wel kweekvis van over de hele wereld in. Dat is absurd, want tien kilometer voor de kust is er een zeer divers en groot aanbod van vis zonder dat we daar iets mee doen”, klaagt hij. Telkens wanneer Claeys een nieuwe vissoort krijgt, voelt hij zich als een kind die een speelgoedwinkel binnenstapt. “We moeten eten wat de vissers vangen. Zij gooien veel vis uit de bijvangst terug de zee in. De mensen eten enkel tong en kabeljauw, maar er bestaan ook andere evenwaardige vissen. Die zijn even lekker”, zweert Claeys. Omdat naar die minder gekende vis geen vraag is, verdienen de vissers daar ook niets aan. Daarom vindt Claeys dat de aanlandplicht op lange termijn positief kan zijn om die mentaliteit te veranderen. Helaas wordt niet al die aangelande vis verkocht, maar vernietigd. “Waarom is dat nodig? In Zuiderse landen eten mensen ook kleine visjes. Hier kunnen wij dat toch ook gegrild eten?” vraagt Claeys zich af. “Als ze die te kleine vis dan toch vernietigen, zal de aanlandplicht de vissers wel aanzetten tot het gebruik van grotere mazen. Zo kunnen de kleine visjes uit de netten ontsnappen.”

STREAMERS:

“Ondermaatse vis naar boven brengen is *not done*” – Stéphane Buyens, chef-kok Hostellerie Le Fox

“Op de lange termijn kan de aanlandplicht positief blijken” – Filip Claeys, chef-kok De Jonkman

Danny Vlietinck in de haven van Zeebrugge bij zijn vissersschip Z.483 Jasmine.

De aanlandplicht is volgens de bodemvisserijsector praktisch onhaalbaar

**“MET DE
AANLANDPlicht
MAKEN WE ONZE
TOEKOMST KAPOT”**

Rond de omstreden aanlandplicht heerst een breed maatschappelijk debat. Visser, mariene biologen, Europese parlementleden en groene ngo's hebben elk hun mening. De wet werd in 2014 goedgekeurd en bepaalt dat vissersschepen alle gevangen vis aan land moeten brengen. Naar de ongekende impact ervan wordt sceptisch en met wantrouwen gekeken.

DOOR DYLAN VYNCK

Het begon allemaal in 2010 toen de Britse chef-kok Hugh Fearnley Whittingstall zijn campagne Hugh's Fish Fight startte. Whittingstall kon niet meer aanzien hoe vissersschepen steeds hun bijvangst, dat is de ongewenste en niet-marktwaardige vis, terug de zee ingooien. Deze teruggooi, ook wel discards genoemd, stond in zijn ogen gelijk aan voedselverspilling. Met zijn campagne probeerde hij zo veel mogelijk mensen van dit feit bewust te maken, en met succes. Ook nationale bekendheden zoals de Franse actrice Melanie Laurent, de Spaanse tv-presentator Mario Picazo en de Poolse chef-kok Robert Makłowicz steunden de campagne. Liefst 870.000 burgers tekenden Hugh's petitie. Op die manier ontstond er een groot maatschappelijk draagvlak. Ook Europese parlementleden en de beleidsmakers van het nieuw Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB), dat al sinds de jaren '70 de Europese visserijvloeden en visvangsten beheert, bleven niet ongevoelig voor Whittingstall's campagne. Zij werkten al langer aan een wet over de bijvangst, maar door Hugh's Fish Fight kwamen die werkzaamheden in een stroomversnelling. In januari 2014 keurde het Europees Parlement de wet goed en besloot ze om de aanlandplicht gefaseerd in te voeren.

“Het hele idee en de invoering van de aanlandplicht heeft te maken met imago en beeldvorming”, klinkt het bij tegenstander van de aanlandplicht Peter Van Dalen. Hij is Nederlands Europarlementariër voor de ChristenUnie en zetelt in de Commissie Visserij. “Voorstanders beweren dat de

aanlandplicht dient om voedselverspilling tegen te gaan. Daar begrijp ik niets van. Nu moet alle vis aan land worden gebracht, waar ze wordt vermalen tot vismeel.” De bodemvisserijsector ziet deze wet helemaal niet zitten en houdt zijn hart vast. “Dit zie ik echt niet goed komen. Deze wet werd gestemd door politici die niets van visserij kennen”, meent Danny Vlietinck, reder van het vissersschip Z.483 Jasmine. “De sector weet waar de knelpunten zitten. Achter het bureau is het makkelijk, maar voor de mensen die het moeten uitvoeren is dat niet simpel.” Reder Johan Hennaert van het vissersschip O.231 Den Hoope deelt Danny's mening. “De aanlandplicht zal naar controle en verwerking toe voor zoveel problemen zorgen, dat ze simpelweg praktisch onhaalbaar is. Hiermee maken we onze eigen toekomst kapot. Deze wetgeving zal onze nu al te kleine vissersvloot verkleinen en een negatief effect hebben op het bemanningstekort.”

STIMULEREN TOT SELECTIEVERE VISTECHNIEKEN

Voor de aanlandplicht werd ingevoerd, was het verboden voor vissers om te kleine vis aan land te brengen. Overbevissing werd toen al tegengegaan door het Europese quotasysteem. Dat systeem legt jaarlijks een maximum quotum op voor elke vissoort per vissersschip. Heeft het schip bijvoorbeeld zijn quotum van pladijs voor het jaar opgevist, dan mag het voor de rest van dat jaar geen pladijs meer aan land brengen. Met de aanlandplicht wordt dus grotendeels van het quotasysteem afgestapt, want alle vis, ook jonge vis, moet nu aan land worden gebracht. “Voor bepaalde vissoorten zijn de overlevingskansen bij teruggooi best groot”, vertelt Peter Van Dalen. “Ik schat in dat van bijvoorbeeld kleine tong of schol tot 50% overleeft. En die andere 50% komt in de voedselketen van de zeevogels en zeedieren terecht.”

“Als je de vis die normaal overleeft nu dood aan wal moet brengen, kan dat nooit de vispopulatie ten goede komen”, vindt Johan Hennaert. “We hebben hier al met groene ngo's, zoals Natuurpunt en WWF, over gesproken en zij zeggen ook dat ze niet volledig achter deze wet staan”, vertelt Danny Vlie-

tinck die ook in het bestuur van de Redercentrale zetelt. Krien Hansen van Natuurpunt reageert: “De aanlandplicht dient om vissers te stimuleren zodat ze selectiever en duurzamer gaan vissen en minder bijvangst hebben. Wij erkennen dat dit voor hen moeilijk kan zijn,” benadrukt Krien Hansen, “maar enkele vissers zeggen nu al dat dit onmogelijk is. Eerst moeten alle belanghebbenden de wet opvolgen en de knelpunten evalueren. Deze wet werd Europees gestemd en moet opgevolgd worden.” Peter Van Dalen gaat niet akkoord met dat argument. “Vissers begonnen al selectiever te vissen in 2004 door de hoge brandstofkosten. Bodemvissersschepen trekken een zware boomkor (nvdr. De boomkor is een stalen buis waaraan het net is bevestigd) over de bodem met heel wat nodige pk's. Deze investeringen zijn financieel te zwaar voor de vissers, daarom heeft Europa ook een fonds. Vissers kunnen zo subsidies aanvragen.”

Danny Vlietinck's schip vist al met sumwings en ecorols, twee modernere vormen van een boomkor die voor minder bodemberoering zorgen en minder brandstof verbruiken. “Ik wil mij volledig inzetten voor de ontwikkeling van selectievere visserijtechnieken”, zweert hij. “We hebben nu grotere mazen in de rug van het visnet en vissen met een paneel in het net. Dat is een stuk aan het achteruiteinde van het net waar de mazen vergroot zijn tot minimum 12 cm zodat de kleine tong nog een extra ontsnappingskans heeft. Vissers zien liever geen kleine vis, want dat brengt alleen maar extra werk met zich mee.”

UITZONDERINGEN OP DE AANLANDPlicht

De aanlandplicht kent wel enkele uitzonderingen. Bedreigde vissoorten, zoals rog, of soorten met een hoge overlevingskans zouden worden uitgezonderd van de aanlandplicht. Jochen

Depestele, mariene bioloog aan het Instituut voor Landbouw en Visserijonderzoek (ILVO), licht toe: “Schol is bijvoorbeeld een problematische vissoort met een kleine overlevingspercentage. Als dat percentage hoog genoeg is, kan de aanlanding daarvan in verzachtende omstandigheden worden doorgevoerd. Daarnaast is er ook nog de de minimis-vrijstelling die ook wat flexibiliteit oplevert. Dat houdt in dat enkele vangsten tot een bepaald maximum mogen worden teruggegooid. Die vrijstelling is wel onderhevig aan meerdere voorwaarden, zoals het gebruik van een bepaalde soort netten.

“De aanlandplicht moet vissers stimuleren tot het gebruik van duurzamere en selectievere visserijtechnieken”

Krien Hansen
Natuurpunt

“In de Noordzee mogen we 7% van de ondermaatse tong teruggooien. Dit is enkel nog maar van toepassing in het Noordelijke gedeelte van de Noordzee. In de praktijk hebben we er dus dit jaar nog geen last van, maar als volgend jaar nog een deel van die wet wordt doorgevoerd, zal dat niet werkbaar zijn”, vreest Danny Vlietinck. Hij denkt vooral dat zijn bemanning niet meer zal willen varen als ze al die kleine vis moeten sorteren en opslaan. “Als we alle discards moeten bewaren, hebben we daar geen personeel genoeg voor”, beaamt Johan Hennaert. Door de vis die ze nu zonder bijvangst verwerken, heeft de bemanning al amper genoeg rust om veilig te kunnen werken. “Als we dan ook nog eens lossen aan de wal, betekent dit voor elke zeereis een extra gevulde container. Dat is ook nadelig voor de verkeersdruk op het wegennet en voor de co2-uitstoot. En als we die

PETER VAN DALEN “Vissers begonnen al in 2004 selectiever te vissen door hoge brandstofprijzen.”

bijvangst aan boord moeten houden, zorgt dat extra gewicht ook voor meer uitstoot door het schip.”

TE VEEL WETTEN

“Het was de bedoeling om met de aanlandplicht naar een meer resultaatgericht beheer te gaan, waarbij het beleid minder regels oplegt aan de vissers”, weet Jochen Depestele. “Jammer genoeg verdween dat punt naar de achtergrond. Het probleem van de wildgroei aan regels en de moeilijkheid voor de vissers om al die wetten te kunnen blijven opvolgen is gigantisch.” Sinds 1970 zijn er al wijzigingen doorgevoerd in 1983, 1992, 2002 en recent in 2014. “Elk nieuw visserijbeleid eist dat alles duurzamer wordt”, stelt Johan Hennaert. “Onze vaartuigen gaan gemiddeld 30 jaar mee. Het is moeilijk om met die vaartuigen op latere datum andere vistechnieken te beoefenen. Soms wordt dat wel gedaan, maar je blijft met een handicap zitten omdat het vaartuig daar niet volledig geschikt voor is.” Volgens Danny Vlietinck is het op deze manier onmogelijk om een bedrijf uit te bouwen, want de reders weten niet wat er in de toekomst aankomt. “Moet je nu investeren in nieuwbouw, in je schip, of in vistechnieken?” vraagt hij zich af. “Het is echt moeilijk voor ons.”

POSITIEF VOOR DUURZAAMHEID

Een oplossing voor de problematische gevolgen van de aanlandplicht dient zich niet meteen aan. De vissers zijn wel bereid om over te gaan tot innovatieve visserijtechnieken, maar raken de alsmaar verstrengde eisen langzamerhand beu. “De voorbije jaren werd er weinig gedaan tegen de discardproblematiek”, oordeelt Jochen Depestele van ILVO. “Wij steken ook de hand in onze eigen boezem. Er zijn veel onderzoeksinspanningen geweest, maar er zijn weinig effectieve resultaten geboekt.” Johan Hennaert eist meer steun en tijd in verder onderzoek naar overlevingskansen voor de vis. “Minder discards zijn moeilijk, die zal je altijd hebben. Maar we kunnen wel nog vooruitgang

boeken bij de overlevingskansen. Met andere netten of een andere vorm van vangstverwerking aan boord moet dat lukken”. Danny Vlietinck gelooft dat de netten sneller opwinden ook een oplossing kan zijn. Tegenwoordig slepen de netten ongeveer 3 uur over de bodem voor ze aan boord worden gelegd. “We zien dat bij kortere slepen van een anderhalf uur de vis veel meer leeft”, vertelt hij.

Een voorbeeld van een nieuwe vistechniek is de pulskor. Dat is een net die gebruik maakt van elektriciteit. Door kleine stroomstootjes schrikken de bodemvissen op en belanden zo in het net. Deze vistechniek zorgt voor minder bodemberoering en verbruikt minder brandstof. Momenteel is dit nog door Europa verboden om te gebruiken en voert vooral Nederland hiernaar onderzoek. “De uitkomsten van de pulskor, zoals minder bijvangst, zien er alvast zeer positief uit. Eens het wordt vrijgegeven, denk ik dat veel reders de overstap zullen maken”, bedenkt Danny Vlietinck. Maar dan moeten wel alle visgebieden ervoor vrijgesteld worden, want momenteel is deze vistechniek enkel in de Noordzee voor onderzoek toegestaan. “Wij vissen maar drie maanden van een jaar in de Noordzee. Die investering is zodanig groot dat we daar een heel jaar mee moeten kunnen vissen, wil dit economisch rendabel zijn”, besluit Danny Vlietinck.

Een andere oplossing kan restocking zijn. Dat betekent dat vis aan het land gekweekt wordt en na een bepaalde tijd in zee wordt uitgezet. “In België is er al voldoende kennis om dat te doen. Dat werd in het verleden al geprobeerd met tarbot en tong, en met succes. Waarschijnlijk zouden alle partijen daar wel mee kunnen leven”, oppert Johan Hennaert. De meeste lidstaten blijken ervaring met visteelt te hebben. Helaas bestaat er hier nog geen piste op Europees niveau voor.

De O.190 vaart bijna dagelijks uit de haven van Oostende.

REPORTAGE Het Oostendse visserschip Renilde vist bijna elke nacht voor de Belgische kust

Vlaamse vissers kijken sceptisch naar

De Vlaamse vissers zijn rusteloos over de toekomst. De reden hiervoor is de aanlandplicht, een nieuwe visserijwetgeving goedgekeurd door het Europees Parlement in 2014. De wet verplicht alle vissersvaartuigen er toe om alle gevangen vis aan land te brengen en niet meer terug in zee te gooien. Dit zou vissers moeten stimuleren om selectievere vistechnieken te onderzoeken en in gebruik te nemen. Sindsdien wordt de wet gefaseerd ingevoerd. Vanaf 2016 moeten alle vissersvaartuigen ook kleine tong en schol aanlanden. Het kustvissersschip Renilde wist door een uitzondering dit jaar de dans te ontspringen.

De meeuwen omsingelen het kustvissersschip O.190 Renilde wanneer ze in de namiddag de haven van Oostende achter zich laat en haar netten in het water zakken. De 29-jarige schipper Davy Torcq stelt zijn koers naar het Westen in. Stoicijs houdt hij zijn instrumenten in de gaten en kijkt voor zich uit. Vanop een afstand zijn de kustgemeenten te herkennen door rijen appartementsblokken met af en toe een

strook duinen tussenin.

De Renilde vaart langs een ander kustvissersschip dat stilligt. De netten zijn uit het water en op het dek is geen beweging te zien. Even later is de schipper van het stilliggend bootje te horen op de VHF, de radio die de zeevaart gebruikt om te communiceren. Hij vloekt over zijn motor en vertelt dat hij tijdens herstelwerkzaamheden een gat in zijn duim kreeg.

De twee matrozen Eric Maeckelbergh (39) en Michael Deley (29) lachen. Even later roept schipper Davy dat het tijd is om de netten op te winden.

Vlaams paneel

De inhoud van de netten wordt in de stortbakken gelost, waarna ze op de lopende band terechtkomt en de bemanning alle vis sorteert. Daarna ontdoet ze

de toekomst

de vissen van hun ingewanden en slaan ze die in ijs op. Wat volgens het wettelijk vastgelegd minimum te klein is, verdwijnt weer in zee. “Wij moeten ongewenste en te kleine vis nog niet aan land brengen”, vertelt Davy. “Dat komt door het Vlaams paneel in onze visnetten. Dat is een stuk in het net van 3 meter, vlak voor de kuil waar de vis zich verzamelt. De mazen van dat paneel zijn 12 cm, groter dan de rest van het net, zodat de vis nog een extra ont-snappingskans uit het net heeft.” Een uur later, voor de kust van Koksijde, windt Davy voor de tweede keer de netten op. Ma-troos Eric reageert enthousiast wanneer hij een zeepaardje vindt. “En dan durven de groene ngo’s en politici van Europa zeggen dat de visbestanden in moeilijkheden zijn”, lacht hij.

Elk uur windt Dave de netten op. Terwijl de avond valt, noemt ma-

“Volgens mij is iedereen bereid om selectiever te vissen, als het maar rendabel blijft.”

ERIC MAECKELBERGH

Matroos O.190 Renilde

troos Michael de aanlandplicht het begin van de ondergang van de visserijsector. “Europa heeft ons jarenlang verboden om te kleine vis aan boord te houden. Daar stonden strenge boetes op. En nu moeten we ineens wél al die kleine vis aan land brengen. Ik begrijp die ommezwaai niet, want dat zijn visjes die nog kunnen overleven.” De rest van de

nacht blijf de O.190 voor de kust van De Panne vissen. Op de VHF speelt er een mix van Vlaamse, Nederlandse en Franse stemmen.

Selectiever vissen

“Volgens mij is iedereen bereid om selectiever te vissen, zolang het maar werkt. Alleen moet het wel rendabel blijven”, vindt Eric. Vanuit zijn schippersstoel doorbreekt Davy zijn stilzwijgen. “Dat we duurzamer vissen vind ik goed, maar we kunnen niet blijven onze mazen vergroten. Dan verdwijnt alle vis uit de netten. In vergelijking met de vorige jaren hebben we dit jaar al 20% minder tong gevangen. Een dieselmotor zonder uitstoot bestaat ook niet.” Daarna is het opnieuw tijd om de netten binnen te halen. Wanneer de vis in het vriesruim is opgeslagen en iedereen weer warm bin-

nen zit, gaat Davy verder: “Wij hebben mariene onderzoekers mee gehad aan boord. Volgens hen overleeft 90% van de pladijs die we terug in zee gooien. Dat komt doordat onze netten niet zo lang onder water blijven als van grotere vissersschepen die dagenlang in zee zijn. De beleidsmakers moeten de aanlandplicht afstellen op elke categorie van visserij”, vindt hij.

De pulskor, waarbij er met kleine stroomstootjes op vissen wordt gevestigd, komt ter sprake. Veel Vlaamse vissers zijn positief over de pulskor, maar Europa heeft die vorm van visserij momenteel volledig verboden. Enkel in Nederland mogen vissersvaartuigen voor wetenschappelijk onderzoek ermee vissen. “Ik

weet niet of de pulskor zo veelbelovend is”, vraagt Eric zich af. “Als alle schepen daarmee vissen, groeit de visserijdruk, want met

“Ik zou niet weten hoe we die aanlandplicht praktisch kunnen uitvoeren.”

DAVY TORCQ

Schipper O.190 Renilde

een pulskor vang je meer vis. Dat kan resulteren in overbevissing en nieuwe wetten.” Wanneer de aanlandplicht de komende jaren volledig doorgevoerd wordt, zijn Eric en Michael bereid om te blijven werken in de visserij. Zolang er maar genoeg geld blijft

binnenkomen. “Maar zullen alle reders blijven varen?” vraagt Eric zich af. “Volgens mij zullen er heel wat oudere reders besluiten om hun vissersschip te koop te zetten.”

’s Morgens om 7 uur vaart de Renilde de haven van Oostende weer binnen en haalt Davy de netten binnen. Terwijl de matrozen op het dek bezig zijn en enkele gaatjes in beide netten herstellen, uit Davy moedeloos zijn mening over de toekomst. “Ik zou niet weten hoe we de aanlandplicht praktisch kunnen uitvoeren. Als het zo ver komt, hang ik misschien mijn visserskledij wel voorgoed aan de kapstok”, zucht hij.

